

Barnehagekvalitet i levekårsutsatte og flerkulturelle byområder

En gjennomgang for Bydel Gamle Oslo

Hanne Borgersen

10.12.2018

INNHold

Forord	2
Oppsummering og mulige handlingsområder.....	3
Rammer for bydelens barnehagedrift.....	3
Barnehagedekning og pedagogtettethet	4
Språkarbeid og samarbeid med skolen.....	5
Barnehagenes bygninger og uteareal	6
Fysisk aktivitetsnivå i barnehagene	6
Kosthold i barnehagene	7
Bakgrunn	8
Innledning.....	10
Grønland – en levekårsutsatt og flerkulturell delbydel i Gamle Oslo	10
Faktagrunnlag om barnehager i satsingsområdet	11
Finansiering av barnehager og tjenester til barn og unge.....	11
Barnehagedekning og pedagogtettethet.....	12
Hva er kvalitet i barnehager?	16
Foreldreundersøkelsen	17
Samspill og personlig omsorg	17
Arbeidet med flerspråklige barn og barnehageansatte	18
Flerspråklig samarbeid med barneskoler, private barnehager og foreldre.....	19
Utvikling av norskspråklige rollemodeller.....	21
Norsk som læringsspråk (NSL)	22
Kartlegging av språkarbeid i barnehager i Groruddalen	23
Universelt og selektivt språkarbeid.....	24
Fysiske inne- og utemiljø i kommunale barnehager i satsingsområdet.....	25
Byggeteknisk tilstandsanalyse	26
Kartlegging av fysisk aktivitet og kosthold	26
Resultater fra kostholdsundersøkelsene	27
Hovedfunn om fysisk aktivitet	28
Oppsummering av utfordringer for fysisk aktivitetsnivå og sunt kosthold i barnehagene	28
Vedlegg 1 Tilstandsvurderinger av syv barnehageanlegg v/ Omsorgsbygg.	30
Vedlegg 2: Kartlegging av praksis for fysisk aktivitet og kosthold.....	35
Vedlegg 3 Forprosjekt Like muligheter i barnehager i Bydel Gamle Oslo	19

FORORD

Denne rapporten er en gjennomgang av ulike indikatorer for barnehagekvalitet i de levekårsutsatte delbydelene Tøyen, Enerhaugen og Grønland i Bydel Gamle Oslo. Gjennomgangen omfatter barnehageforskning og fakta om barnehagene i bydelen, en byggteknisk gjennomgang av syv barnehageanlegg og en nullpunktsanalyse av praksis for fysisk aktivitet og kosthold i syv barnehager.

Gjennomgangen er utført av Bydel Gamle Oslo ved Hanne Borgersen i samarbeid med barnehagene, Nina Tufte, Omsorgsbygg, Fagsenteret, Bydel Grorud, Vladan Rovcanin og Morten Bildeng. Styringsgruppa har bestått av bydelsdirektør Tore Olsen Pran, avdelingsdirektør Randi Strømsborg, pedagogisk leder og ansattrepresentant Karen Eliassen og Vibeke Saltnes Olsen, barneskolerektor og Utdanningsetatens representant.

Oslo, november 2018

Bydel Gamle Oslo

Hanne Borgersen

Prosjektleder

OPPSUMMERING OG MULIGE HANDLINGSOMRÅDER

Denne rapporten oppsummerer undersøkelsene som er gjort om barnehagekvalitet i Bydel Gamle Oslo etter bydelsutvalgets vedtak 16. november 2017:

«Bydelsdirektøren bes gjøre en grundig undersøkelse av kvaliteten på barnehagene i de mest levekårsutsatte områdene i bydelen, foreslå tiltak for eventuelle forbedringer, og legge frem en sak for bydelsutvalget.»

Levekårsutfordringene i Bydel Gamle Oslo er betydelige. Det er mange fattige barnehusholdninger i bydelen, 60 prosent flere enn gjennomsnittet i Oslo. Spesielt i delbydelene Nedre Tøyen, Enerhaugen og Grønland er levekårsutfordringene og levekårsstresset svært høy. Dette området har vært i fokus i arbeidet med denne rapporten og omtales heretter som satsingsområdet.

Satsingsområdet har svært høye befolkningsandeler med flerkulturell bakgrunn (39 prosent) og mange med kort botid. Flyttehyppigheten er også svært høy, spesielt på Grønland der 30 prosent av befolkningen er på flyttefot årlig enten innad i bydelen eller ut av bydelen. Et trekk som kommer frem blant annet i Stedsanalyse Grønland er at nyankomne med storfamiliebakgrunn flytter til dette sentrumsnære området som sitt første eller andre bosted i Norge og så flytter videre ut av sentrumskjernen når de har tilpasset seg eksistensen som kjernefamilie med barn i barnehage og på skole. Hvordan familien møtes av det norske samfunnet i Bydel Gamle Oslo kan derfor være avgjørende for mange av de flerkulturelle barnas videre livsløp.

I undersøkelsen av barnehagekvalitet er følgende områder vurdert:

- rammer for bydelens barnehagedrift
- barnehagedekning og pedagogtetthet
- språkarbeid og samarbeid med skolen
- barnehagenes bygninger og uteareal
- fysisk aktivitetsnivå i barnehagene
- kosthold i barnehagene

Undersøkelsen har omfattet gjennomgang av forsknings- og faglitteratur, statistikk, kunnskapsinnhenting fra medarbeidere på ulike nivå i barnehagesektoren samt kartlegginger i barnehagene.

Bydel Gamle Oslo gjør allerede et godt arbeid for bydelens barn og deres familier. Kartleggingen har imidlertid avdekket forbedringsområder som er vesentlige for å sette barnehagene i stand til å fylle den viktige samfunnsrollen de har for barnas videre livsløp.

RAMMER FOR BYDELENS BARNEHAGEDRIFT

Bydelenes rammer for finansiering av barnehager og tjenester til barn og unge er basert på bystyrets budsjettvedtak gjennom bydelenes fordelingssystem (kriteriesystemet). Samlet brukte bydelene 175 mill (2,7 prosent) mer til barnehager enn den sentrale budsjettildelingen i 2017. Bydel Gamle Oslos merforbruk på barnehagesektoren er 5,6 prosent. Det er særlig bydelene med områder med

levetårsutfordringer og store innslag av kommunale barnehager som har merforbruk til barnehagene. De øvrige bydelenes regnskap viser et mindreforbruk i denne sektoren (funksjonsområde 2A) sammenliknet med bystyrets tildeling. Dette har trolig sammenheng med at bydelenes budsjettfordelingssystem mangler levetårrelaterte kriterier for barnehagesektoren. De øvrige tjenesteområder (funksjonsområder) i tildelingssystemet har levetårrelaterte kriterier som fanger opp at behovene for kommunens tjenesteinnsats er sterkt varierende mellom byområdene i Oslo. Også grunnskolen i Oslo anvender levetårskriterier ved tildeling av ressurser til skolene.

Det er behov for å gjennomgå tildelingssystemet for barnehagesektoren fordi det ikke tilrettelegger for økt innsats i områder av byen der behovene for særlig velfungerende barnehager er størst.

BARNEHAGEDEKNING OG PEDAGOGTETTHET

Barnehagedekningen i Bydel Gamle Oslo per 2017 ligger under gjennomsnittet i Oslo by, men er bedre enn mange sammenliknbare bydeler. Bydel Gamle Oslo har 28 kommunale barnehager, 2 kommunale barnehager med privat drift, 1 åpen barnehage, 8 familiebarnehager og 25 private barnehager. Pr. oktober 2017 hadde totalt 3058 barn plass i barnehage i bydelen; 60 prosent i kommunale og 40 prosent i private barnehager. Det er ingen private barnehager på Tøyen/Enerhaugen. På Grønland er andelen barn i private barnehager 65 prosent. I fokusområdet er det 15 barnehager, åtte kommunale og syv private.

Internt i bydelen viser tall fra Byrådsavdelingen for oppvekst og kunnskap at det er stor variasjon i dekingen mellom delbydelene med særlige levetårsutfordringer og de øvrige delbydelene. Småbarnsdekningen varierer fra 56,7 prosent på Grønland til 87,3 prosent i Kværnerbyen. Betydelig flytting blant bydelens småbarnsfamilier gjør det krevende å holde oversikt over dekingen og er en utfordring for rekrutteringsarbeidet.

Det er behov for mer samordnet og oppsøkende innsatser i rekrutteringsarbeidet, i kombinasjon med tilbud til foreldre. Tilbud til foreldre kan for eksempel omfatte språkopplæring, kobling til gode rollemodeller og arbeidsgivere i nærområdet mens barna er i barnehagen. Bruk av trygge og gode rollemodeller viser seg å være et sentralt virkemiddel i kommunikasjonen med de flerkulturelle barnefamiliene.

Den lave småbarnsdekningen i satsingsområdet vårt fokusområde kan ha sammenheng med at mange småbarnsfamilier i området er fattige slik at barnehageutgiftene fremstår som for store. Statistikken om oppholdsbetaling indikerer at mange av barnehagefamiliene har anstrengt familieøkonomi. I bydel Gamle Oslo har 29,5 prosent av barnehagebarna i de kommunale barnehagene redusert oppholdsbetaling. I satsingsområdet er denne andelen hele 62,1 prosent. Det bør vurderes nye og mer omfattende økonomiske og strukturelle incentiver for å tilrettelegge for fattige og nyankomne familier sender barna sine i barnehager og lar dem fortsette der.

Kontantstøtten kan også være en faktor som bidrar til at fattige familier ikke sender barn i barnehagen. Det kan være nødvendig å utrede muligheten for obligatorisk barnehagetilbud kombinert med reduksjon i kontantstøtten som virkemiddel for å øke barnehagebruken i denne gruppen.

Nye nasjonale pedagognormer og bemanningsnormer skal være innfridd innen hhv. 01.08.2018 og 01.08.2019. Oslo kommune har mål om 50 prosent barnehagelærere og 25 prosent barne- og

ungdomsarbeidere i de kommunale barnehagene. Pr. 15.12.2017 viser Utdanningsdirektoratets oversikt over de ansattes utdanning at i fire av de syv private barnehagene har færre enn 30 prosent barnehagelærere.¹ Ingen av de åtte kommunale barnehagene i fokusområdet har så lav pedagogtetthet. Pr. november 2018 var det gitt 14 dispensasjoner fra utdanningskravet for pedagogiske ledere i de private barnehagene i området, to dispensasjoner i de kommunale.

SPRÅKARBEID OG SAMARBEID MED SKOLEN

I skoleåret 2017/2018 var det registrert 2373 elever ved de seks barneskolene i bydel Gamle Oslo. 55,5 prosent av elevene hadde minoritetsspråklige bakgrunn og 38,9 prosent hadde fått individuelt vedtak om særskilt norskopplæring etter opplæringsloven § 2-8. De tilsvarende tallene for alle barneskolene i Oslo er henholdsvis 38,5 og 22,9 prosent.

Språkutfordringene er ikke jevnt fordelt ved barneskolene. På Vahl og Tøyen får de fleste elevene særskilt norskopplæring. Bruken av særskilt norskopplæring er også høyere enn bygjennomsnittet på Gamlebyen og Kampen. Brynseng og Vålerenga har få elever med § 2.8-vedtak.

Men de seks barneskolene oppgir at de har mottatt melding om språklig bekymring for til sammen bare 45 av de 138 elevene som har fått vedtak om særskilt norskopplæring. Dette tyder på ulike kriterier i barnehage vs. skole for vurdering av norskspråklige ferdigheter. Ulike vurderingskriterier vanskeliggjør overgangen fra barnehage til skole for flerspråklige barn. Utfylling og overlevering av komplette datasett kan være vanskelig å gjennomføre i praksis, men her er det et viktig arbeid å gjøre for å oppfylle Oslostandarden om sammenheng mellom barnehage og skole.

En kjerneoppgave for barnehagene i fokusområdet satsingsområdet er å legge til rette for at flere barn behersker norsk som læringsspråk ved skolestart. I denne sammenheng er dialog med skolene om barnas språkutvikling og særskilte behov i god tid før skolestart sentralt. Det er behov for å etablere forbedrede rapporteringsrutiner, formålstjenlig dialog og samordning av vurderingskriterier for tildeling av ekstraressurser til barn med svake norskspråklige ferdigheter i overgangen barnehage og -skole. Det er et meget stort behov for styrket norskspråklig opplæring av både barn og ansatte i barnehagene i satsingsområdet. 47 prosent av barnehagebarna i satsingsområdet går i private barnehager, og det er stor forskjell på språkarbeidet i private og kommunale barnehager. Det er behov for samordning av språkarbeidet mellom private og kommunale barnehager og utvikling av planverk, metoder og vurderingskriterier for bruk av særskilt språkopplæring. Bydelenes helsestasjoner kan også ha en rolle i dette arbeidet

Utvikling av norskspråklige ferdigheter i en flerspråklig og flerkulturell kontekst er krevende pedagogisk arbeid. Det bør vurderes etablering av et bydelsovergripende kompetansesenter for språkarbeid i Oslo som kan veilede barnehagene som arbeider med disse utfordringene.

Sentralt for barnas utviklingsmuligheter er at personalet i barnehagene og tilleggstjenestene også har god norskspråklig kompetanse. Det er vanskelig å være språklig rollemodell og skulle bidra til barnas norskspråklige utvikling når man selv sliter med uttale, begrepsforståelse, vokabular og syntaks.

Oslo kommune vedtak om skjerpete norskkrav til skole- og barnehageassistenter trådte i kraft januar 2018. I Bydel Gamle Oslo ble 140 av 162 flerspråklige barnehageansattes norskspråklige

¹ www.barnehagefakta.no. Utdanningsdirektoratet vil oppdatere faktasiden 15.02.2019.

kompetansenivå kartlagt våren 2018. Av disse var det 38 ansatte uten og 140 ansatte med ulike grader av norskopplæringsbehov. Kursing er iverksatt i regi av Utdanningsetaten v/Oslo voksenopplæring på Skullerud, men det vil av praktiske årsaker ta lang tid før de ansatte har vært gjennom kursene. Det er naturlig at bydelen evaluerer effekten av språkopplæringstilbudet som gis de ansatte.

For å bidra til at barnehagene utvikler flere skolestartere med gode norskferdigheter må bydelen legge til rette for optimal kompetanseutnyttelse i sektoren. Dette kan innebære styrking av språkopplæringen og språkmiljøet i enkelte barnehager med særskilt språkopplæringskompetanse og – kapasitet samt tilrettelegge for økt personellmobilitet mellom barnehagene slik at bydelens samlede kompetanse innen flerkulturell opplæring, språkutvikling og foreldresamarbeid brukes best mulig.

BARNEHAGENES BYGNINGER OG UTEAREAL

I juni 2018 utførte Omsorgsbygg, på bestilling fra bydelen en byggteknisk gjennomgang på av sju kommunale barnehageanlegg på Tøyen, Enerhaugen og Grønland. Analysen omfattet samtaler med barnehagestyrere, visuelle inspeksjoner og gjennomgang av eksisterende tilstandsanalyse.

Det ble påpekt vanskelig tilgjengelig vaktmestertjeneste og lite effektivt system for melding av avvik og utbedringsbehov. Omsorgsbygg har imidlertid invitert til dialog om forbedringer på dette området. Bydelen bør også vurdere egne tiltak.

Analysen viser at flere av barnehagene fremstår som lite attraktive anlegg. Det er mange nedslitte uteområder og bygninger med betydelig vedlikeholdsetterslep og uhensiktsmessig romløsninger for det pedagogiske arbeidet. Dette svekker aktivitetsutfoldelse, trivsel og måloppnåelse i barnehagene og bidrar til dårlig arbeidsmiljø for de ansatte.

Det er behov for betydelige investeringer for å bringe bygninger og utearealer opp til akseptabel standard. Foreløpige stipulerte kostnader til helt nødvendige oppgraderinger beløper seg til en samlet sum av om lag 40 mill. kroner eks mva. og eks prosjekteringskostnader m.m.

Det er et tankekors at barnehageanleggene i vårt levekårsutsatte område har lav fysisk kvalitet samtidig som mange familier ikke har tilgang til andre trygge leke- og aktivitetsområder i sitt bomiljø. Det bør vurderes om bydelen kan etablere en ny høykvalitetsbarnehage i vårt satsingsområde som kan stimulere til rekruttering av flere småbarn, tiltrekke seg velkvalifisert personell og sikre barna et trygt og utviklende lekemiljø.

FYSISK AKTIVITETSNIVÅ I BARNEHAGENE

Barn som vokser opp i levekårsutsatte husholdninger får ofte et svakere grunnlag for etablering av god psykisk og fysisk helse gjennom livet. Forskning dokumenterer at tidlig innsats gir god effekt på barns utvikling, spesielt for barn i lavinntektsfamilier, og peker på at barnehager av god kvalitet er et viktig tiltak for å gi alle gode livssjanser og muligheter til god helse. Fysisk og psykisk helse er med andre ord viktige innsatsområder for sosial utjevning. I september 2018 ble det derfor gjennomført en kartlegging av praksis for fysisk aktivitet og kosthold i sju barnehager i Christiania barnehageenhet i Bydel Gamle Oslo etter modell fra Bydel Grorud. Fire av barnehagene lå i satsingsområdet.

Kartleggingen var basert på intervjuer, observasjoner og aktivitetsmåling ved bruk av akselerometer. Et akselerometer er et måleapparat som festes rundt barnas hofteparti og som registrer varigheten og intensiteten når barna er fysisk aktive.

Aktivitetsmålingene viser at andelen fire- og femåringer som oppfyller Helsedirektoratets anbefalinger for daglig fysisk aktivitet kun er 59 prosent. Til sammenlikning er andelen 76 prosent i Bydel Sagene. I Gamle Oslo er det 64 prosent av guttene og 53 prosent av jentene som oppfyller anbefalingene. Barnehagetiden utgjør 70 prosent av den totale tiden med moderat til høy intensitet i løpet av dagen. Barnehagene er m.a.o. barnas viktigste arena for barnas fysiske utfoldelse.

Barnehagenes inne- og utearealer blir trukket frem som en begrensning for fysisk aktivitet. Organisering av dagen ble av flere også trukket frem som en begrensning. Ofte blir pauser og møter lagt til barnas utetid slik at det er færre voksne i utetiden enn i innetiden. Flere mente dette går ut over voksnes mulighet til å delta i lek. Alle barnehagene nevnte at voksendeltakelse er viktig og dette har vært et tema i personalgruppene. Det varierte hvorvidt de ansatte mente at dette er noe de er gode på. Fysiske begrensninger blant ansatte ble også nevnt som en barriere for aktiv deltakelse i lek. Det ble uttrykt at det ofte er de samme voksne som tar initiativ til å være aktive i leken og sette i gang aktiviteter, men det varierer om dette anses som en utfordring eller en styrke.

Det anbefales at bydelen utarbeider en overordnet plan for fysisk aktivitet i bydelens barnehager. Fysisk aktivitet bør inn i alle barnehagenes ukeplaner og også sees i sammenheng med nærmiljøarbeidet innenfor områdeløftprogrammene på Tøyen og Grønland.

Bydelen mangler et attraktivt aktivitetssenter for barnehagebarn som kan innby både de mest aktive og mer forsiktige barn til fysisk aktivitet og utforskende lek i trygge omgivelser. Det pågår for tiden idémyldring om bruk av to attraktive anlegg i bydelen: Botsen og Lokomotivstallen. Begge områder har trolig potensial for å huse et nytt aktivitetssenter for barnehagebarn.

KOSTHOLD I BARNEHAGENE

Barnehagene legger til rette for opptil tre måltider daglig. Samtlige barnehager ser ut til å ha gode rammer rundt måltidet, samt at barna får nok tid til å spise. Men barn blir sjeldent involvert i selve matlagingen, ofte på grunn av begrenset tid eller manglende kjøkkenfasiliteter. Barna er derimot ofte med på å dekke til måltidet og rydde av bordet etter måltidet. Det er stor variasjon i de ansattes holdninger og motivasjon i arbeidet med mat og kosthold. Det ble uttrykt at varierende motivasjon i stor grad handler om interesse, dårlige kjøkkenfasiliteter og manglende muligheter til å inkludere barna i matlagingen.

Barnehagene har ikke felles retningslinjer for mat og måltider ut over at de følger de nasjonale føringene for kosthold i barnehager fra Helsedirektoratet. I noen barnehager fortalte ansatte at dårlige resultater fra foreldreundersøkelser har bidratt til mer fokus på å servere sunn mat. Alle barnehagene benytter seg av Oslo kommunes samkjøpsavtale for matinnkjøp, men flere opplever det som utfordrende at matvarene må kjøpes i stort volum og at frukt og grønnsaker ikke er ferske. Flere gjør derfor jevnlig innkjøp i nærbutikk.

Bydelen bør vurdere å utarbeide en egen veileder for barnehagenes kostholdsrutiner der muligheter for barnas deltakelse i matlaging også inngår. Å utvikle dette feltet krever imidlertid kjøkkenfasiliteter som mange av barnehagene mangler.

BAKGRUNN

Denne rapporten utgjør kunnskapsgrunnlaget som ble utarbeidet i prosjektet *Undersøkelse av kvalitet i barnehager i levekårsutsatte områder i Bydel Gamle Oslo*. Bakgrunnen for prosjektet var følgende vedtak fra bydelsutvalget 16. november 2017:

«Bydelsdirektøren bes gjøre en grundig undersøkelse av kvaliteten på barnehagene i de mest levekårsutsatte områdene i bydelen, foreslå tiltak for eventuelle forbedringer, og legge frem en sak for bydelsutvalget.»

Levekårsutfordringene i Bydel Gamle Oslo er betydelige. Sosial ulikhet, mangelfull tilhørighet og marginalisering rammer særlig barn og unge, i en alder og i livsfaser der gode helse- og livsvaner etableres. Frafallet fra videregående skole er bekymringsfullt og blant de høyeste i landet. Inkludert de som aldri starter i videregående opplæring er tallet 40 prosent. Risikoen for frafall er ca. 70 prosent blant elever som leverer grunnleggende dårlige resultater på grunnskolen. I tillegg viser tall at blant denne gruppen er det ca. 10 prosent som aldri starter videregående opplæring. Nye undersøkelser peker også på at risiko for utenforskap og skolefravall er knyttet til utfordrende, psykososiale forhold i oppvekstmiljøet og svake relasjoner med skole, venner og familie. Skoleungdom i Bydel Gamle Oslo rapporterer i større grad enn ungdom i andre byområder om svake lærer-elev relasjoner på skolen og at dette, uavhengig av kulturell bakgrunn og ressursnivå i hjemmet, henger negativt sammen med ambisjoner om høyere utdanning og et godt og lykkelig liv.²

Viktige faktorer som barn må ha med seg inn i skolen er språkferdigheter og god psykisk og fysisk helse. Familien er den primære kilden for omsorg, utvikling og sosialisering, samt sikring av grunnleggende fysiske behov. Men i bydelen ser vi av levekårsutfordringene at mange barn har en krevende familiesituasjon som i tillegg omfatter store kulturforskjeller mellom hjem og barnehage, skole og storsamfunnet.

Bydelen satser på å legge til rette for godt drevne barnehager med dyktige ansatte som møter barna der de er, stimulerer dem med omsorgsfull og målrettet opplæring, og avdekker, avklarar og følger opp barnas behov i forhold til fremtidige skoleferdigheter og overgang til skole. Barnehagen må også ha kapasitet og ferdigheter til å samarbeide godt med flerkulturelle familier om barnas helhetlige utvikling i møte med den norske kulturen for oppvekst, utdanning og samfunnsdeltakelse, slik det vektlegges i både Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og i Barnehagelovens §1:

*«Det kulturelle mangfoldet skal gjenspeiles i barnehage. Sosiale, etniske, kulturelle, religiøse, språklige og økonomiske forskjeller i befolkningen medfører at barn kommer til barnehagen med ulike erfaringer. Barnehagen skal støtte barn ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger».*³

*«Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn.»*⁴

² Borgersen (2018). Fravall fra videregående skole i Bydel Gamle Oslo: Her trykker skoen. Delrapport 1-3. Oslo kommune vår/høst 2018.

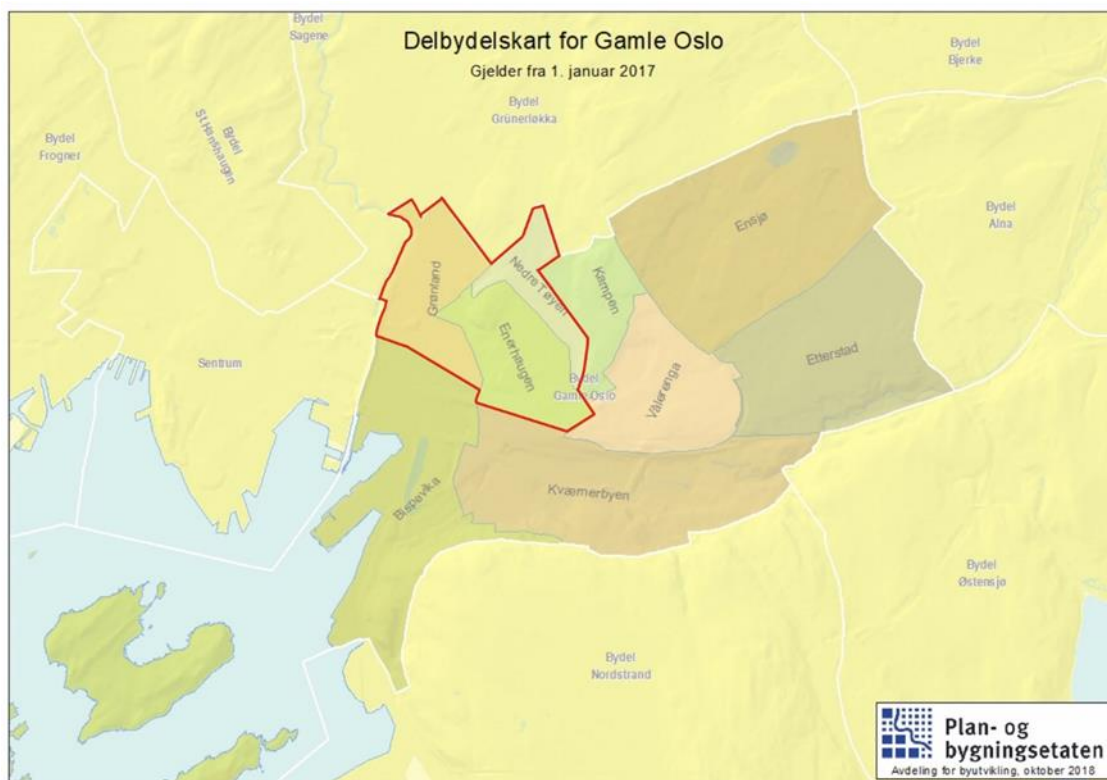
³ Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, s. 7.

⁴ Barnehageloven § 1 tredje ledd.

Tverrfaglig samarbeid både internt i bydelen og med eksterne aktører, der det avdekkes behov for annen kompetanse enn det bydelen selv kan levere, kan være viktige forutsetninger for å lykkes - men dette krever ressurser til dedikert og langsiktig koordinering av tjenestene.

Denne rapporten er en gjennomgang av ulike indikatorer for barnehagekvalitet i de levekårsutsatte og flerkulturelle delbydelene Tøyen, Enerhaugen og Grønland i Bydel Gamle Oslo, jf. kart med avgrensning av satsingsområdet.

Figur 1. Delbydelskart for Gamle Oslo med avgrensning av satsingsområdet.

Gjennomgangen omfatter barnehageforskning og fakta om barnehagene i bydelen, en byggteknisk gjennomgang av syv barnehageanlegg og en nullpunktsanalyse av praksis for fysisk aktivitet og kosthold i syv barnehager.

Gjennomgangen av barnehageforskning omfatter også kunnskapsgrunnlag fra Groruddalssatsingen.⁵⁶ Fakta om barnehagene omfatter ulike statistikk samt funnene i bydelsprosjektet *Like muligheter*, som våren/sommeren 2018 blant annet samlet inn intervjudata fra foreldre og ansatte i kommunale barnehager på Grønland, jfr. vedlegg 1.⁷ Dette prosjektet har også bydelsutvalgets vedtak som utgangspunkt og utgjør et verdifullt faktagrunnlag for barnehagekvalitet i levekårsutsatte og flerkulturelle byområder.

⁵ Oslo kommune (2018). Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen. En kartlegging av fysisk aktivitet og kosthold.

⁶ Oslo kommune ved Bydel Grorud (2018). Forstudie til barnehageprosjektet «fra beste til neste praksis». Kartlegging av språkarbeidet i barnehager i Groruddalen.

⁷ Mere informasjon om funnene i prosjektet *Like muligheter* kan fås ved å kontakte spesialkonsulent Nina Tufte i Avdeling for barn og unge, Bydel Gamle Oslo, på epost nina.tufte@bgo.oslo.kommune.no.

INNLEDNING

GRØNLAND – EN LEVEKÅRSUTSATT OG FLERKULTURELL DELBYDEL I GAMLE OSLO

Andelen fattige barnehusholdninger i bydelen er over 60 prosent høyere enn snittet i Oslo. Spesielt delbydelene Nedre Tøyen, Enerhaugen og Grønland ligger 150-175 prosent høyere på fattigdomsindekser enn bygjennomsnittet. Forskning peker på at fattige familier preges av levekårsstress som ofte blir omdøpt til manglende evne til å følge opp barna.⁸ For det andre har bydelen svært høye befolkningsandeler med minoritetsbakgrunn (39 prosent) og kort botid. Flyttehyppigheten er også svært høy, spesielt på Grønland der 30 prosent av befolkningen er på flyttefot årlig enten innad i bydelen eller ut av bydelen.⁹ En av flyttetrendene det vises til er at nyankomne med storfamiliebakgrunn flytter til sentrumsnære Grønland som sitt første eller andre bosted i Norge og så flytter videre ut av sentrumskjernen når de har tilpasset seg eksistensen som kjernefamilie med barn i barnehage og på skole (ibid.).

I en studie av barneflytting i 2014 fremkom at i at en stor del av barna som i sine første år bodde i indre by øst flyttet ut byområdet innen de nådde skolealder.¹⁰ Tallene for befolknings-sammensetningen i bydel Gamle Oslo tyder på at det fortsatt er en stor utflyttingsstrøm av barn fra bydelen før skolealder. I 2018 bodde det 5089 barn i alderen 0-5 år i bydel Gamle Oslo, kun 2873 i alderen 6-11 år.

Barnehagene på Grønland representerer dermed en primær sosialiseringsarena for levekårsutsatte og flerkulturelle familier med voksne og barn som må stimuleres til utvikling og rustes til helse, samfunnsdeltakelse, utdanningsløp og deltakelse i arbeidslivet. Hvordan familiene møter det norske samfunnet i bydel Gamle Oslo kan derfor være avgjørende for mange av de flerkulturelle barnas videre livsløp.

Dette stiller særlige krav til det pedagogiske arbeidet i barnehagene, ikke bare på grunn av det norskspråklige utgangspunktet familiene ofte ikke har, men også kulturelt: Ute i barnehagene på Grønland forteller de ansatte også om stadige - og gjensidige - opplevelser av avstand mellom ulike familiers kultur og oppdragerstil og norsk verdigrunnlag og barnehagepedagogikk. Dette tyder på at bydelen må satse på flerkulturell relasjonskompetanse og rekrutteringsarbeid som hjelper levekårsutsatte familier med å overkomme sosiale og kulturelle, så vel som økonomiske og strukturelle, barrierer for å sende barna sine i barnehager og la dem fortsette der.

Befolkningsgrunnlaget til barnehagene i de mest levekårsutsatte områdene i Bydel Gamle Oslo ser med andre ord ut til å fordre at de ansatte aktivt bruker levekårsbevissthet og flerkulturelle innfallsvinkler i sitt arbeid med barna og deres familier. Byrådet i Oslo legger til grunn at sosial utjevning og likeverdige muligheter bare kan oppnås med strategisk og målrettet ressursbruk der utfordringene og behovene er størst. Forskning viser at barn fra lavinntektsfamilier er mest sårbare for å utvikle symptomer på depresjon og angst, men også at gode barnehager utjevner sosiale ulikheter i sårbarhet for psykiske helseproblemer og motvirker sen språkutvikling i både høy- og

⁸ <https://www.barnehage.no/artikler/barnehageansatte-bor-ha-kunnskap-om-leverkarstress/439570>. Lastet ned 11.10.18 kl. 16.01.

⁹ Brattbakk, et al. (2017). På sporet av det nye Grønland. Sosiokulturell stedsanalyse. AFI Rapport 04:2017

¹⁰ Stambøl (2014). Barneflyttinger – fra vugge til ransel. Oslospeilet nr. 2, 2014

lavrisikogrupper.¹¹¹²¹³ Men hva er strategisk gode måleindikatorer for kvalitet i barnehager i levekårsutsatte områder som for eksempel Tøyen, Enerhaugen og Grønland?

Denne rapporten søker å klarlegge noen sentrale suksessfaktorer og beste praksis for barnehagedrift i levekårsutsatte områder ved hjelp av forskning og utvikling (FoU) og eksisterende kunnskap om hva som er kvalitet i barnehager. Rapporten peker på noen sentrale handlingsområder og tiltak for endring av policy i barnehagesektoren i de mest levekårsutsatte områdene i Bydel Gamle Oslo slik at bydelen gjøres bedre i stand til å lage gode strategier og tiltak for gode barnehageløp inn mot skole for flerkulturelle og levekårsutsatte barn.

FAKTAGRUNNLAG OM BARNEHAGER I SATSINGSOMRÅDET

FINANSIERING AV BARNEHAGER OG TJENESTER TIL BARN OG UNGE

Bydelenes rammer for finansiering av barnehager og tjenester til barn og unge er basert på bystyrets budsjettvedtak gjennom bydelenes fordelingssystem (kriteriesystemet). Samlet brukte bydelene 175 mill (2,7 prosent) mer til barnehager enn den sentrale budsjettildelingen i 2017, mens det var et samlet mindreforbruk på 71 mill (3,6 prosent) til barnevern og 62 mill (7,5 prosent) til andre tjenester til barn og unge, jf. tabell 1.

Det er særlig bydelene med områder med store levekårsutfordringer og høye andeler kommunale barnehager som prioriterer barnehagene. De øvrige bydelenes regnskap viser et mindreforbruk på 0,2 prosent i denne sektoren (funksjonsområde 2A).

Dette har trolig sammenheng med at bydelenes budsjettfordelingssystem mangler levekårsrelaterte kriterier for barnehagesektoren og at kommunale barnehager er dyrere å drive enn private barnehager. De øvrige tjenesteområder (funksjonsområder) i tildelingssystemet har levekårsrelaterte kriterier som fanger opp at behovene for kommunens tjenesteinnsats er sterkt varierende mellom byområdene i Oslo. Også grunnskolen i Oslo anvender levekårskriterier ved tildeling av ressurser til skolene.

Bydel Gamle Oslos merforbruk på barnehagesektoren er 5,6 prosent, noe lavere enn i Groruddalen og Søndre Nordstrand. Bydelen skiller seg ut med et høyt mindreforbruk innen barnevernet på 9,7 prosent og en stor satsing på aktivitetstilbud (herunder byomfattende tilbud), forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste med et merforbruk på 31,8 prosent.

¹¹ <https://psykologisk.no/2016/06/sats-bredt-pa-psykisk-helse-i-barnehage-og-skole/>. Lastet ned 24.10.18 kl 17.14.

¹² Zachrisson & Dearing (2015). Family income dynamics, early childhood education and care, and early child behavior problems in Norway. *Child Development*. 86(2).

¹³ Lekhal et al. (2012). Norway's high quality center care reduces late talking in high- and low risk groups. *Journal of Developmental and Behavioural Pediatrics*, 33(7).

Tabell 1. Sentralt (justert) budsjett og regnskap 2017. Funksjonsområde 2A Barnehage, 2B Barnevern, 2B Aktivitetstilbud m.m. Beløp i 1000-kroner.

Sentralt (justert) budsjett og regnskap 2017. Funksjonsområde 2A Barnehage, 2B Barnevern, 2B Aktivitetstilbud m.m				
Bydel		FO2A Barnehage	FO2B Barnevern	FO2B Aktivitetstilbud barn og unge, forebygging helsestasjon og skolehelsetjeneste (inkl byomfattende tjenester)
1 Gamle Oslo (BGO)	Budsjett	545 660	215 255	86 300
	Regnskap	575 985	194 284	113 774
	Avvik (B-R)	- 30 325	20 971	- 27 474
	% Avvik	-5,6 %	9,7 %	-31,8 %
Groruddalen og Søndre Nordstrand	Budsjett	1 575 874	891 774	280 966
	Regnskap	1 729 962	842 397	273 640
	Avvik (B-R)	- 154 088	49 377	7 326
	% Avvik	-9,8 %	5,5 %	2,6 %
Andre bydeler	Budsjett	4 300 891	849 700	453 564
	Regnskap	4 291 486	849 003	371 559
	Avvik (B-R)	9 405	697	82 005
	% Avvik	0,2 %	0,1 %	18,1 %
Alle bydeler	Budsjett	6 422 425	1 956 730	820 830
	Regnskap	6 597 433	1 885 685	758 973
	Avvik (B-R)	-175 008	71 045	61 857
	% Avvik	-2,7 %	3,6 %	7,5 %

Kilde: Byrådsavdeling for finans.

BARNEHAGEDEKNING OG PEDAGOGTETTHET

Barnehagedekningen i Bydel Gamle Oslo per 2017 ligger under gjennomsnittet i Oslo by, men er bedre enn mange sammenliknbare bydeler, jf. tabell 2.

Bydel Gamle Oslo har 28 kommunale barnehager, 2 kommunale barnehager med privat drift, 1 åpen barnehage, 8 familiebarnehager og 25 private barnehager. Pr. oktober 2017 hadde totalt 3058 barn plass i barnehage i bydelen; 60 prosent i kommunale barnehager og 40 prosent private barnehager.

De kommunale barnehagene i Bydel Gamle Oslo er organisert i tre enheter med enhetsledere og teamledere: Helsfyr, Gamlebyen og Christiania barnehageenhet. Christiania barnehageenhet omfatter 18 kommunale barnehager som er organisert i ti team. Barnehagene i denne enheten ligger i delbydelene Tøyen, Enerhaugen, Grønland, Kampen og Vålerenga. Delbydelene Tøyen, Enerhaugen og Grønland regnes som de mest levekårsutsatte områdene i bydelen og er følgelig et satsingsområde for barnehagekvalitet. I disse tre delbydelene er det 15 barnehager, åtte kommunale og syv private med samlet 864 barn pr 15.12.2017 iht. Utdanningsdirektoratets oversikt.

Tabell 2. Barnehagedekning 2017, Bydel Gamle Oslo, Groruddalen og Søndre Nordstrand. Prosent.

	1-5 åringer	1-2 åringer	3-5 åringer
Oslo	88,5	79,5	95,1
Bydel Gamle Oslo	84,5	74,6	92,7
Bydel Bjerke	77,4	63,8	87,1
Bydel Grorud	75,1	58,6	86,4
Bydel Stovner	61	38,3	76,4
Bydel Alna	80,6	62,1	92,9
Bydel Østensjø	86,3	80,3	90,4
Bydel Søndre Nordstrand	76,8	59,2	88,1

Kilde: Oslo kommune Statistikkbanken.

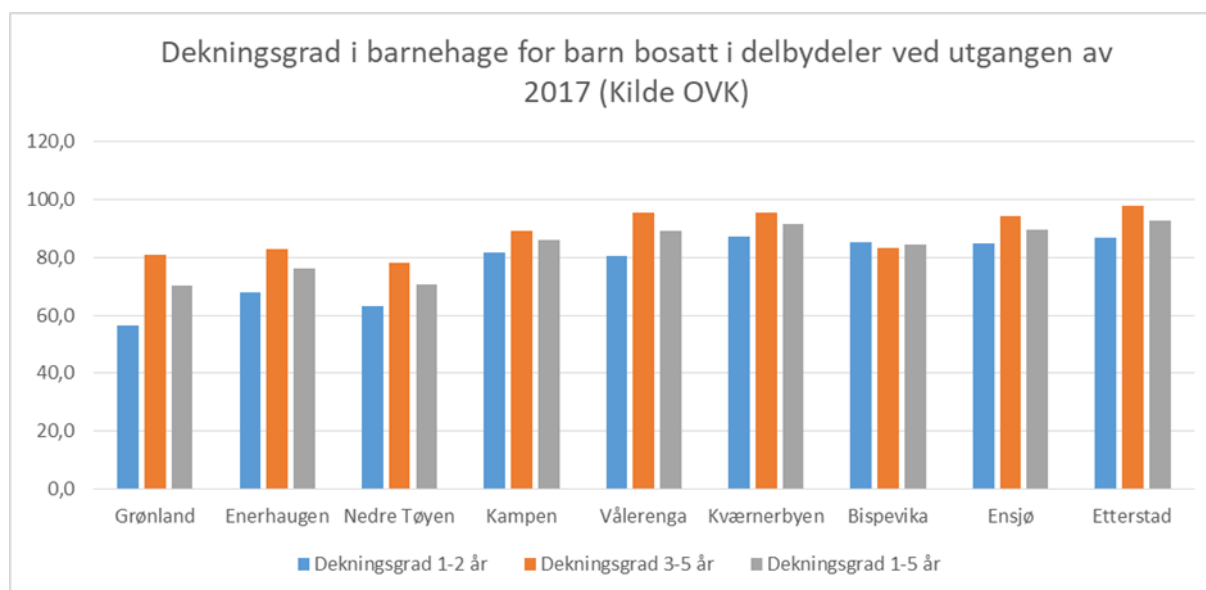
I tabell 3 listes de kommunale og de private barnehagene i satsingsområdet. Det er syv private barnehager i satsingsområdet og de ligger alle på Grønland. Urtehaven barnehager AS eier og driver fem av disse.

Tabell 3. Barnehager, antall barn og barn pr ansatt pr 15.12.2017

Kommunale	Antall barn pr. 15.12.2017	Barn pr. ansatt pr. 15.12.2017
Heibergløkka	27	6,2
Sommerfryd	93	6,0
Enerhaugen	27	6,0
Langleiken	33	7,0
Grønland Torg	62	5,7
Breigata	27	5,3
Lakkegården	64	6,1
Tøyengata	17	4,9
Sum	350	
Private		
Grønland	87	5,7
Lille Grønland	25	6,3
Maurtua	18	5,0
Mosaikk	62	5,2
Skomakergata	36	4,5
Papaya	32	6,6
Nonneseter	54	6,9
Sum	314	

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Figur 2. Dekningsgrad i barnehage for barn bosatt i delbydeler ved utgangen av 2017. Prosent.

Den lave småbarnsdekningen i vårt fokusområde kan ha sammenheng med at mange småbarnsfamilier i området er fattige slik at barnehageutgiftene fremstår som for store. Statistikken om oppholdsbetaling indikerer at mange av barnehagefamiliene har anstrengt familieøkonomi. I bydel Gamle Oslo har 29,5 prosent av barnehagebarna i de kommunale barnehagene redusert oppholdsbetaling. I satsingsområdet er denne andelen hele 62,1 prosent. Foreldre betaler også kostpenger. De kommunale barnehagene i Oslo kommune har en felles matpris på kr 170 per måned. De private barnehagene velger selv hva de vil ta i matpenger.

Internt i bydelen viser tall fra Byrådsavdelingen for oppvekst og kunnskap at det er stor variasjon i dekningen mellom delbydelene med særlige levekårsutfordringer og de øvrige delbydelene i Bydel Gamle Oslo, jf. figur 2. Figuren viser at det er betydelig lavere småbarnsdekning i satsingsområdet enn i øvrige delbydeler. Bydelen jobber kontinuerlig med å øke tidlig rekruttering av barn fra flerkulturelle familier til barnehage, særlig i satsingsområdet. Erfaringene i rekrutteringsarbeidet er at flerkulturelle og levekårsutsatte familier, spesielt på Grønland, takker nei til barnehageplass utenfor nærområdet. Dette er et viktig element å ta med seg i rekrutteringen av de små barna og de barna som har størst utbytte av barnehageplass for å bli rustet til skolegang. Betydelig flytting blant bydelens småbarnsfamilier gjør det krevende å holde oversikt over dekningen og er en utfordring for rekrutteringsarbeidet.

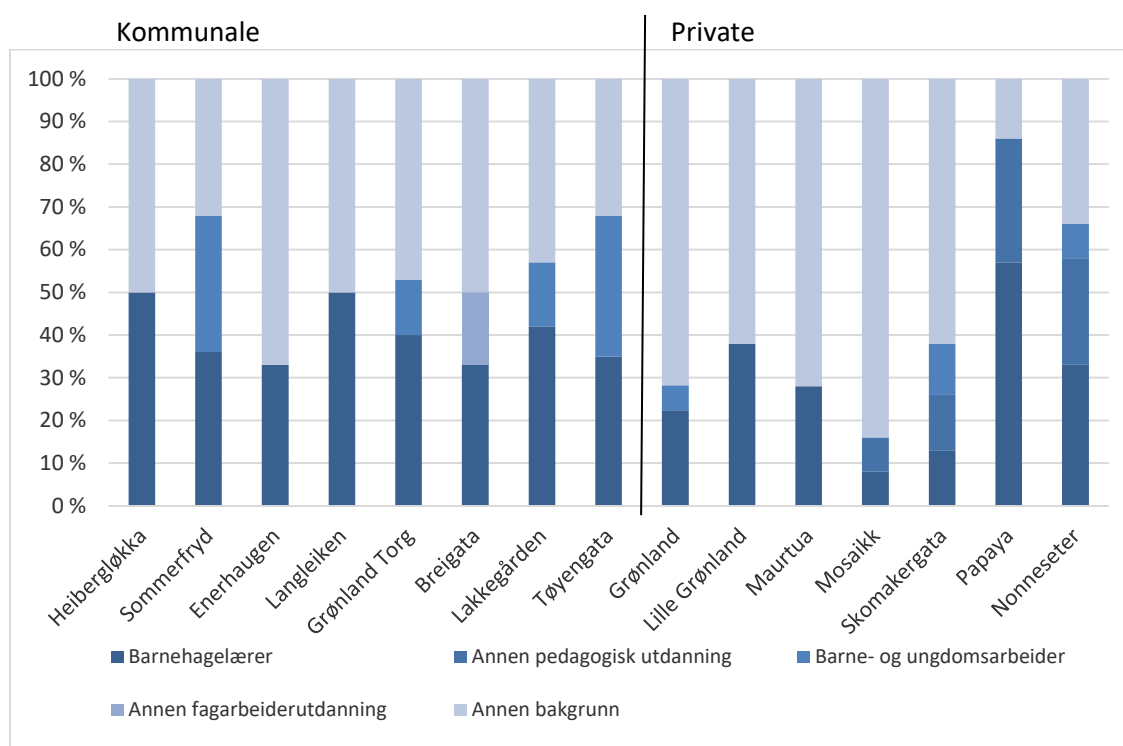
Bydelens innsats for rekruttering omfatter også kartlegging av og tilbud til små og store barn som ikke har barnehageplass, hjemmebesøk og lavterskeltilbud som åpen barnehage og språkgrupper samt samarbeid om sosialisering til storsamfunnet med frivillige organisasjoner og moskeer. Bruk av trygge og gode rollemodeller viser seg å være et sentralt virkemiddel i kommunikasjonen med de flerkulturelle barnefamiliene. Ansatte med relasjonskompetanse og erfaringsbasert forståelse for ulike kulturer er sentrale for å lykkes i arbeidet med folkehelse, foreldresamarbeid og rekruttering til barnehagene i Bydel Gamle Oslo. For å øke rekruttering til barnehagene kan bydelen for eksempel tilby foreldre språkopplæring, kobling til gode rollemodeller og arbeidsgivere i nærområdet mens barna er i barnehagen.

Store andeler barnefamilier med ulik bakgrunn flytter ut av satsingsområdet når barna begynner på skolen. Det betyr at resultatene av bydelens tiltak ikke blir i bydelen, men følger barna og familiene deres når de flytter videre. Her i bydelen får vi med andre ord ikke alltid følge alle barna fra vugge til ransel, men oppgaven vår er å gi dem en god start og myke overganger mellom ulike familiekulturer og den norske kulturen for oppvekst og utdanning.

Nye nasjonale pedagognormer og bemanningsnormer skal være innfridd innen hhv. 01.08.2018 og 01.08.2019. Oslo kommune har mål om 50 prosent barnehagelærere og 25 prosent barne- og ungdomsarbeidere i de kommunale barnehagene. Pr. 15.12.2017 viser Utdanningsdirektoratets oversikt om de ansattes utdanning at fire av de syv private barnehagene har færre enn 30 prosent barnehagelærere. Ingen av de åtte kommunale barnehagene i fokusområdet har så lav pedagogtetthet, jf. figur 3. Fire kommunale og fire private barnehager er registrert uten faglærte barne- og ungdomsarbeidere.

Pr. november 2018 var det gitt 14 dispensasjoner fra utdanningskravet for pedagogiske ledere i de private barnehagene i området, to dispensasjoner i de kommunale.

Figur 3. Barnehagene i fokusområdet etter eierskap og ansattes utdanning pr 15.12.2017. Prosent.

Kilde: Utdanningsdirektoratet

HVA ER KVALITET I BARNEHAGER?

I planverk og forskningslitteratur vises det til at «kvalitet i barnehager» ikke er et entydig begrep og at man stadig jobber med å finne fornuftige og gyldige måleindikatorer for barnehagekvalitet.¹⁴¹⁵¹⁶¹⁷¹⁸ I barnehagelovens formålsparagraf (§1) leser vi at

«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.»¹⁹

Barnehagen skal med andre ord fylle mange roller, være en fleksibel velferdsordning, en god barndomsarena og det første, frivillige trinnet i utdanningen.²⁰ Ulike studier av kvalitet i barnehager dreier seg derfor ofte om ulike aspekter av hva som gjør en barnehage god. For eksempel handler «strukturell kvalitet» om hvordan barnehagenes bygninger, rom og utemiljø sammen med planverk og dagsplaner former de store og de små barnas lek, utfoldelse, utvikling og læring. Strukturkvalitet handler med andre ord om gode rammer for pedagogisk aktivitet både innendørs og utendørs, størrelser på barnegruppene, stabilitet i personalgruppene, lederkvalifikasjoner, andel barnehagelærere, andel mannlige barnehagelærere, andel ansatte med flerkulturell bakgrunn og barnehagenes samarbeid med foreldre.²¹ I Utdanningsdirektoratets landsdekkende oversikt over barnehagene benyttes kvalitetsparameterne antall barn per ansatt, jf. tabell 3, andel ansatte med barnehagelærerutdanning (pedagogtetthet), jf. figur 3 og foreldretilfredshet.²²

«Prosesskvalitet» på sin side viser typisk til hvordan ansatte samhandler med barna og veileder barnas omgang med hverandre. «Resultatkvalitet» på sin side knyttes ofte opp til mål i lov og rammeplan som handler om barnas trivsel og utvikling av sosiale, kognitive og språklige ferdigheter i sammenheng med overgang til skole. Disse kvalitetsbegrepene rommer mangfoldige aspekter som griper i hverandre og understreker betydningen av å utvikle et helhetlig system for kvalitetsutvikling i barnehagene.

¹⁴ Sandtorv (2011). *Kvalitetssikring og – vurdering i norske barnehager. En evaluering av et kvalitetsvurderingsverktøy*. Masteroppgave, Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag, Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap, Universitet i Agder.

¹⁵ Wollscheid (2010). *Språk, stimulans og læringslyst. Tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring gjennom hele oppveksten*. NOVA rapport nr 12/10.

¹⁶ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/statedsanalyse/statedsanalysen-for-barnehage/>. Lastet ned 11.10.18 kl 17:11

¹⁷ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitet-i-barnehagen/verktoy-for-kvalitetsarbeid/ekstern-barnehagevurdering/kva-er-ekstern-barnehagevurdering-og-kvifor-bruke-dette/>. Lastet ned 11.10.18 kl. 17:15.

¹⁸ Os & Bjørnstad (2016). Undersøkelse av støtte i samspill mellom små barn. Et kritisk blikk på ITERS-R skalaen. I Tona Gulpinar, Leif Hernes & Nina Winger (red). *Blikk for barnehage*. Oslo: Fagbokforlaget.

¹⁹ Stortingsmelding 41 (2008-2009). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/sec1>. Lastet ned 11.10.18 kl 17:12

²⁰ Meld. St. 24 (2012-2013) Framtidens barnehager, s. 9.

²¹ Sommersel et al, (2013). Kvalitet i barnehager i skandinavisk forskning 2006-2011. En systematisk forskningskartlegging. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

²² www.barnehagefakta.no.

FORELDREUNDERSØKELSEN

Det gjennomføres årlig brukerundersøkelser av foreldrenes tilfredshet med alle barnehagene i Oslo. Foreldrene rangerer ulike kvalitetsområder på en skala fra 1 (dårlig) til 5 (best). Generelt har barnehagene svært høy foreldretilfredshet. Barnehagene i Bydel Gamle Oslo ligger på bygjennomsnittet i foreldretilfredshet, men barnehagene i satsingsområdet ligger litt under. Kvalitetsområdet ute- og innemiljø får lavest score. Barnas språkutvikling dekkes med ett spørsmål. Barnas aktivitetsnivå inngår ikke i spørsmålene i undersøkelsen. Verdien av foreldreundersøkelsen som datagrunnlag for kvalitetsutvikling i levekårsutsatte og flerkulturelle byområder vil øke om den utvikles til å omfatte de sentrale kvalitetsområdene språkutvikling og aktivitetsnivå og at man lykkes i å øke foreldrenes responsrate som i enkelte barnehager er svært lav.

SAMSPILL OG PERSONLIG OMSORG

I en ny internasjonal, sammenliknende studie som benyttet kvalitetsskalaen ITERS-R scorer norske barnehager høyt på samspill, struktur, snakke og lytte. Samtidig scorer norske barnehager lavt på kvalitetsområdene hygiene, sikkerhet og materiell, aktiviteter, rom og møbler, og personlig omsorg. Norge scorer lavere enn England på disse sentrale kvalitetsområdene.²³ Men for at tidlig barnehagestart skal ha positiv effekt på senere skoleprestasjoner stilles det særskilte krav til nettopp personlig omsorg og samspill i barnehagen.²⁴²⁵²⁶ Frafall fra videregående skole starter tidlig så det gjelder å dreie ressursinnsats til forebyggende arbeid og tidlig intervensjon. Det viser seg at behovet for personlig omsorg og samspill følger barna gjennom hele opplæringsløpet:

I tråd med øvrig, norsk forskning på skolefrafall peker tre nye kunnskapsgrunnlag om frafall fra videregående skole i Bydel Gamle Oslo også på svake lærer-elev relasjoner og svake foreldresamarbeid som primære risikofaktorer for skolefrafall.²⁷²⁸²⁹ Analysene av registerdata fra Statistisk sentralbyrå fant at høy flyttehyppighet og foreldre utenfor arbeidslivet predikerer frafall fra videregående opplæring. Resultatene peker på sosial utjevning og økt bevissthet om levekårsstress som sentrale innsatsområder for å redusere bydelens høye skolefrafallstall.³⁰ Uavhengig av kulturell bakgrunn og ressursnivå i hjemmet viste analysene av surveydata at støttende lærer-elev relasjoner henger tydelig og ikke tilfeldig sammen med utdanningsambisjoner og karakternivå. Skreddersydde

²³ Bjørnstad & Os (2017). *Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R*. European Early Childhood Education Research Journal, DOI: 10.1080/1350293X.2018.1412051.

²⁴ Eliassen (2018). *Kognitiv utvikling og sosial kompetanse i barnehagen*. PhD-avhandling. Forskningsprosjektet Gode barnehager for barn i Norge (GoBaN), Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, OsloMet-storbyuniversitet. <http://www.hioa.no/Hva-skjer/Erik-Eliassen-disputerer>. Lastet ned 11.10.18 kl 18:10.

²⁵ Salvanes et al. (2016). Kan tiltak rettet mot selvregulering øke elevers skoleprestasjoner? En systematisk litteraturgjennomgang. NIFU Rapport 2016:10.

²⁶ Wollscheid (2010). *Språk, stimulans og læringslyst. Tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring gjennom hele oppveksten*. NOVA rapport nr 12/10.

²⁷ Borgersen (under arbeid). Frafall fra videregående skole i Bydel Gamle Oslo: Her trykker skoen. Delrapport 1-3. Oslo kommune.

²⁸ Bunting & Moshuus (2017). *Young people's own stories about dropping out in Norway: An indirect qualitative approach*. Acta Didactica Norge. Vol. 11, nr. 2, Art. 3.

²⁹ Natland & Rasmussen (2012). «Jeg var ganske usynlig....». *Sju ungdommer om sine grunner til å avbryte videregående utdanning*. Fontene forskning 1/12, s. 4-18.

³⁰ <https://www.barnehage.no/artikler/barnehageansatte-bor-ha-kunnskap-om-leverkarstress/439570>. Lastet ned 16.11.18 kl 07.46.

skole-hjem samarbeid med ulike foreldregrupper løftes også frem som et sentralt virkemiddel for barnas skolegang.

En informant fra bydelens tjenesteapparat sa det på denne måten:

«Når det er tillit mellom skolen og hjemmet, når barnet kan se at skolen og hjemmet har tettere samarbeid, at det er god relasjon der... og at barnet skjønner at gjør jeg det bra på skolen så kan det gjøre at jeg faktisk har det bra hjemme også, at de kan merke det i hverdagen sin og at det kan gi dem en god grunnmur til å ha et mønster. (...) Vi ser at kommunikasjonen og samarbeidsmønsteret mellom skolen og hjemmet er styrket. Vi har klart å skape vårt eget, tilpassete nettverk.»

Noen av tiltakene det vises til er foreldremøter på morsmål med trygge tolker og støtte til nettverksbygging mellom bydelsinnbyggere med kort og lang botid så de kan lære av hverandre. Frafall fra videregående skole starter tidlig så det gjelder å dreie ressursinnsats til forebyggende arbeid og tidlig intervensjon i barnehagene.

Barnehageforskningen dokumenterer at tidlig innsats gir god effekt på barns utvikling, spesielt for barn i lavinntektsfamilier, og peker på at barnehager av god kvalitet er et viktig tiltak for å gi alle gode livssjanser og muligheter til god helse.³¹³²³³ Det er dermed av sentral betydning for sosial utjevning og barnehagekvalitet satsingsområdet at barnehagene er gode på personlig omsorg for og samspill med barn fra levekårsutsatte og flerkulturelle familier.³⁴

ARBEIDET MED FLERSPRÅKLIGE BARN OG BARNEHAGEANSATTE

I 2017 var andelen flerspråklige barnehagebarn 38 prosent i Bydel Gamle Oslo mot 29 prosent i snitt for hele Oslo. Antall barn i kommunale barnehager per 31.12.17 var 1587. Av disse var 13 prosent språkkartlagt, mens andelen barn med språkplaner var 7 prosent.

Bydel Gamle Oslo gir i mindre grad enn andre bydeler *særskilt tilbud om språkopplæring* til de flerspråklige barnehagebarna. Særskilt språkstimulering omfatter tilbud som går ut over barnehagens ordinære arbeid med språkstimulering. I Oslo som helhet får 19,6 prosent av de flerspråklige barna dette tilbudet. I Bydel Gamle Oslo er andelen barn som er registrert med særskilt tilbud om språkopplæring 9,9 prosent. I bydelens barnehager gis særskilt tilbud om språkopplæring til 15,0 prosent i de kommunale barnehagene og til 3,3 prosent av barna i de private barnehagene.³⁵ På Grønland er andelen barn i kommunale barnehager 35 prosent mot 65 prosent i private barnehager. Den største, private barnehageeieren på Grønland er Urtehagen, som driver barnehagene Grønland, Lille Grønland, Maurtua, Skomakergata og Mosaikk. Andelen barn som får særskilt tilbud om norskspråklig opplæring svært ulikt fordelt mellom de kommunale og de private barnehagene, jf. tabell 4.

³¹ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Barnefattigdom, helse og livssjanser: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.2.

³² Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Levekår og helse i barndommen: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.3.

³³ Bydel Gamle Oslo. (u.å.) Utkast Folkehelseplan 2018-2021. Upublisert.

³⁴ Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

³⁵ Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Tabell 4. Fordeling minoritetsspråklige barn med særskilt tilbud om språkopplæring i satsingsområdet. Kilde: Barnehagenes årsmeldinger 2017.

Barnehager på Grønland	Antall flerspråklige barn	Får særskilt tilbud om språkopplæring
Kommunale barnehager		
Grønland torg	54	13
Breigata	18	7
Lakkegården	58	20
Tøyengata	16	16
Private barnehager		
Grønland	83	4
Lille Grønland	9	0
Maurtua	16	0
Mosaikk	62	0
Skomakergata	27	0
Papaya	20	0

FLERSPRÅKLIG SAMARBEID MED BARNESKOLER, PRIVATE BARNEHAGER OG FORELDRE

I Bydel Gamle Oslo innebærer *særskilt tilbud om språkopplæring* at team Barnehagetjenester på Fagsenteret tilbyr flerspråklig assistanse til barn fra flerkulturelle familier når barnehagene selv etterspør det. Både kommunale og private barnehager kan søke.

Fagsenteret vektlegger felles referanserammer og tverrfaglig samarbeid mellom teamene og har de siste to årene i tillegg anvendt felles henvendelsesskjema slik at brukerne har én vei inn til tjenestene.³⁶ Team Barnehagetjenester ble opprettet høsten 2016 og omfatter fem ansatte i foreldreveiledningsprogrammet De utrolige årene (DUÅ), en fagkonsulent, en allmennpedagogisk koordinator (ICDP), seks ansatte i språkgruppa på Tøyen skole og sju ansatte i flerspråklig assistanse til barnehagene. Tre relasjonskompetente ansatte fokuserer på rekrutteringsarbeid fra bydelens flerkulturelle småbarnsfamilier. Språkgruppa tilbyr språkopplæring til flerspråklige barn som ikke har fått barnehageplass ennå og er også en rekrutteringsarena til barnehagene. I tillegg samarbeider de med Tøyen barneskole om DUÅ foreldreveiledning.³⁷³⁸ Team Barnehagetjenester samarbeider også med ledelsen i Urtehagen barnehager AS om DUÅ foreldreveiledning.

Det kan ligge ulike vurderinger til grunn fra de ulike barnehagene for å søke om flerspråklig assistanse. Det viser seg for eksempel at barnehager med flerspråklig grunnbemanning i mindre grad etterspør ekstra assistanse. Andre barnehager kjenner kanskje ikke like godt til tilbudet eller er ikke i like stor grad oppmerksomme på at samspill med og personlig omsorg for flerkulturelle barn kan omfatte andre uttrykk og trivselsfaktorer enn for etnisk norske barn. God relasjonskompetanse og erfaringsbasert kulturforståelse er også viktig i foreldreveiledningsarbeidet.

Funnene i *Like muligheter* peker også på behovet for stedlig, pedagogisk ledelse som målbærer og støtter læringsmiljøet i barnehagen og at man må se nærmere på i hvilken grad aktiviteter og innhold i barnehagen stimulerer barnas språkutvikling, jf. vedlegg 1.

³⁶ Bydel Gamle Oslo (2018). Strategisk plan 2018-2021.

³⁷ Oslo kommune (2015). Oslostandard for systematisk oppfølging av barns språkutvikling.

³⁸ Oslo kommun (2013). Oslostandard for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole.

Arbeidsområdene i tjenesten flerspråklig assistanse er styrkebasert personalsamarbeid, foreldresamarbeid og språkutvikling. Arbeidsformene er pedagogisk prosessveiledning, flerkulturell relasjonskompetanse og språkstøtte til barn i fri og veiledet lek.

Forskning peker på at godt språkarbeid i barnehagen vil bidra til å utjevne sosial forskjeller særlig mellom norskspråklige og flerspråklige barn og at utvikling av språkferdigheter på morsmålet kan støtte utvikling av norskspråklige ferdigheter uavhengig av foreldres utdanningsnivå.^{39 40} Sen barnehagestart begrenser hva barnehagene rekker å gjøre i arbeidet med å styrke barnas norskspråklige ferdigheter. Barnehageforskning peker på at tospråklig assistanse i barnehagen støtter flerspråklige barn både kommunikativt og kulturelt mens de utvikler ferdigheter i å kommunisere på norsk, og at det kan støtte tidlig rekruttering av flerkulturelle barn fordi foreldre blir tryggere på hva barna deres møter i barnehagen.^{41 42 43}

Like muligheter peker også på behovet for å etablere gode møtepunkter med foreldre og få dem til å engasjere seg i barnas språklige utvikling i barnehagen, spesielt der hvor det også ligger språkutfordringer på familienivå. Det er avgjørende for flerspråklige barn at de voksne i oppvekstmiljøet har et godt samarbeid slik at barna opplever sammenheng i sine læringsomgivelser.⁴⁴ De ansatte erfarer tilsvarende at der man får til god dialog og samarbeid med foreldrene lykkes de også bedre med barnas språkutvikling. Derfor bør både det universelle og det selektive språkarbeidet utøves gjennom stedlig ledelse, veiledet praksis, sikring av språklige rollemodeller i barnehagen og videreutvikling av god relasjonskompetanse i barnehagenes samarbeid med flerkulturelle familier.

Ny forskning understreker også de generelle sammenhengene mellom barns språkferdigheter og grad av deltakelse i aktiv lek allerede på småbarnsavdelingen.^{45 46 47} Til sist peker forskningen på at de ansatte uttrykker behov for lære mere om hvordan de på pedagogisk beste måte kan stimulere barnas språkutvikling.^{48 49}

³⁹ Grøver et al. (2016). Bilingual preschool children's second-language vocabulary development: The role of first-language vocabulary skills and second-language talk input. *International Journal of Bilingualism*. 2 (2).

⁴⁰ Wollscheid (2010). *Språk, stimulans og læringslyst. Tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring gjennom hele oppveksten*. NOVA rapport nr 12/10.

⁴¹ Sandvik & Spurkeland (2009). *Lær meg norsk før skolestart!* Oslo: Cappelen.

⁴² Djuve & Pettersen (1998). *Må de være ute om vinteren? Oppfatning om barnehager i fem etniske grupper i Oslo*. Fafo-rapport 262.

⁴³ Sand & Skoug (2003). Prosjektbarnehagen og 4-åringene. Evaluering av prosjekt med gratis korttidsplass i barnehage for alle 4-5 åringene i Bydel Gamle Oslo. Rapport 3. Høgskolen i Hedmark rapport nr. 8-2003.

⁴⁴ Pastor (1998). «De leker så merkelig». Mangfold og samspill i et flerkulturellt skolemiljø. Hovedoppgave i sosialantropologi. Institutt og museum for antropologi - Universitet i Oslo.

⁴⁵ Stangeland (2018). Språklig mestring, lek og sosial kompetanse hos de yngste barna i barnehagen – en studie av variasjon og sammenhenger. PhD avhandling. Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora. Universitet i Stavanger.

⁴⁶ Hansen & Alvestad (2018). Educational language practices described by preschool teachers in Norwegian kindergartens. *European Early Childhood Education Research Journal*. 26(1).

⁴⁷ Garman & Sandvik (2017). Meningsfulle samtaler i barnehagen. I Gram & Ommundsen (red.). *Danne og utdanne. Litteratur, språk og samtale*. Oslo: Novus Forlag.

⁴⁸ Aspøy & Bråten (2014). Språklige rollemodeller: Hvordan barnehageansattes kompetanse om språk kan styrkes. Fafo-rapport 2014:6.

⁴⁹ Bråten & Jordfald (2018). Assistentens rolle i barnehagen. Fafo-rapport 2018:25.

UTVIKLING AV NORSKSPRÅKLIGE ROLLEMODELLER

Det er sentralt for barnas utviklingsmuligheter at personalet i barnehagene og tilleggstenestene også har god norskspråklig kompetanse. Det er vanskelig å være språklig rollemodell og en som skal bidra til barnas norskspråklige utvikling i overgang til skole når man selv sliter med uttale, begrepsforståelse, vokabular og syntaks. Man må også ha kjennskap til at sosiale språkferdigheter ikke nødvendigvis representerer tilstrekkelige språkferdigheter til å følge ordinær grunnskoleopplæring. Det er et uttalt behov for bedre sammenheng i språkarbeidet både mellom private og kommunale barnehager og mellom barnehage og skole. Osloskolen har erfaringer med styrking av flerspråklige læreres språk og praksis i undervisning. Det tar tid å se effekt av endring i pedagogisk praksis, men her er det rom for erfaringsoverføring fra skole til barnehage.

Oslo kommunes vedtak om skjerpete norskkrav til skole- og barnehageassistenter trådte i kraft januar 2018. I Bydel Gamle Oslo ble 140 av 162 flerspråklige barnehageansattes norskspråklige kompetansenivå kartlagt våren 2018. Av disse var det 38 personer uten opplæringsbehov og 102 personer med opplæringsbehov, jf. bydelens egne tall i tabell 4.

Det er viktig at barnehagene hjelper flerspråklige barn med å utvikle norskspråklige ferdigheter slik at de i størst mulig grad mestrer å følge ordinær opplæring ved skolestart.⁵⁰ Et sentralt virkemiddel er å sikre de barnehageansattes norskspråklige kompetanse. Byrådsavdelingen for oppvekst og kunnskap har pålagt bydelen å kurse barnehageansatte med opplæringsbehov i norsk. Voksenopplæringen tilbyr bydelen to kurs høsten 2018: Ett kurs på Løp 1 til 14 ansatte og ett kurs på Løp 3 til 13 ansatte. Sentrale midler til vikarer ved gjennomføring av norskkurs vil kunne styrke denne innsatsen ytterligere.

For å bidra til at barnehagene utvikler flere skolestartere med gode norskspråklige ferdigheter må bydelen legge til rette for optimal kompetanseutnyttelse i sektoren. Dette innebærer behov for å styrke språkopplæring og språkmiljøet i enkelte barnehager med dedikert språkopplæringskompetanse og –kapasitet og økt personellmobilitet mellom barnehagene.

Tabell 5. Kartlegging av norskspråklig kompetanse hos flerspråklige ansatte i kommunale barnehager vår 2018 i Bydel Gamle Oslo.

Antall deltakere kartlagt	140	Kommentar
Deltakere uten opplæringsbehov	38	-
Deltakere med opplæringsbehov	102	-
Resultater fra kartlegging		-
Løp 1 - kort vei til B2M - B1+S	35	Kort vei til kompetansekrav
Løp 2 Mål: B1 - B1	15	Middels vei til kompetansekrav
Løp 2 Mål: B1 - B1	15	Middels vei til kompetansekrav
Løp 3- På vei mot Løp 2	16	Lengre vei til kompetansekrav
Løp 3- På vei mot Løp 2	11	Lengre vei til kompetansekrav
Språklig på plass - ikke kurstilbud	30	Kort vei til kompetansekrav
I utdanning - utsettes	8	Kort vei til kompetansekrav
Individuelle behov	10	Lengre vei til kompetansekrav
Totalt	140	-

⁵⁰ Oslostandard for systematisk oppfølging av barns språkutvikling.

NORSK SOM LÆRINGSSPRÅK (NSL)

I henhold til opplæringsloven § 2-8 og § 3-12 og § 3-5 i privatskoleloven har elever med annet morsmål enn norsk og samisk rett til særskilt norskopplæring (SNO). For å følge opp denne retten bruker Oslo skolene kartleggingsverktøyet NSL (Norsk som læringsspråk) som er utviklet av PPT. Testen tar ca. 25 minutter per elev. Kartleggingen brukes til å vurdere hvilke flerspråklige elever som har behov for særskilt norskopplæring, ofte referert til som § 2.8 vedtak. Målet er at de skal mestre å følge ordinær opplæring på norsk. Flerspråklige elever som allerede mestrer dette godt kartlegges ikke med NSL.

I skoleåret 2017/2018 var det registrert 2373 elever ved de seks barneskolene i bydel Gamle Oslo. 55,5 prosent av elevene hadde minoritetsspråklige bakgrunn og 38,9 prosent hadde fått individuelt vedtak om særskilt norskopplæring etter opplæringsloven § 2-8. De tilsvarende tallene for alle barneskolene i Oslo er henholdsvis 38,5 og 22,9 prosent.

Språkutfordringene er ikke jevnt fordelt ved skolene. På Vahl og Tøyen får de fleste elevene særskilt norskopplæring. Bruken av særskilt norskopplæring er også høyere enn bygjennomsnittet på Gamlebyen og Kampen. Brynseng og Vålerenga har få elever med § 2.8-vedtak.

Oslostandarden for sammenheng mellom barnehage og skole pålegger skolene å rapportere resultatene av NLS-kartleggingen til bydel innen 1. oktober hvert år. I registreringsskjemaet oppgir skolene antall elever med NLS-prøver i risiko- eller vanskesoner, antall § 2.8 vedtak. I tillegg deler skolene informasjon om elevenes morsmål, hvilken barnehage de kom fra, totalt antall år i barnehagen og om det er meldt språklig bekymring på overgangsskjemaet som barnehagene fyller ut sammen med foreldrene og sender til skolene i mai hvert år. NLS-registreringene er et viktig datagrunnlag for systematikken i og målbarheten av språkarbeidet i bydelens barnehager.

Følgende barneskoler deler NLS-registreringene med Bydel Gamle Oslo: Brynseng, Kampen, Vålerenga, Gamlebyen, Tøyen og Vahl. Tøyen og Vahl barneskoler ligger i satsingsområdet. Høsten 2018 ble til sammen 170 flerspråklige elever på 1. trinn registrert med NLS-prøver i risiko- og/eller vanskesonen. Av disse fikk 81 prosent (tilsvarende 138 elever) § 2.8 vedtak om særskilt norskopplæring (SNO).

Tabell 6. Elever ved barneskoler i bydel Gamle Oslo, skoleåret 2017/18 etter bakgrunn og vedtak om særskilt språkopplæring.

Barneskoler	Antall elever	Andel minoritetsspråklige elever	Andel elever med vedtak om særskilt norskopplæring
Brynseng	128	30,5	13,3
Gamlebyen	341	58,4	31,4
Kampen	572	45,6	27,1
Tøyen	370	84,1	80,5
Vahl	282	96,1	88,7
Vålerenga	680	34,7	14,0
Alle barneskoler i bydel Gamle Oslo	2373	55,5	38,9

Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

To tredjedeler av elevene som fikk § 2.8 vedtak går på Tøyen og Vahl skole. De største språkgruppene med vedtak er somali, arabisk og urdu. I store trekk gjenspeiler dette befolkningssammensetningen. Det er rimelig lik fordeling av vedtak mellom gutter og jenter. Andelen elever med § 2.8 vedtak fra barnehager i satsingsområdet var 40,7 prosent. Barnehagene i satsingsområdet har til sammenlikning 21,7 prosent av bydelens barnehagebarn.

Men de seks barneskolene oppgir at de har mottatt melding om språklig bekymring for til sammen bare 45 av de 138 elevene som har fått vedtak om særskilt norskopplæring. Dette tyder på ulike kriterier i barnehage vs. skole for vurdering av norskspråklige ferdigheter. Ulike vurderingskriterier vanskeliggjør overgangen fra barnehage til skole for flerspråklige barn. Utfylling og overlevering av komplette datasett kan være vanskelig å gjennomføre i praksis, men her er det et viktig arbeid å gjøre for å oppfylle Oslostandarden om sammenheng mellom barnehage og skole.

Barnehagetjenester forteller at både private og kommunale barnehager på Grønland det siste året har begynt å anvende Språkprogram for førskolebarn (SPROFF) og Språkskogen for 3-4 åringer som trenger ekstra stimulering for å lære norsk. SPROFF og Språkskogen er utviklet fra NSL av PPT. Det tar tid å se resultater av endring i pedagogisk praksis og tverrgående samarbeid, men utstrakt bruk av disse samordnede verktøyene for norskspråklig utvikling og kartlegging på tvers av privat/kommunal barnehage og barnehage/skole kan bidra til å legge til rette for god systematikk i det norskspråklige utviklingsarbeidet blant flerspråklige barn i satsingsområdet.

KARTLEGGING AV SPRÅKARBEID I BARNEHAGER I GRORUDDALEN

I de fire bydelene i Groruddalen, som i Bydel Gamle Oslo, er andelen flerspråklige barn i barnehagene svært høye.⁵¹ I 2017 utførte Groruddalsbydelene derfor en kartlegging av språkarbeidet i alle de kommunale barnehagene. Formålet med kartleggingen var å synliggjøre det eksisterende språkarbeidet i de kommunale barnehagene i Alna, Bjerke, Grorud og Stovner gjennom en nullpunktsmåling og å fremskaffe et kunnskapsgrunnlag for språkutviklingsarbeid.⁵² Nullpunktsanalysen omfattet litteraturgjennomgang, intervjuer, fokusgrupper og et elektronisk spørreskjema. Intervjuer og fokusgrupper ble gjennomført i fire samarbeidsbarnehager. Spørreskjemaet fikk svar fra totalt 82 styrere og 322 pedagogiske ledere fra om lag 80 ulike barnehager i de fire bydelene.

Hovedobservasjonen i Groruddalskartleggingen er at det er betydelige variasjoner i språkarbeidet ikke bare mellom bydelene, men også mellom barnehagene og mellom avdelinger og individuell praksis i de ulike barnehagene. En høy andel pedagogiske ledere oppgir at de kun kartlegger noen få eller ingen barn, eller at språkundervisningen ikke er tilpasset til om barnet er norsk eller minoritetsspråklig. Kartleggingsrapporten konkluderer med at slike variasjoner må anses å være et tegn på lite utbredt systematikk i det pedagogiske og det løpende språkarbeidet i barnehagen. Observasjonene må sees i sammenheng med metodefriheten – og metodeansvaret – som ligger i Oslostandarden for systematisk oppfølging av barns språkutvikling i barnehage:

⁵¹ Oslo kommune ved Bydel Grorud (2018). Forstudie til barnehageprosjektet «fra beste til neste praksis». Kartlegging av språkarbeidet i barnehager i Groruddalen.

⁵² Oslo kommune ved Utdanningsetaten (2018). Delprogram oppvekst og utdanning. Handlingsprogram 2018.

«Alle barnehager skal velge det kartleggingsverktøyet de mener er best - og kartlegge de barna pedagogisk leder mener har behov for det» (s. 3).⁵³

Samtidig påpekes det i Oslostandarden at barn og foresatte skal føle seg trygge på at både barnehage og skole gjør sitt beste for å skape kontinuitet og sammenheng i opplæringsløpet, og at hvert enkelt barn sikres en god overgang fra barnehage til skole. Det synes dermed å være behov for å støtte pedagogiske ledere i å gjøre kvalitativt gode vurderinger av barn med mer eller mindre synlige behov for ulike typer språkstimulering og å sikre like muligheter for barna på tvers av avdelinger, barnehager og bydeler.

Oslostandarden sier videre at de pedagogiske lederne må benytte seg av det profesjonelle fellesskapet i barnehagene for å øke kvaliteten på vurderingene av hvilke barn som trenger hva slags type språkoppfølgning (s. 6). Tilsvarende svarer de pedagogiske lederne som oppgir at de ikke kartlegger barna, at de fanger opp barn med språkutfordringer gjennom observasjoner, samtaler og lek i det daglige samspillet med barna, og at barnehagemedarbeidere er svært delaktige i den løpende språkstimuleringen med barna i barnehagehverdagen. De pedagogiske lederne peker videre på at det kreves høy kompetanse i å avdekke språkvansker og at språkarbeid hos barn med minoritetsspråklig versus norskspråklig bakgrunn fordrer ulik kompetanse. Styrerne oppgir at barnehagemedarbeiderne (fagarbeidere, assistenter) i betraktelig mindre grad enn styrere og pedledere har fått særskilt opplæring, veiledning eller kompetanseheving i språkarbeid. Tilsvarende påpeker kartleggingsrapporten for det første at spesifikt innrettet språkarbeid for flerspråklige barn bør settes på agendaen, og for det andre at fagarbeidere og barnehageassistenter bør prioriteres ved videre kompetanseheving ettersom kartleggingen viser at det er de som tilbringer flest timer med barna i løpet av barnehagedagen.⁵⁴

UNIVERSELT OG SELEKTIVT SPRÅKARBEID

Groruddalskartleggingen understreker betydningen av strukturell kvalitet i arbeidet med å utvikle språksterke barnehagemiljø. Forskingen på sin side peker på at språkarbeid i barnehagen gjerne følger både et løpende eller universelt spor og et spesielt eller selektivt spor, og at endringer i bemanningsnormen kan ha konsekvenser for assistentenes arbeidshverdag og endre deres behov for kompetanseutvikling.⁵⁵⁵⁶ I det universelle sporet, som ikke avgrenses av tid, rom eller individuelle tiltak, ønsker de ansatte gjerne å skape språksterke barnehagemiljøer ved selv å få utvikle seg som gode, norskspråklige rollemodeller.⁵⁷⁵⁸ Eksempelvis med strategisk videreutvikling av språksterke miljø i ulike barnehager gjennom styrkebasert personalsamarbeid, relasjonskompetanse, flerkulturell kompetanse (erfaringsbasert og/eller formell), kvalitetssikret norskopplæring for flerspråklige barnehageansatte med behov, og foreldresamarbeid. Overordnet i foreldresamarbeidet er det også sentralt å fokusere på fasilitering av familiekulturer som støtter trygge kontaktflater mellom ulike etniske kulturer og norsk kultur spesielt i overgangen barn-ungdom.

⁵³ Oslostandarden for systematisk oppfølging av barns språkutvikling

⁵⁴ Sammendraget er kvalitetssikret av prosjektkoordinator Inga Bjelland i Groruddalssatsingen.

⁵⁵ Aspøy & Bråten (2014). Språklige rollemodeller: Hvordan barnehageansattes kompetanse om språk kan styrkes. Fafo-rapport 2014:6.

⁵⁶ Bråten & Jordfald (2018). Assistentens rolle i barnehagen. Fafo-rapport 2018:25.

⁵⁷ Grøver (2018). *Å lære språk i barnehagen. Kvaliteter ved barns samhandling med voksne og jevnaldrende som fremmer språklæring*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

⁵⁸ Hoel et al. (2011). *Lesefrø. Språkstimulering gjennom leseaktiviteter i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm.

I det selektive sporet, som innebærer særskilt innsats for barn som av ulike årsaker trenger ekstra støtte i utvikling av norskspråklige ferdigheter, uttrykker ansatte også behov for å lære mere om hvordan de på pedagogisk beste måte kan støtte barnas språkutvikling (ibid.). I barnehager med høye andeler flerspråklige barn vil det selektive språkarbeidet primært fordre at ansatte enten har eller får tilgang til kompetanse i flerkulturell opplæring og språkutvikling hos flerspråklige barn. Etterspørselen etter slik kompetanse bør betraktes i sammenheng med endringer i bemanningsnormen fordi denne kan få konsekvenser for arbeidsorganisering og – fordeling mellom de ulike kompetansegruppene i ulike barnehager (ibid.). Å tilrettelegge for økt personellmobilitet mellom barnehagene kan bidra til at bydelens samlede kompetanse innen flerkulturell opplæring, språkutvikling og foreldresamarbeid brukes best mulig.

Målbart utbytte av tidlig innsats for norskspråklig utvikling fordrer tidlig barnehagestart, særskilte ressurser og særskilt kompetansesammensetning i de ulike personalgruppene i bydelens ulike barnehager. Det er viktig å benytte gode faglige standarder som er utviklet for arbeidet med flerkulturell opplæring.⁵⁹

Det bør også vurderes etablering av et bydelsovergripende kompetansesenter for språkarbeid som kan veilede private og kommunale barnehager og barneskoler i arbeidet med utvikling av språksterke barnehagemiljø samt norskspråklige ferdigheter hos flerspråklige barn slik at de i størst mulig grad blir i stand til å følge ordinær opplæring ved overgang til barneskole.

FYSISKE INNE- OG UTEMILJØ I KOMMUNALE BARNEHAGER I SATSINGSOMRÅDET

Ett av hovedfunnene i *Like muligheter* er at de fysiske rammene i barnehagene ikke er gode nok og at det er behov for oppgradering av brukskvaliteten på barnehagenes bygninger og uteområder. SINTEF skriver at bygninger sjelden er mål i seg selv, de er snarere redskaper som skal støtte oppunder og legge til rette for brukernes aktiviteter og brukervirksomhetens måloppnåelse.⁶⁰ Oslo kommune på sin side understreker at gode kommunale bygg er en premissgiver for å gi innbyggerne i Oslo kommune gode kommunale tjenester, mens barnehageloven slår fast at barna i barnehagen skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang.^{61,62} I forskningslitteraturen leser vi tilsvarende at barnehagenes fysiske miljø påvirker barnas utviklingsmuligheter og trivsel i større grad enn vi kanskje tenker over, og at hensynene til hygiene og sikkerhet kanskje ofte blir prioritert foran enkle grep som stimulerer barnas behov for utforskning, sanseinntrykk, mestringsopplevelser og aktive samspill med de voksne.⁶³ Gode, fysiske miljø i barnehagen bør med andre ord betraktes som et pedagogisk virkemiddel som legger til rette for at barna blir aktører i sine egne dannelses- og utviklingsprosesser.⁶⁴

⁵⁹ <http://nafo.oslomet.no/barnehage/>. Lastet ned 26.11.18 kl 11.37.

⁶⁰ https://www.sintef.no/globalassets/upload/byggforsk/bibliotek/prosjektrapporter/usetool_handbok_web.pdf. Lastet ned 23.10.18 kl 12.34

⁶¹ <http://fkok.no/files/FKOK2012/FKOK%20Barnehager%20v48.pdf>. Lastet ned 23.10.18 kl 12.49.

⁶² <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>. Lastet ned 23.10.18 kl. 12.59.

⁶³ Evenstad & Dahl (2018). Barnehagebygg for demokrati og danning? Barns medvirkning i møte med romlig (fysiske) strukturer. I Wolf & Svenning (red.): Perspektiver på barns medvirkning i barnehagen. Oslo: Universitetsforlaget.

⁶⁴ Amundsen et al. (2007). Barn og rom: Refleksjoner over barns opplevelser av rom. Trondheim kommune. Rapportnr SBF BY A07004.

BYGGTEKNISK TILSTANDSANALYSE

I juni 2018 utførte Omsorgsbygg, på bestilling fra bydelen, en byggteknisk gjennomgang på av sju kommunale barnehageanlegg på Tøyen, Enerhaugen og Grønland. Analysen omfattet samtaler med barnehagestyrere, visuelle inspeksjoner og gjennomgang av eksisterende tilstandsanalyse. Analysen viser at flere av barnehagene fremstår som lite attraktive anlegg. Det er mange nedslitte uteområder og bygninger med betydelig vedlikeholdsetterslep. Dette svekker aktivitetsutfoldelse, trivsel, arbeidsmiljø og måloppnåelse i barnehagene.

Den fullstendige oversikten over vedlikeholds- og oppgraderingsbehov er gjengitt i Vedlegg 1. Nedenfor følger viktige forbedringstiltak som er avdekket i gjennomgangen:

- Endring av romløsninger slik at det blir lettere å jobbe med barna i mindre grupper
- Knappe personalgarderober, kontorarealer og oppbevaringsplass
- Manglende grovgarderober og skittensoner i inngangspartier
- Trange våtrom
- Slitne og/eller mangelfulle kjøkkenfasiliteter
- Belysning, støydemping og luftkvalitet
- Universell utforming
- Nedslitte og lavt utnyttede utearealer med dårlig dekke og/eller sand som støver mye

Det er behov for betydelige investeringer for stipulerte kostnader til oppgradering beløper seg til en samlet sum av om lag 40 mill kroner eks mva. og prosjekteringskostnader. Summen er foreløpig et grovt anslag og kan bli endret når det gjennomføres mer detaljerte kostnadsanalyser.

Det ble også påpekt vanskelig tilgjengelig vaktmestertjeneste: Styrer i barnehage må sende avviksmeldinger til henholdsvis enhetsleder i bydelen eller til Omsorgsbygg avhengig av om avviket ligger på leietaker (bydel) eller på anleggseier (Omsorgsbygg) i tråd med ansvarsmatrisen som spesifiserer hvilken part som har ansvaret for hva. Det kom også frem at avviksmeldingene krever tett oppfølging og mye epostkorrespondanse frem og tilbake mellom de ulike partene for å komme i mål med å få rettet opp de avvikende forholdene. Omsorgsbygg har imidlertid invitert til dialog om forbedringer på dette området. Bydelen bør også vurdere egne tiltak når det gjelder vaktmestertjenester i barnehagene.

KARTLEGGING AV FYSISK AKTIVITET OG KOSTHOLD

Barn som vokser opp i levekårsutsatte husholdninger får et svakere grunnlag for etablering av god psykisk og fysisk helse gjennom livet.⁶⁵ Fysisk aktivitet henger også sterkt sammen med positiv psykisk helse gjennom å påvirke mestringsopplevelser, selvbilde, humør, søvn og stresstoleranse i positiv retning.⁶⁶⁶⁷⁶⁸⁶⁹ Forskning dokumenterer også at tidlig innsats gir god effekt på barns utvikling, spesielt for barn i lavinntektsfamilier, og peker på at barnehager av god kvalitet er et viktig tiltak for å

⁶⁵ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Barnefattigdom, helse og livssjanser: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.2.

⁶⁶ Helsedirektoratet. (2010). Fysisk aktivitet og psykisk helse. Oslo: Helsedirektoratet.

⁶⁷ Bahr, R. (2009). Aktivitetshåndboken: Fysisk aktivitet i forebygging og behandling. Helsedirektoratet.

⁶⁸ Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021). Oslo: Departementene.

⁶⁹ St.meld. 19 (2014-2015): Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

gi alle gode livssjanser og muligheter til god helse.⁷⁰⁷¹⁷² Fysisk og psykisk helse er med andre ord viktige innsatsområder for sosial utjevning.⁷³⁷⁴⁷⁵

I september 2018 ble det derfor gjennomført en kartlegging av praksis for fysisk aktivitet og kosthold i sju barnehager i Christiania barnehageenhet i Bydel Gamle Oslo etter modell fra Bydel Grorud.⁷⁶ Fire av barnehagene lå i satsingsområdet. En prosjektmedarbeider Vladan Rovcanin fra Frisklivsentralen i Bydel Gamle Oslo fasiliterte kartleggingen og sikret erfaringsoverføring til bydelen.

Kartleggingen er basert på intervjuer, observasjoner og aktivitetsmåling ved bruk av akselerometer. Et akselerometer er et måleapparat som festes rundt barnas hofteparti og som registrer varigheten og intensiteten når barna er fysisk aktive. Aktivitetsmålingene omfattet totalt 95 barn og det ble gjennomført 10 intervjuer med totalt 15 ansatte. Kartleggingen viser at det foregår mye bra arbeid med kosthold og fysisk aktivitet i barnehagene.⁷⁷ Kartleggingen presenteres i sin helhet i Vedlegg 2. Hovedfunn fra kartleggingen gjengis i korthet her:

RESULTATER FRA KOSTHOLDSUNDERSØKELSENE

Barnehagene legger til rette for opp til tre måltider daglig. Samtlige barnehager ser ut til å ha gode rammer rundt måltidet, samt at barna får nok tid til å spise. Barn blir sjeldent involvert i selve matlagingen, ofte på grunn av begrenset tid eller kjøkkenfasiliteter. Barna er derimot ofte med på å dekke til måltidet og rydde av bordet etter måltidet. Det er stor variasjon i de ansattes holdninger og motivasjon i arbeidet med mat og kosthold. Det ble uttrykt at varierende motivasjon i stor grad handler om interesse, dårlige kjøkkenfasiliteter og manglende muligheter til å inkludere barna i matlagingen.

Barnehagene har ikke felles retningslinjer for mat og måltider ut over at de følger de nasjonale føringene for kosthold i barnehager fra Helsedirektoratet. Men kartleggingen avdekker variasjon i kjennskap til disse føringene. I noen barnehager fortalte ansatte at dårlige resultater fra foreldreundersøkelser har bidratt til mer fokus på å servere sunn mat. Alle barnehagene benytter seg av Oslo kommunes samkjøpsavtale for matinnkjøp, men flere opplever det som utfordrende at matvarene må kjøpes i stort volum og at frukt og grønnsaker ikke er ferske. Flere gjør derfor jevnlig innkjøp i nærbutikk.

Fokuset på kosthold i barnehagenes årsplan og progresjonsplan varierer. Det samme gjelder om kosthold er synliggjort i månedsplaner og ukeplaner. At kosthold er lite implementert i planverk ser ikke ut til å påvirke kvaliteten på maten, eller praksis for matlaging. Det er ikke alle barnehager som

⁷⁰ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Barnefattigdom, helse og livssjanser: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.2.

⁷¹ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Levekår og helse i barndommen: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.3.

⁷² Bydel Gamle Oslo. (u.å.) Utkast Folkehelseplan 2018-2021. Upublisert.

⁷³ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Barnefattigdom, helse og livssjanser: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.2.

⁷⁴ Helsedirektoratet. (2010). Fysisk aktivitet og psykisk helse. Oslo: Helsedirektoratet.

⁷⁵ St.meld. 19 (2014-2015): Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

⁷⁶ Oslo kommune –Groruddalssatsingen (2018). Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen.

⁷⁷ Bergem & Teinung (2018). Kartlegging av praksis for kosthold og fysisk aktivitet i et utvalg barnehager i Bydel Gamle Oslo. Oslo kommune 19.10.2018.

har menyer for matservering, men enkelte barnehager har en uskreven rutine for hva som skal serveres. Videre har noen ledere og ansatte sprikende oppfatninger av hva barnehagens rutiner for kosthold er. Ingen av de ansatte i barnehagene har formell kompetanse om ernæring eller matlaging. Noen har derimot interesse for mat og kosthold, og tar oftere ansvar for matlagingen. De ansatte i barnehagene mente selv at de har tilstrekkelig kompetanse på kosthold, men enkelte uttrykte samtidig et ønske om mer kunnskap med tanke på veiledning av matpakker.

HOVEDFUNN OM FYSISK AKTIVITET

Barnehageenheten har ikke jobbet systematisk med fysisk aktivitet på tvers av barnehagene. Hver enkelt barnehage har derimot jobbet med fysisk aktivitet i større eller mindre grad. Flere av barnehagene nevner fysisk aktivitet i sine årsplaner og der har personalets rolle og deltakelse en fremtredende plass.

Aktivitetmålingene viser at andelen fire- og femåringer som oppfyller Helsedirektoratets anbefalinger for daglig fysisk aktivitet er 59 prosent. I Bydel Sagene er andelen 76 prosent.⁷⁸ I Gamle Oslo er det 64 prosent av guttene og 53 prosent av jentene som oppfyller anbefalingene. Barnehagetiden utgjør 70 prosent av den totale tiden med moderat til høy intensitet i løpet av dagen. Barnehagedagen er med andre ord barnas viktigste arena for fysisk utfoldelse.

Barnehagenes inne- og utearealer blir trukket frem som en begrensning for fysisk aktivitet. Flere benytter aktivitetsrom i andre barnehager eller i nærmiljøet for å aktivisere barna. Alle barnehagene er på tur én gang i uken og er ute minst én gang om dagen. Det ser ut til at både utetid og tur prioriteres og sjeldent blir avlyst. I utetiden er det fokus på både frilek og voksenstyrte aktiviteter.

Organisering av dagen ble av flere også trukket frem som en begrensning. Ofte blir pauser og møter lagt til barnas utetid slik at det er færre voksne i utetiden enn i innetiden. Flere mente dette går ut over voksnes mulighet til å delta i lek. Alle barnehagene nevnte at voksendeltakelse er viktig og dette har vært et tema i personalgruppene. Det varierte hvorvidt de ansatte mente at dette er noe de er gode på. Fysiske begrensninger blant ansatte ble også nevnt som en barriere for aktiv deltakelse i lek. Det ble uttrykt at det ofte er de samme voksne som tar initiativ til å være aktive i leken og sette i gang aktiviteter, men det varierer om dette anses som en utfordring eller en styrke.

OPPSUMMERING AV UTFORDRINGER FOR FYSISK AKTIVITETSNIVÅ OG SUNT KOSTHOLD I BARNEHAGENE

Barnehagenes inne- og utearealer er en klar begrensning for fysisk aktivitet og et viktig forbedringsområde for bydelen.

Kartleggingen peker på store variasjoner i barnehagenes praksis. Det er behov for å forplikte barnehagene til å jobbe systematisk med kosthold og fysisk aktivitet. Oppfølging av hver enkelt barnehage kan være avgjørende for å redusere forskjellene mellom barnehagene.

⁷⁸ Bergem & Teinung (2018). Kartlegging av praksis for kosthold og fysisk aktivitet i barnehagene i Bydel Sagene. Oslo kommune 19.10.2018.

Videre har teamlederne stor påvirkningskraft på barnehagenes praksis lokalt, og deres oppfølging av hver enkelt avdeling er avgjørende for å sikre enhetlig og god praksis i barnehagen som helhet. Ansattes holdninger og bevissthet har stor betydning for praksis for kosthold og fysisk aktivitet og god ledelsesforankring er derfor viktig for å lykkes med arbeidet. Endring av praksis er krevende og det tar tid før man ser resultater av slikt arbeid. Første prioritet er å sikre at enhetsleder for barnehagene setter helsefremmende arbeid med kosthold og fysisk aktivitet på agendaen.

Når det gjelder fysisk aktivitet er det ofte behov for å vri fokuset mot de minst aktive barna. Det tilrettelegges ofte for fysisk aktivitet for de barna som er mest aktive i utgangspunktet, og som har god motorikk og generelt synes fysisk aktivitet er gøy. Det er viktig å organisere aktiviteter som dekker behovene til de barna som sjelden tar initiativ til fysisk aktiv lek på egenhånd. Dette krever god organisering og ansatte som er engasjerte og delaktige i barnas lek. Det er ofte avgjørende at aktivitetene oppleves som ufarlige, og det bør være fokus på bevegelsesglede og mestring. Bydelen bør prioritere om barnehagebarna får tilgang til stimulerende og attraktive aktivitetsarenaer.

Barnehagene bør også arbeide systematisk for at alle barn utvikler grunnleggende motoriske ferdigheter.

Det kan også være nyttig å hjelpe ansatte med å se helheten i arbeidet, og bidra til økt forståelse for hvordan arbeidet med kosthold og fysisk aktivitet også har betydning for barns språkutvikling, lekekompetanse, sosiale kompetanse, selvbilde og mestringstro. Dette tyder på at barnehagene bør jobbe med fysisk aktivitet og kosthold i kombinasjon med annet pedagogisk arbeid.

For å sikre systematisk arbeid med fysisk aktivitet, kan forankring i planverk og synliggjøring av planverk ha betydning, for eksempel ved å beskrive fysisk aktivitet i ukeplanene. Det kan også være nyttig for ansatte å få konkrete tips til hvordan de kan tilrettelegge for fysisk aktivitet i barnehagen. Tiltakene bør bidra til at personavhengig og tilfeldig praksis reduseres. Samtidig er det av stor betydning å arbeide med personalgruppen i hver enkelt barnehage, slik at ansatte får økt kompetanse og bevissthet knyttet til arbeidet med kosthold og fysisk aktivitet. Samtidig har barnehagene ulike utfordringer og ulike forbedringsområder. Det kan derfor være hensiktsmessig at barnehagene evaluerer sin egen praksis for å avdekke egne forbedringsområder. Tiltak tilpasset hver enkelt barnehage kan være nødvendig.⁷⁹

⁷⁹ Anbefalingene er utformet av prosjektleder Julie Dønnestad, Bydel Grorud, oktober 2018.

VEDLEGG 1 TILSTANDSVURDERINGER AV SYV BARNEHAGEANLEGG V/ OMSORGSBYGG.

Tilstandsanalyser av et utvalg barnehageanlegg i Bydel Gamle Oslo

Bakgrunn

I forbindelse med en kunnskaps- og faktautredning av barnehagekvalitet i et levekårsutsatt område i Bydel Gamle Oslo skal Omsorgsbygg bidra med en tilstandsanalyse av syv barnehageanlegg (bygninger og uteområder). De syv barnehageanleggene er Heibergløkka, Enerhaugen, Langeleiken, Grønland Torg avd. Tunet, Grønland Torg avd. Hagan, Breigata og Sommerfryd.

Karakertrekk ved barnehagene

Barnehagene som inngår i prosjektet er lokalisert i meget sentrumsnære boligområder i Gamle Oslo bydel. Et fellestrekk ved barnehagene er at de består av arealer i førsteetasjer i boligbygg fra sytti- og åttitallet, eller i selvstendige eldre bygg med vernevedtak - opprinnelig oppført med annet formål. For barnehagene i boligbebyggelse utgjør begrenset utomhusareal en kvalitetsutfordring. Barnehagene som er etablert i bevaringsverdig bebyggelse har på annen side måttet forholde seg til en del gitte forutsetninger i bebyggelsen og er ikke nødvendigvis optimalt tilpasset barnehagedrift.

En av barnehagene, Langeleiken, er et selvstendig bygg som også er opprinnelig oppført som barnehage, på egen tomt. Her kan det trolig være mulig å øke kapasiteten ved utvidelse av bygg eller nybygg.

For øvrige barnehager er det ikke mulig å utvide areal verken ute eller inne.

Alle barnehagene har lokaler og utomhusarealer som tilfredsstiller kravene til bydelens godkjenning av barnehagedrift. Flertallet av barnehagene er små, gjerne kun to avdelinger. Barnehagenes inne- og uteområder bør rustes opp for å møte dagens krav.

Tilstandsanalysen

Formålet med analysen er å kartlegge og beskrive barnehageanleggenes tekniske tilstand, samt se på mulige tiltak som kan heve kvaliteten. Tabellene inneholder beskrivelse av de byggtekniske forhold som krever vedlikehold og oppgradering. Beskrivelsene struktureres med tilstandsgrad, konsekvensgrad og konsekvenstype. Omsorgsbygg har også stipulert hvilke kostnader som antas å påløpe for å bringe hvert barnehageanlegg opp til et godt byggteknisk nivå sammen med tiltak som vil forbedre byggets funksjon. Det ligger et skjønnet til grunn, samtidig som vi har vurdert en helhet.

Andre forutsetninger:

- Medtatt noen kostnader til rådgivning fra arkitekt og landskapsarkitekt.
- Alle kostnader er stipulert eks. mva. Kostnader til prosjektering og prosjektledelse er ikke medtatt.

- Tiltak må påregnes å påvirke driften ved gjennomføring.
- Det er lagt opp til gjennomføring av prioriterte enkelttiltak, og ikke totalrehabilitering.
- Vi har begrenset oss til å foreslå ikke byggemeldingspliktige tiltak.
- Ved eventuell endring av administrative arealer må det avstemmes om dette vil påvirke oppfyllelse av arealnormen.

De konkrete tiltak som foreslås, kommer fram av oversikt pr eiendom som ligger ved notatet. I teksten nedenfor, fremkommer en oversikt på overordnet nivå.

Hvordan kartleggingen er gjennomført

Omsorgsbygg, sammen med Nina Tufte og Hanne Borgersen fra Bydel Gamle Oslo, besøkte hver av de syv barnehagene. Det ble satt av to timer per besøk. I barnehagene hadde vi samtaler med teamleder (styrer) eller med pedagogisk leder som stedfortreder for teamleder. De fikk fortelle fritt hva de opplever fungerer godt og dårlig med det aktuelle barnehageanlegget.

Deretter ble det foretatt en visuell gjennomgang av bygget. Alle forhold knyttet til manglende vedlikehold, hva som med fordel kunne forbedres med hensyn til belysning, støy, romløsninger, ventilasjon, toalett/stellerom, garderobeløsninger, uteområder med mere, ble vurdert.

Generelt om vedlikeholdsaktiviteter

Omsorgsbygg planlegger gjennomføring av vedlikeholdstiltak hvert år i forhold til hvilke økonomiske rammer som blir tildelt foretaket. Innenfor den økonomiske vedlikeholdsrammen blir tiltak med tilstandsgrad 2 og 3 prioritert dersom utførelse medfører et godt resultat for den eiendommen tiltakene gjelder. Erfaringsmessig har vedlikeholdsetterslepet vært så stort at foretaket i all vesentlighet har måttet prioritere tiltak med tilstandsgrad 3. For å optimalisere resultatene per eiendom søker OBY også å kombinere med oppgraderingstiltak som finansieres med investeringsmidler. I tillegg blir det også forsøkt å kombinere med ENØK tiltak og tiltak for universell utforming. Erfaringsmessig gir slik ressursutnyttelse gode resultater i sum per eiendom.

Planleggingen starter med neste års tiltaksplan om høsten, hvor det legges en antagelse til grunn for hvilke rammer OBY kan få neste år. Dette omfatter å hente inn prisestimer, søke råd hos konsulenter for detaljkartlegging og beskrivelser og generell planlegging/fremdrift. Så snart tiltaksplanen er godkjent, velges tiltak i forhold til faktisk ramme. Deretter iverksettes anskaffelsene og gjennomføring. Erfaringsmessig innebærer en slik fremgangsmåte at det blir både overskridelser og besparelser i forhold til de kostnadene som er stipulert i tilstandsanalysen. Meningen er at tiltak med besparelser skal dekke inn tiltak med overskridelser. Kommer foretaket ut med besparelser, benyttes de til å finansiere flere vedlikeholdstiltak. Motsatt blir tilfelle ved overskridelser. OBY forsøker også å gjennomføre alle planlagte tiltak i budsjettåret, men er også avhengig av om leverandørmarkedet har kapasitet.

Oppsummering forbedringstiltak pr barnehage

Heibergløkka barnehage, Økernveien 4

Kort oppsummert er det i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Oppgradere uteområder
- Bedre luftbehandling
- Støyreducerende tiltak
- Vindfangs-løsning
- Etablere vognskur/soveskur
- Forbedre romløsning, også med hensyn til universell utforming

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 2 og 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 6 860 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 2 250 000, Omsorgsbygg kr 4 635 000.

Enerhaugen barnehage, Sørligata 4

Kort oppsummert er det i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Oppgradere uteområder
- Etablere automatisk slukkeanlegg (bygget er på gul liste, sjekk lovkrav)
- Forbedre adkomst, også med hensyn til universell utforming (sjekk lovkrav)
- Rehabilitering våtrom
- Forbedre romløsning, også med hensyn til universell utforming (sjekk lovkrav)
- Generelt utvendig og innvendig vedlikehold

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 2 og 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 7 620 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 1 200 000, Omsorgsbygg kr 6 420 000.

Langeleiken barnehage, Enerhauggata 2

Kort oppsummert er det i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Endring av romløsninger
- Oppgradere uteområder
- Oppgradere utebod og avfallshåndtering
- Vindfangs-løsning
- Oppgradere kjøkken
- Oppgradere ventilasjon
- Støydempende tiltak
- Rehabilitering våtrom
- Generelt utvendig og innvendig vedlikehold

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 2 og 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 6 550 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 2 400 000, Omsorgsbygg kr 4 150 000, herunder tiltak for kr 250 000 under utførelse i 2018.

Grønland torg barnehage avd. Tunet, Smalgangen 22

Kort oppsummert er det i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Oppgradere uteområder
- Sikring mot nedfall fra balkonger over barnehagens uteområde
- Oppgradere utebod og avfallshåndtering
- Vindfangs-løsning
- Oppgradere kjøkken
- Oppgradere ventilasjon
- Støydempende tiltak
- Rehabilitering våtrom
- Generelt utvendig og innvendig vedlikehold

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 2 og 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 4 625 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 1 820 000, Omsorgsbygg kr 2 805 000.

Grønland torg barnehage avd. Hagen, Smalgangen 17

Kort oppsummert er det i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Oppgradere uteområder
- Forbedre romløsning
- Forbedre ventilasjon
- Forbedre belysning
- Forbedre inngangsparti og fremkommelighet, også med hensyn til universell utforming (sjekk lovkrav)
- Støydempende tiltak
- Solavskjerming
- Oppgradere kjøkken
- Generelt utvendig og innvendig vedlikehold

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 2 og 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 3 510 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 1 400 000, Omsorgsbygg kr 2 110 000.

Breigata barnehage, Breigata 3-7

Kort oppsummert er det videre i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Oppgradere uteområde
- Sikring mot nedfall fra balkonger over barnehagens uteområde
- Generelt utvendig og innvendig vedlikehold

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 2 og 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 3 800 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 1 000 000, herunder tiltak for kr 350 000 under utførelse i 2018. Omsorgsbygg kr 4 150 000, herunder tiltak for kr 1 150 000 under utførelse i 2018.

Sommerfryd barnehage, Hagegata 28

Kort oppsummert er det i dette barnehageanlegget behov for følgende:

- Kraftig oppgradering av uteområder
- Oppgradere kjøkken
- Oppgradere ventilasjon
- Støydempende tiltak
- Rehabiliterer våtrom
- Forbedre belysning
- Forbedre romløsning

Alle disse forholdene er tilstandsgrad 3. Totalt estimerte utviklings- og utbedringskostnader beløper seg til kr 5 900 000. Kostnadsfordeling ihht. ansvarsmatrise ser slik ut: Bydel kr 2 850 000, Omsorgsbygg kr 3 050 000.

Oppsummert stipulerte kostnader

For de omtalte barnehager understrekes det at alle kostnader er stipulert eks. mva. og at kostnader til prosjektering og prosjektledelse ikke er medtatt. Se også øvrige forutsetninger i starten av dokumentet.

Kostnadene som er stipulert for å bringe tilstandene i hvert barnehageanlegg opp til et forsvarlig byggteknisk nivå fordeler seg på kostnadsbærere som følger:

Totalkostnad syv barnehageanlegg for Bydel Gamle Oslo som kostnadsbærer: kr 12 895 000.
Hvorav kr 350 000 er under utførelse i Breigata. Sluttsum 12 545 000.

Totalkostnad de samme syv barnehageanleggene med Omsorgsbygg som kostnadsbærer: kr 26 120 000. Hvorav kr 1 150 000 er under utførelse i Breigata og kr 250 000 i Langleiken. Sluttsum 24 720 000.

Total stipulert kostnad for umiddelbare oppgraderinger av syv barnehageanlegg: kr 39 015 000. Inkluderer tiltak under utførelse i 2018 for kr 1 750 000. Sluttsum 37 265 000.

Kommentar fra Omsorgsbygg

Vi vil kommentere hvorfor denne gjennomgangen har gitt større behov for oppgradering enn hva som kommer frem i opprinnelig tilstandsanalyse.

Opprinnelig tilstandsanalyse reflekterte vedlikeholdsbehovet på inspeksjonstidspunktet for ca. 1½ - 2 år siden og omfattet kun bygningstekniske forhold som OBY har ansvar for.

Barnehagebyggene ble etablert på en tid hvor kravene til utforming og funksjonalitet ikke var de samme som i dag. Man utnyttet mulighetene man hadde for å oppnå forbedret barnehagedekning med den bygningsmasse man hadde til rådighet.

Nå har fokuset vært på hva som skal til for å bringe barnehagen opp til ett nivå nærmere dagens krav, uten at totalrehabilitering er et alternativ i forhold til hvilket potensiale / vernestatus etc. bygget har.

Oppførte verdier er basert på erfaringer og skjønn, og ikke fra innhentede priser i leverandørmarkedet.

Forhold som er prioritert ut over normalt vedlikehold:

- Endring av romløsninger
- Garderober
- Våtrom
- Kjøkken
- Belysning
- Støydemping
- Universell utforming
- Uteområder, overvann og adkomst
- Avsetning til ARK og LARK for forslag løsninger

Oslo, 10. august 2018

Omsorgsbygg Oslo KF

Kåre Grovan
Eiendomsansvarlig
Team Barnehager Sentrum

Øistein Solberg
Enhetsleder
Utvikling

VEDLEGG 2: KARTLEGGING AV PRAKSIS FOR FYSISK AKTIVITET OG KOSTHOLD

KARTLEGGING AV PRAKSIS FOR KOSTHOLD OG FYSISK AKTIVITET I CHRISTIANIA BARNEHAGEENHET I BYDEL GAMLE OSLO

En gjennomgang for Bydel Gamle Oslo

19.10.2018

Forord

Denne rapporten er en kartlegging og nullpunktsanalyse av arbeid med kosthold og fysisk aktivitet i barnehager i levekårsutsatte områder i Bydel Gamle Oslo, gjennomført september 2018. Kartleggingen er basert på intervjuer, observasjoner og aktivitetsmåling ved bruk av akselerometer. Nullpunktsanalysen inngår som et faktagrunnlag i kunnskapsutredningen *Undersøkelse av kvalitet i barnehagene i levekårsutsatte områder i Bydel Gamle Oslo*.

Kartleggingen er et samarbeid mellom Bydel Gamle Oslo ved Hanne Borgersen og Vladan Rovcanin, og prosjektet «Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen». Mari Berstad Bergem og Elisabeth Teinung har stått for den praktiske delen av kartleggingen og utarbeiding av denne rapporten. Kim Andersson har bidratt i analyse av resultatene og utforming av grafer.

Det er gledelig at Bydel Gamle Oslo har fått drahjelp av prosjektgruppen fra «Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen» til å gjennomføre denne nullpunktsanalysen. En stor takk rettes til Julie Dønnestad, Elisabeth Teinung, Mari Berstad Bergem og Kim Andersson for raus deling av kunnskap og erfaringer underveis, effektivt og inspirerende kartleggingsarbeid og for iherdig arbeid med utforming av denne rapporten. En stor takk rettes også til alle barn, foreldre, ansatte og ledere som har bidratt med tid, erfaringer og kunnskap under kartleggingen av barnas fysiske aktivitetsnivå og i intervjuene om kosthold og fysisk aktivitet.

Oslo, oktober 2018

Bydel Gamle Oslo

Hanne Borgersen

Prosjektleder

Vladan Rovcanin

Prosjektmedarbeider

Sammendrag

Denne rapporten er en nullpunktsanalyse av arbeid med kosthold og fysisk aktivitet i barnehager i Christiania barnehageenhet i Bydel Gamle Oslo. Rapporten beskriver praksis for kosthold og fysisk aktivitet i et utvalg barnehager i denne barnehageenheten og presenterer resultater fra en objektiv måling av barns fysiske aktivitetsnivå.

Kartleggingen er basert på intervjuer med ansatte i barnehagene, observasjoner av praksis og måling med akselerometer. Syv barnehager fra Christiania barnehageenhet har deltatt i de objektive aktivitetsmålingene. Tre av disse barnehagene har deltatt på intervjuer. Det er gjennomført 10 intervjuer med totalt 15 ansatte og 95 barn ble inkludert i aktivitetsmålingene.

Det varierer om enhetsledere og teamledere kjenner til Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen og nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet. Mange pedagogiske ledere og medarbeidere kjenner ikke til disse. Intervjuer og observasjoner viser at praksis for kosthold og fysisk aktivitet varierer mellom barnehagene. Variasjonen ses mellom barnehager, men også innad i enkelte barnehager. De ansatte er generelt bevisst at sunt kosthold og fysisk aktivitet er viktig for barnas beste, men grad av systematikk i dette arbeidet varierer.

Helsedirektoratets retningslinjer brukes ikke som grunnlag for planlegging av måltider, men mange har likevel et kosthold som er i henhold til disse. Samtidig ser tilfeldigheter ut til å påvirke praksis. Det varierer om de ansatte ønsker mer kompetanse om kosthold og fysisk aktivitet og de fleste opplever at de har tilstrekkelig kunnskap om feltet. Flere uttrykker samtidig et behov for mer kunnskap om veiledning av matpakker og inspirasjon til fysiske aktiviteter. Barnehagene har gode rutiner for å tilrettelegge for fysisk aktivitet, men noen uttrykte et forbedringspotensial når det kommer til ansattes involvering i lek. For fysisk aktivitet oppfyller 59 prosent av barna i de kartlagte barnehagene Helsedirektoratets anbefalinger om 60 minutter fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet hver dag.

Bakgrunn og formål med kartleggingen

Folkehelsen har blitt en av vår tids største utfordringer, og forskjellene i helse mellom ulike sosiale grupper har økt betraktelig^{80,81}. I Oslo ser vi store sosial ulikhet i helse, levekår og oppvekstvilkår både mellom bydelene og innad i hver bydel. Lavekårsutfordringene i Bydel Gamle Oslo er betydelige og bydelen er i tillegg preget av store forskjeller i inntekt og utdanningsnivå⁸². Andelen fattige husholdninger med barn i bydelen er over 60 prosent høyere enn snittet i Oslo. Delbydelene Nedre Tøyen, Enerhaugen og Grønland ligger for eksempel 150-175 prosent høyere enn bygjennomsnittet på indikatorer for fattige husholdninger med barn under 18 år.^{83,84}

⁸⁰ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Sosiale ulikheter blant barn og unge: Hva kan norske kommuner gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.1.

⁸¹ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Lavekår og helse i barndommen: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.3.

⁸² Statistisk sentralbyrå. (2013). Fortsatt store forskjeller i levealder i Oslo. *Samfunnsspeilet*.

⁸³ Oslo Kommune. (2017). Bydel Gamle Oslo: faktaark om befolkning, levekår og bomiljø. Oslo: Byrådsavdelingen for finans.

⁸⁴ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2016). Barnefattigdom kommunestatistikk. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnefattigdom/?region=K0301-gamle-oslo

Å vokse opp i husholdninger med lav inntekt gir dårligere sjanser i livet på både kort og lang sikt. Barn som vokser opp i fattige husholdninger får et svakere grunnlag i etablering av god psykisk og fysisk helse gjennom livet.⁸⁵ Det er påvist at fysisk aktivitet forebygger en rekke somatiske sykdommer. I tillegg henger fysisk aktivitet sterkt sammen med positiv psykisk helse gjennom å påvirke mestringsopplevelser, selvbilde, humør, søvn og stresstoleranse.⁸⁶⁸⁷ Risikoen for kroniske sykdommer påvirkes også av gode kostholdsvaner som er av sentral betydning for vekst og utvikling hos barn og unge.⁸⁸ Å utjevne sosiale forskjeller gjennom forebygging og etablering av gode helsevaner tidlig i livet er et sentralt punkt i St. Meld. 19, Folkehelsemeldingen.¹⁰ Innsats for barn og unge og kompetanseløft for kvalitet i barnehager trekkes frem som sentrale innsatsområder.⁸⁹ Forskning dokumenterer også at tidlig innsats gir god effekt på barns utvikling, spesielt for barn i lavinntektsfamilier, og peker på at barnehager av god kvalitet er et viktig tiltak for å gi alle gode livssjanser og muligheter til god helse.⁹⁰⁹¹ I Bydel Gamle Oslos folkehelsearbeid er barns oppvekst i inkluderende, aktive og sunne omgivelser et kjernefokus, og barnehagene anerkjennes som en sentral arena for helsefremmende tiltak innenfor både kosthold og fysisk aktivitet.⁹²

Barnehageloven sier at *barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller*.⁹³ I Helsedirektoratets veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler anbefales det at Helsedirektoratets retningslinjer legges til grunn for arbeidet med mat og måltider i barnehagen (se vedlegg 1).⁹⁴⁹⁵ Videre fremheves det at virksomheten skal planlegges og drives slik at den dekker ulike behov for aktivitet og hvile.¹⁵ Helsedirektoratets anbefaling for barn og unge er at de bør være fysisk aktive med moderat til høy intensitet i minimum 60 minutter hver dag (se vedlegg 2).⁹⁶

På bakgrunn av det ovennevnte er det gjennomført en kartlegging av arbeidet med kosthold og fysisk aktivitet i barnehagene i Christiania barnehageenhet.

⁸⁵ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Barnefattigdom, helse og livssjanser: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.2.

⁸⁶ Helsedirektoratet. (2010). Fysisk aktivitet og psykisk helse. Oslo: Helsedirektoratet.

⁸⁷ Bahr, R. (2009). Aktivitetshåndboken: Fysisk aktivitet i forebygging og behandling. Helsedirektoratet.

⁸⁸ Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021). Oslo: Departementene.

⁸⁹ St.meld. 19 (2014-2015): Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

⁹⁰ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Barnefattigdom, helse og livssjanser: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.2.

⁹¹ Bekken, W., Dahl, E., & van der Wel, K. A. (2018). Levekår og helse i barndommen: Hva kan kommunene gjøre. OsloMet Rapport 2018 Nr.3.

⁹² Bydel Gamle Oslo. (u.å.) Utkast Folkehelseplan 2018-2021. Upublisert.

⁹³ Lov om barnehager (barnehageloven). Lov 17.juli 2005 om barnehager.

⁹⁴ Helsedirektoratet. *Miljø og helse i barnehagen. Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler*. Oslo : Helsedirektoratet, 2014.

⁹⁵ Helsedirektoratet. *Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen*. Oslo : Helsedirektoratet, 2007.

⁹⁶ Helsedirektoratet. *Nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet og stillesitting 0-5 år*. Oslo : Helsedirektoratet, 2014.

Metode

Kunnskap om praksis for kosthold og fysisk aktivitet er innhentet gjennom intervjuer og observasjoner, samt aktivitetsmålinger ved bruk av akselerometer. I tillegg er planverk i deltakende barnehager gjennomgått. Videre i dette kapittelet beskrives prosedyren for intervjuer, observasjon og aktivitetsmålinger i barnehagene.

Målgruppe

Målgruppen for kartleggingen var de ordinære, kommunale barnehagene i Christiania barnehageenhet i Bydel Gamle Oslo. Enheten inkluderer de mest levekårsutsatte områdene i bydelen. Utvalget er gjort i samarbeid med prosjektleder for prosjektet «Undersøkelse av kvalitet i barnehager i levekårsutsatte områder i Bydel Gamle Oslo».

Intervju og observasjon

Utvalg

Utvalget til intervjuene og observasjon består av tre barnehager fra Christiania barnehageenhet. I forkant av intervjuene med barnehagene ble enhetslederne for bydelens tre barnehageenheter intervjuet. Deretter ble det gjennomført intervju med teamleder, pedagogiske ledere og barnehagemedarbeidere i de tre barnehagene. Det ble gjennomført 10 intervjuer, der totalt 15 ansatte fra barnehagene og barnehageadministrasjonen deltok. I hver barnehage ble en til to pedagogiske ledere intervjuet, og tilsvarende for barnehagemedarbeidere. Både små- og storbarnsavdeling var representert så langt det lot seg gjøre.

Prosedyre

For å sikre at det ble innhentet samme informasjon fra barnehagene, ble det benyttet intervjuguider (vedlegg 3). Intervjuguidene tilsvarer de som ble brukt i kartleggingen av barnehager i Groruddalen⁹⁷. Hver intervjuguide var tilpasset de ulike stillingene i barnehagene. Intervjuguidene hadde spørsmål om kosthold og fysisk aktivitet, og intervjuene hadde en varighet på 40 til 80 minutter. Alle intervjuene ble sammenfattet og strukturert under hovedtemaene kosthold og fysisk aktivitet.

Formålet med observasjonen var å få økt innsikt i praksis for kosthold og fysisk aktivitet, samt organisering av dette arbeidet. Observasjon ble gjennomført i varierende grad ut fra behov. En standardisert observasjonsguide ble brukt som en sjekkliste underveis i kartleggingen (vedlegg 4).

Aktivitetsmålinger med akselerometer

Utvalg

Aktivitetsmålingene ble gjennomført i syv barnehager fra Christiania barnehageenhet, inkludert de tre som deltok på intervjuene. Barn i alderen fire til fem år (født 2013 og 2014) ble invitert til å delta i

⁹⁷ Dønnestad, J., Andersson, K., Bergem, M. B., Getz, M. Ø., Grindland, I., Sperstad, J. S., & Teinung, E. (2018). *Helsefremmende praksis i barnehager og skoler i Groruddalen*. Oslo: Oslo kommune.

aktivitetsmålingene. Totalt 161 barn ble invitert, hvorav 108 takket ja. Av disse ble 95 inkludert i resultatene for barnehagetiden, og 90 i resultatene for hele dagen.

Prosedyre

I forkant av aktivitetsmålingene ble det sendt ut samtykkeskjema til foreldrene med informasjon om aktivitetsmålingene og forespørsel om deres barn ville delta (vedlegg 5). Samtykkeskjemaet beskrev formålet med målingene, prosedyre for gjennomføring og informasjon om frivillig deltakelse. Teamleder i hver enkelt barnehage var ansvarlig for å innhente samtykke til deltakelse. Før utlevering av samtykker ble det arrangert informasjonsmøter med de ansatte der de fikk utfyllende informasjon om målingene.

Barnehagene ble målt i september 2018. Alle målingene foregikk over tre dager. Barna fikk utdelt akselerometrene mandag morgen da de kom til barnehagen, og gikk med måleren til onsdag kveld. Barna hadde på seg måleren både i barnehagen og på fritiden, og den ble kun tatt av ved soving og vannaktiviteter.

De ansatte i barnehagene hadde ansvar for å registrere når barna kom og gikk, samt kontrollere at barna hadde på seg måleren. Barnehagene fikk utdelt en navneliste som knyttet hvert enkelt barn til et akselerometer. Sammen med listen ble det utdelt et informasjonsskriv til de ansatte med utfyllende informasjon om målingene.

I forbindelse med aktivitetsmålingene har det blitt innhentet informasjon om navn, kjønn og fødselsår til barn som har samtykket til deltakelse. I publisering eller omtale av kartleggingen kan ingen barn identifiseres. Det var ikke nødvendig å søke Norsk senter for forskningsdata (NSD) eller Regional etisk komité for forskningsetikk (REK) fordi datamaterialet ikke skal brukes til forskning. Det var heller ikke nødvendig å søke konsesjon hos Datatilsynet fordi innsamlet informasjon ikke inneholder sensitive opplysninger.

Inklusjonskriterier

For å bli inkludert i resultatene måtte barnet ha minimum to gyldige måledager. Kriteriet for gyldig måledag var at barnet hadde på seg akselerometeret minimum 4,5 timer i barnehagen og én time etter barnehagen. Hvis barnet ikke hadde på seg måleren etter barnehagen, ble barnet kun inkludert i barnehagetiden. Hovedårsaken til at barnets målinger ble ekskludert var mindre enn to gyldige måledager. Dette skyldtes hovedsakelig sykdom, at barnet hadde glemt å ta på seg måleren eller at barnet tok av seg måleren.

Akselerometer

Under målingene ble et akselerometer av typen ActiGraph wGT3X-BT benyttet. Måleapparatet registrerer aktivitetens varighet og intensitet, samtidig som det ikke er til hinder for barns naturlige bevegelsesmønstre. Måleren festes på hoften ved hjelp av et elastisk belte.

Aktivitet ble registrert som tellinger i tidsintervaller på 10 sekunder (epoch-periode), som ble slått sammen og lagret som antall tellinger per minutt. Antall tellinger sier noe om intensitetsnivå. Grenseverdier for antall tellinger per intensitetszone er beskrevet i Tabell 1. Epoch-periode og

grenseverdier for antall tellinger er basert på tidligere kartleggingsstudier om barns aktivitetsnivå^{98,99}. De samme grenseverdiene er benyttet i tilsvarende målinger og rapporter fra barnehager og skoler i Bydel Grorud og i Groruddalen som helhet^{18,100,101}.

Tabell 1. Antall tellinger i de ulike intensitetssonene.

Inaktiv	0-99
Lett	100-1999
Moderat	2000-5999
Høy	6000-∞

Statistikk og analyse

Actigraphs software ActiLife (v6. 13.3 og v6.11.9.) ble benyttet for å klargjøre akselerometrene med nødvendige innstillinger og til å laste ned rådata fra målerne. Analysene ble gjennomført ved bruk av Microsoft Excel 2010 (v14.0) og en standardisert prosedyre for å utelukke feilkilder. Resultatene fremstilles samlet for enheten.

Metodiske betraktninger

Det er en begrensning at kun et utvalg barnehager i enheten har deltatt i kartleggingen. Dette gjør at det bør utøves forsiktighet ved generalisering. Bruk av akselerometer regnes for å være en reliabel måte å måle fysisk aktivitet på, og er en mye brukt metode i kartlegging av barns aktivitetsnivå. Hvilke grenseverdier som benyttes for de ulike intensitetssonene vil ha stor betydning for resultatene, og per nå er det ingen standard for grenseverdier ved måling av fysisk aktivitet blant barn i Norge. For å sikre at en kan sammenligne resultatene fra denne kartleggingen med resultater fra andre bydeler i Oslo, og ved en eventuell senere kartlegging, er det nødvendig at de samme grenseverdiene benyttes hver gang. Grenseverdiene i denne kartleggingen er valgt med bakgrunn i en stor norsk kartleggingsstudie²⁰.

Inklusjonskriterier for aktivitetsmålingene er satt på bakgrunn av tidligere studier^{20,102,103}, og er også basert på vurderinger fra kartleggingen i Groruddalen av hva som er hensiktsmessig for å få relevant informasjon. Dersom målinger blir aktuelt i fremtiden bør de samme kriteriene benyttes.

⁹⁸ Trost, S., McIver, K., & Pate, R. (2005). Conducting Accelerometer-Based Activity Assessment in Field-Based Research. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 37(11 Suppl), 531-543.

⁹⁹ Helsedirektoratet. (2012). *Fysisk aktivitet blant 6-, 9- og 15-åringer i Norge: Resultater fra en kartlegging i 2011*. Oslo: Helsedirektoratet.

¹⁰⁰ Dønnestad, J., & Strandmyr, A. (2014). *Pilotprosjekt: Folkehelseprosjekt i barnehager*. Oslo: Bydel Grorud.

¹⁰¹ Dønnestad, J., Kleppe, T. H., & Strandmyr, A. (2015). *Oppfølging av folkehelseprosjekt i barnehager*. Oslo: Bydel Grorud.

¹⁰² Andersen, E., Borch-Jensen, J., Øvreås, S., Ellingsen, H., Jørgensen, K. A., & Moser, T. (2017). Objectively measured physical activity level and sedentary behavior in Norwegian children during a week in preschool. *Preventive medicine reports*, 7, 130-135.

Da akselerometrene ikke tåler vann, er en potensiell feilkilde at måleren må tas av ved eventuell aktivitet i vann. Dette ser ikke ut til å ha påvirket funnene betydelig.

Resultat

I dette kapittelet presenteres funnene fra kartleggingen av barnehagene. Funnene fra intervjuene og observasjonen presenteres først, før resultatene fra aktivitetsmåling med akselerometer fremstilles.

Funn fra intervju og observasjon

Kosthold og fysisk aktivitet har ikke vært et satsingsområde i Bydel Gamle Oslo. Ledelsen i Christiania barnehageenhet ser ikke ut til å ha tematisert kosthold og fysisk aktivitet utover rammeplanens føringer. Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen og anbefalinger for fysisk aktivitet er videre ikke noe som har blitt tatt opp til diskusjon i ledergruppen. Hovedfunnet i enheten er at det er variasjon mellom barnehagenes praksis i arbeidet med kosthold og fysisk aktivitet.

Kosthold

Det varierer hvorvidt ledelse og ansatte i barnehagene kjenner til Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen. Barnehagene har ikke felles retningslinjer for mat og måltider. I noen barnehager fortalte ansatte at dårlige resultater fra foreldreundersøkelser har bidratt til mer fokus på å servere sunn mat.

Fokuset på kosthold i barnehagenes årsplan og progresjonsplan varierer. Det samme gjelder om kosthold er synliggjort i månedsplaner og ukeplaner. At kosthold er lite implementert i planverk ser ikke ut til å påvirke kvaliteten på maten, eller praksis for matlaging. Det er ikke alle barnehager som har menyer for matservering, men enkelte barnehager har en uskreven rutine for hva som skal serveres. Videre har noen ledere og ansatte sprikende oppfatninger av hva barnehagens rutiner for kosthold er.

Ingen av de ansatte i barnehagene har formell kompetanse om ernæring eller matlaging. Noen har derimot interesse for mat og kosthold, og tar oftere ansvar for matlagingen. De ansatte i barnehagene mente selv at de har tilstrekkelig kompetanse på kosthold, men enkelte uttrykte samtidig et ønske om mer kunnskap med tanke på veiledning av matpakker. Det er stor variasjon i de ansattes holdninger og motivasjon i arbeidet med mat og kosthold. Det ble uttrykt at varierende motivasjon i stor grad handler om interesse, dårlige kjøkkenfasiliteter og manglende muligheter til å inkludere barna i matlagingen.

Alle barnehagene benytter seg av Oslo kommunes samkjøpsavtale for matinnkjøp, men flere opplever det som utfordrende at matvarene må kjøpes i stort volum og at frukt og grønnsaker ikke er ferske. Flere gjør derfor jevnlig innkjøp i nærbutikk

Mattilbudet i barnehagene består i hovedsak av brødmatt to til tre ganger i uken, og varmmat én til to ganger i uken. Til maten serves vann eller økologisk lettmelk. Grovheten på brødet som serveres varierer. Pålegget er sunt og variert og ingen serverer søte pålegg. Fisk er en naturlig del av

¹⁰³ Cliff, D., Reilly, J.J., & Okley, A.D. (2009). Methodological considerations in using accelerometers to assess habitual physical activity in children aged 0–5 years. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 12(5), 557-567.

påleggsutvalget. Barnehagene serverer alltid frukt eller grønnsaker til måltidet. Til tilberedning av varmmaten har noen barnehager ulike typer oppskriftshefter tilgjengelig, men disse blir sjeldent benyttet. Ofte blir den varme matretten enten bestemt uken før, dagen før eller rett før maten skal lages. Hvem som bestemmer hva som serveres varierer mellom barnehagene og innad i barnehagene. Det er også varierende om barnehagens avdelinger samarbeider om matlagingen. Maten ser ut til å være i henhold til Helsedirektoratets kostråd, men med noen unntak i enkelte barnehager og på enkelte avdelinger. Unntakene gjelder både den ernæringsmessige kvalitet på varmmaten og hyppighet av kosemat som vafler og pannekaker.

Barnehagene tilrettelegger for opp til tre måltider daglig. Samtlige barnehager ser ut til å ha gode rammer rundt måltidet, samt at barna får nok tid til å spise. Barn blir sjeldent involvert i selve matlagingen, ofte på grunn av begrenset tid eller kjøkkenfasiliteter. Barna er derimot ofte med på å dekke til måltidet og rydde av bordet etter måltidet.

Det er gjennomgående en bevisst holdning blant de ansatte om måltidet som en pedagogisk arena for blant annet språkarbeid. I tillegg er det mye fokus på å ha god atmosfære under måltidet. I enkelte barnehager oppfordres barn til å ta varierte valg og prøve ut nye smaker, men dette er ikke et stort fokus i barnehagene.

Det varierer mellom barnehagene om de har føringer for maten som blir servert ved bursdager. Noen av barnehagene tilbyr sunne alternativer, som for eksempel fruktsalat. Dersom foreldrene har ansvar for serveringen, blir de oppfordret til å ta med sunne alternativer. Én barnehage uttrykker eksplisitt at foreldrene får lov til å ha med kake, og forklarer dette med at noen av barna kun feirer bursdagen i barnehagen. Ingen av barnehagene opplever imidlertid at sukkerholdig og fet mat er noe som ofte blir servert ved bursdager eller andre spesielle anledninger. Videre har barnehagene begrenset antall spesielle anledninger med søt og fet mat i løpet av barnehageåret.

Næringsinnholdet i barnas matpakker ser ut til å variere. Flere fortalte at matpakkene gjennomgående er varierte og næringsrike, mens andre fortalte at dette var tilfelle for omtrent halvparten av matpakkene. Ingen har spesifikke føringer for innholdet i matpakkene. Alle barnehagene fortalte samtidig at medbrakt mat har vært tema på foreldremøter og i foreldresamtaler. Teamleder i en av barnehagene uttrykte at det kan være nyttig å integrere informasjon om kosthold i førstegangssamtale og ved hjemmebesøkene før barnets oppstart i barnehagen. Enkelte fremhevet at god kommunikasjon med foreldrene har ført til en positiv endring på matpakkene.

Fysisk aktivitet

Barnehageenheten har ikke jobbet systematisk med fysisk aktivitet på tvers av barnehagene. Hver enkelt barnehage har derimot jobbet med fysisk aktivitet i større eller mindre grad. Flere av barnehagene nevner fysisk aktivitet i sine årsplaner, der personalets rolle og deltakelse har en fremtredende plass.

Alle barnehagene er på tur én gang i uken og er ute minst én gang om dagen. Det ser ut til at både utetid og tur prioriteres, og sjeldent blir avlyst. I utetiden er det fokus på både frilek og voksenstyrte aktiviteter. Når det gjelder tur mente flere at de kan bli flinkere til å variere turens mål og innhold, ved å dra oftere til skogen og mindre til lekeplassene i nærmiljøet.

De ansatte uttrykte at de har tilstrekkelig kompetanse om fysisk aktivitet, men at det er lenge siden de har deltatt på kurs eller annen kompetanseheving. Videre er det varierende om ansatte kjenner til Helsedirektoratets anbefalinger for fysisk aktivitet. I tillegg ble det nevnt at de ikke er bevisst intensitet i leken, og at det er varierende forståelse i personalgruppen om hva fysisk aktivitet innebærer.

Fysisk aktivitet kombineres med de ulike fagområdene, men det varierer hvorvidt dette gjøres systematisk eller mindre planlagt og ubevisst. Flere ansatte nevnte at sang og musikk ofte blir brukt i sammenheng med dans og bevegelse, og noen snakket om arbeid med språk i sammenheng med hinderløyper.

Alle barnehagene nevnte at voksendeltakelse er viktig og dette har vært et tema i personalgruppene. Det varierte hvorvidt de ansatte mente at dette er noe de er gode på. Det ble uttrykt at det ofte er de samme voksne som tar initiativ til å være aktive i leken og sette i gang aktiviteter, men det varierer om dette anses som en utfordring. Fysiske begrensninger blant ansatte ble nevnt som en barriere for aktiv deltakelse i lek. Enkelte ansatte fortalte at de er flinke til å minne hverandre på å være aktive med barna.

Det varierer om barnehagene har oversikt over og jobber systematisk med de minst aktive barna. Samtlige barnehager påpekte likevel at de er bevisst hvordan de ordlegger seg til de minst aktive og sjenerte barna for å innby til deltakelse. En barnehage jobber systematisk med å kartlegge barnas lek to ganger i året, og tilpasser organiseringen av aktiviteter ut fra denne kartleggingen.

Barnehagenes inne- og utearealer blir trukket frem som en begrensning for fysisk aktivitet. Flere benytter aktivitetsrom i andre barnehager eller i nærmiljøet for å aktivisere barna. Organisering av dagen ble av flere også trukket frem som en begrensning. Ofte blir pauser og møter lagt til barnas utetid slik at det er færre voksne i utetiden enn i innetiden. Flere mente dette går ut over voksnes mulighet til å delta i lek.

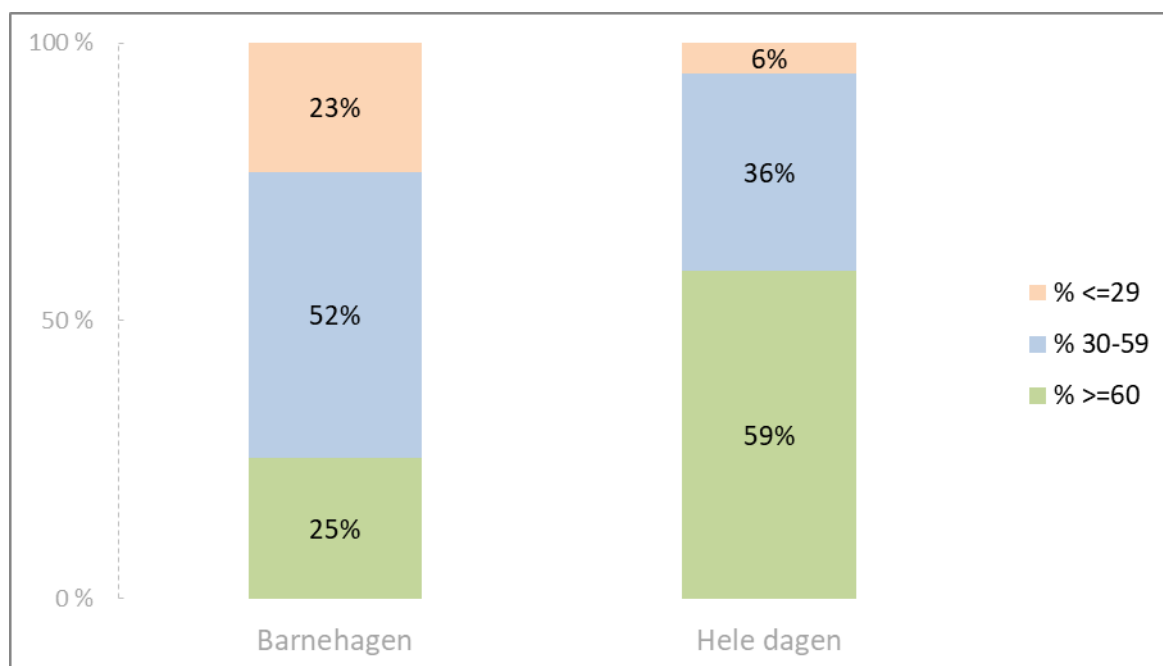
Alle barnehagene jobber med og er bevisst psykisk helse og mestring hos barn. Ansatte fortalte at de tilpasser aktiviteter til barns nivå og motiverer barn ved å gi anerkjennelse når de mestrer. Det er imidlertid mindre bevissthet når det kommer til den spesifikke påvirkningen fysisk aktivitet kan ha på psykisk helse.

Funn fra aktivitetsmålinger med akselerometer

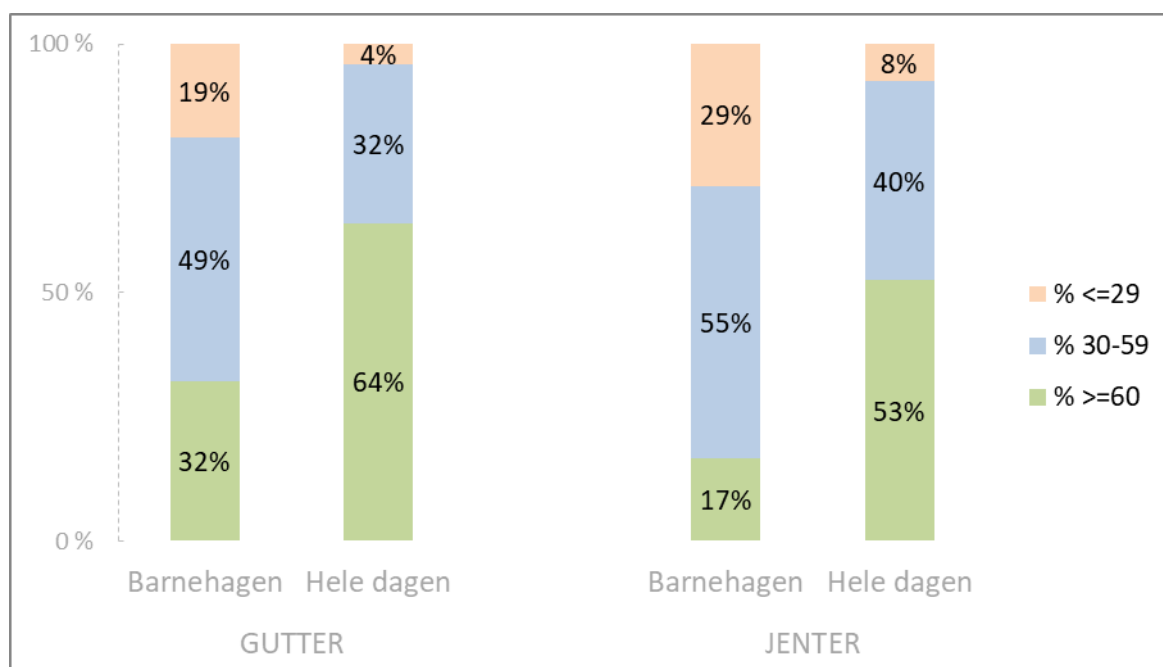
Aktivitetsmålingene viser at andelen fire- og femåringer som oppfyller Helsedirektoratets anbefalinger for daglig fysisk aktivitet er 59 prosent. Det er 64 prosent av guttene og 53 prosent av jentene som oppfyller anbefalingene. I løpet av barnehagetiden oppfyller 25 prosent av barna anbefalingene, mens 23 prosent er fysisk aktive med moderat til høy intensitet i mindre enn 30 minutter. I gjennomsnitt er barna i fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet 69 minutter i løpet av en hel dag, og 49 minutter i løpet av barnehagetiden. Barnehagetiden utgjør 70 prosent av den totale tiden med moderat til høy intensitet i løpet av dagen. Gjennomsnittlig antall minutter med moderat til høy intensitet varierer fra 21 til 157 minutter per barn.

Alle resultatene presenteres først for barnehagetiden og deretter for hele dagen. Resultatene fra aktivitetsmålingene presenteres som andel barn som har vært i fysisk aktivitet i moderat til høy

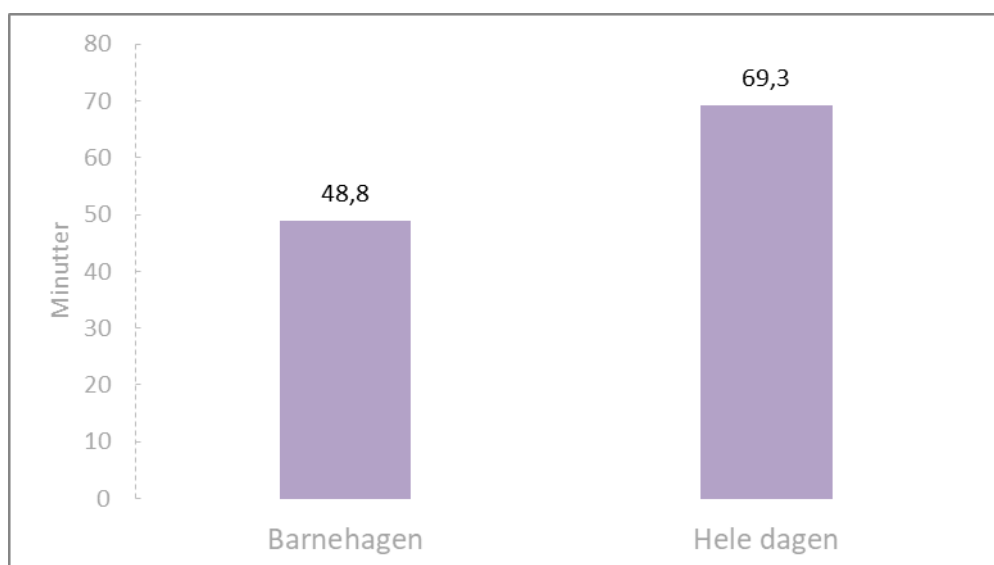
intensitet under 30 minutter, mellom 30 og 59 minutter og over 60 minutter. Deretter presenteres gjennomsnittlig antall minutter i fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet og variasjon i gjennomsnittet for alle deltagende barn.

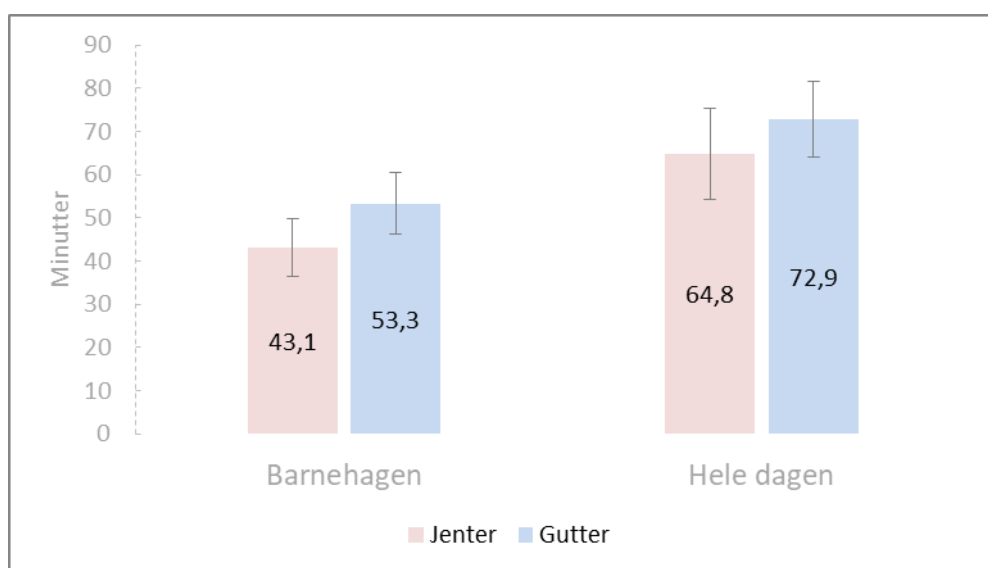
Figur 1. Andel barn som i løpet av barnehagetiden (n=95) og hele dagen (n=90) oppnår fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet i under 30 minutter, 30-59 minutter og over 60 minutter.

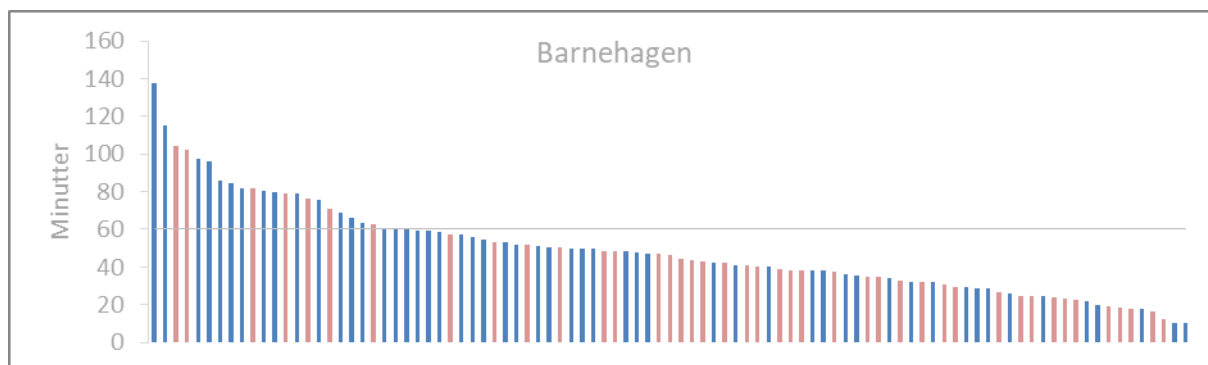
Figur 2. Andel barn fordelt på kjønn som i løpet av barnehagetiden (gutter n=53, jenter n=42) og hele dagen (gutter n=50, jenter n=40) oppnår fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet i under 30 minutter, 30-59 minutter og over 60 minutter.

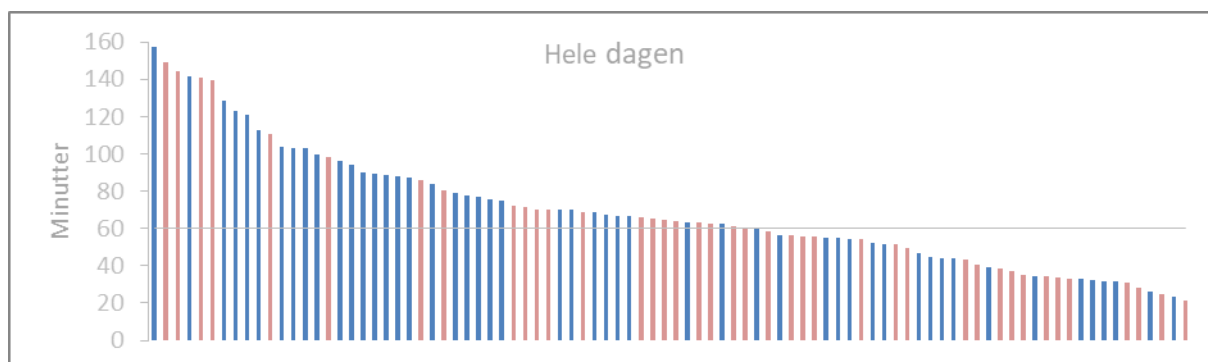
Figur 3. Gjennomsnittlig antall minutter i fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet hos barn i løpet av barnehagetiden (n=95) og hele dagen (n=90).

Figur 4. Gjennomsnittlig antall minutter i fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet fordelt på kjønn i løpet av barnehagetiden (gutter n=53, jenter n=42) og hele dagen (gutter n=50, jenter n=40). Feilfelt viser 95 prosent konfidensintervall.

Figur 5. Gjennomsnittlig antall minutter fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet for alle deltakende barn i løpet av barnehagetiden. Sortert etter høyeste verdi. Blå representerer gutter (n=53) og rød representerer jenter (n=42).

Figur 6. Gjennomsnittlig antall minutter i fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet for alle deltakende barn i løpet av hele dagen. Sortert etter høyest verdi. Blå representerer gutter (n=50) og rød representerer jenter (n=40).

Vurdering og anbefaling for videre arbeid

Denne kartleggingen i et utvalg barnehager i Christiania barnehageenhet viser at barnehagene har fokus på kosthold og fysisk aktivitet i sitt daglige arbeid, men at det er stor variasjon i praksis. Enhetsledere, teamledere og de ansatte i barnehagene kjenner i varierende grad til Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen og anbefalinger for fysisk aktivitet. Dette gjenspeiles i barnehagenes planverk hvor det er ulik grad av fokus på kosthold og fysisk aktivitet. Det varierer hvorvidt de ansatte ser behov for mer kompetanse og om de ønsker mer kunnskap.

Praksis varierer mellom barnehagene og ser ut til å skyldes ulik grad av systematikk i arbeid med kosthold og fysisk aktivitet. Samtidig ser det ut til at kostholdet i barnehagene er i henhold til Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen, og 59 prosent av barna oppfyller Helsedirektoratets anbefalinger om 60 minutter fysisk aktivitet i moderat til høy intensitet daglig. Barnehagetiden utgjør 70 prosent av den totale tiden i moderat til høy intensitet i løpet av dagen. Dette viser hvor stor betydning barnehagens praksis har for barnas totale aktivitetsnivå.

Christiania barnehageenhet omfatter de mest levekårsutsatte områdene i Bydel Gamle Oslo, hvor det er utfordringer knyttet til sosioøkonomisk status. Dette kan ha betydning for barnehagenes utfordringsbilde med tanke på folkehelsearbeid og arbeid med kosthold og fysisk aktivitet. Barnehagene ser ut til å være bevisst denne utfordringen, men enkelte barnehager kan ha behov for ytterligere oppfølging og ressurser.

For å styrke praksis for kosthold og fysisk aktivitet i barnehagene, er forankring og bevissthet i personalgruppen av betydning. Dette forutsetter tett oppfølging og fokus fra enhetslederne i barnehageenhetene og teamleder for hver enkelt barnehage. Økt systematikk og tilpasning til hver enkelt barnehage er suksessfaktorer man ser fra arbeid med kosthold og fysisk aktivitet i barnehager. Økt bevissthet og kunnskap om Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen og nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet kan redusere forskjeller mellom barnehagene.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen

Sammendrag av retningslinjer for mat og måltider i barnehagen

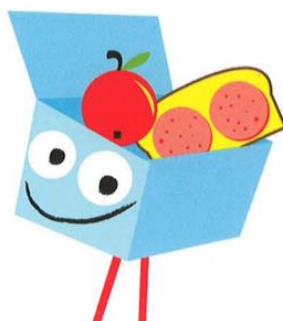
Barnehagen skal ifølge rammeplanen bidra til at barna tilegner seg gode vaner, holdninger og kunnskaper når det gjelder kosthold, hygiene, aktivitet og hvile. Arbeidet med mat og måltider i barnehagen bør skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem, og det bør forankres i barnehagens årsplan.

MÅLTIDER

Barnehagen bør:

1. Legge til rette for minimum to faste, ernæringsmessig fullverdige måltider hver dag med medbrakt eller servert mat
2. Sette av god tid til hvert måltid, minimum 30 minutter til å spise, slik at barna får i seg tilstrekkelig med mat
3. Legge til rette for å kunne spise frokost for de barna som ikke har spist frokost hjemme
4. Ha maksimum 3 timer mellom hvert måltid. Noen barn, særlig de yngste, kan ha behov for å spise oftere
5. Legge til rette for at de voksne tar aktivt del i måltidet og spiser sammen med barna
6. Legge til rette for et godt fungerende og trivelig spisemiljø
7. Sørge for god hygiene før og under måltidene og ved oppbevaring og tilberedning av mat
8. Ivareta måltidenes pedagogiske funksjon

MAT OG DRIKKE

9. Maten bør varieres over tid og gi varierte smaksopplevelser
10. Måltidene bør settes sammen av mat fra følgende tre grupper:
Gruppe 1: Grovt brød, grove kornprodukter, poteter, ris, pasta etc.
Gruppe 2: Grønnsaker og frukt/bær
Gruppe 3: Fisk, annen sjømat, kjøtt, ost, egg, erter, bønner, linser etc.
11. Plantemargarin og olje bør velges framfor smør og smør-blandede margarintyper
12. Drikke til måltidene bør være skummet melk, ekstra lefthemelk eller lefthemelk
13. Vann er tørstedrikk mellom måltidene, og bør også tilbys til måltidene
14. Mat og drikke med mye tilsatt sukker bør unngås
15. De fleste markeringer og feiringer bør gjennomføres uten servering av søt og fet mat og søt drikke

 Helsedirektoratet

www.shdir.no/matibarnehagen
15-1540

* Gjeldende retningslinjer er under revidering. Nye retningslinjer lanseres 6. desember 2018.

Vedlegg 2 – Nasjonale anbefalinger for fysisk aktivitet og stillesitting 0-5 år

Nasjonale anbefalinger

Fysisk aktivitet og stillesitting - 0-5 år

Regelmessig fysisk aktivitet er nødvendig for normal vekst og utvikling og god helse blant barn og unge. Spedbarn bør stimuleres til aktivitet i forhold til utviklingsnivå. De minste barna er naturlig aktive, men både foreldre og barnehager bør passe på at aktiviteten er tilstrekkelig, allsidig og lystbetont. Aktivitet tidlig i livet legger tilrette for livslang bevegelsesglede.

ANBEFALINGER

- Barn bør være fysisk aktive i lek eller annen aktivitet minst 60 minutter hver dag. Aktivitetene bør være variert og allsidig og tilpasset barnets utviklingsnivå, og inkludere moderat eller høy intensitet.
- Minst tre ganger i uken bør barna være så aktive at de blir andpustne og varme.
- Lek som krever fysisk aktivitet utover de anbefalte daglige 60 minuttene gir mer robuste og friskere barn.
- Tiden i ro bør begrenses, og stykkes opp med mer aktive perioder.

MINDRE TID I RO

- Bruken av tv, pc eller nettbrett bør begrenses hos de aller minste barna. For de litt eldre barna i denne aldersgruppen bør man tidsbegrense daglig «skjermtid», for eksempel en time per dag. Faste rammer er enkelt å forholde seg til for både voksne og barn. Varier perioder i ro med fysisk aktivitet. Inspirer til aktiv og sosial lek.

HVORDAN BØR DE MINSTE VÆRE AKTIVE?

- Aktivitetsnivået må tilpasses barnets utvikling. Det viktigste er at inne- og utearealene innbyr til variert lek, og at det legges til rette for utfoldelse hver dag, året igjennom.
- Stimuler til utvikling av grunnleggende bevegelser som rulle, krabbe, kripe, klatre, hoppe, hinde og løpe. Balanse og koordinasjon bør være en naturlig del av alle bevegelser.
- Fri lek bør dominere, men varier med tilrettelagt lek.
- Gode eksempler er variert bevegelseslek, bevegelse til musikk, balleker, lek med og i vann, aktiviteter i snø og på is. Turer i skog og mark og i ulendt terreng gir variert og allsidig bevegelseslæring. La barnet være ute hver dag.

Vedlegg 3 – Intervjuguide

Dette er en sammenfatning av intervjuguidene som har blitt benyttet i intervjuer med enhetsledere, seksjonsledere, pedagogiske ledere og barnehagemedarbeidere.

Kosthold

Planverk og støttemateriell

1. Er kosthold nevnt i planverk?
2. Har dere en meny, ukesmeny eller månedsmeny?
3. Bruker dere oppskriftshefter, «Fiskesprell», «Bra mat i barnehagen» eller annet støttemateriell?

Rutiner for kosthold og måltider

4. Hvordan foregår matinnkjøp i barnehagen?
 - Hvor gjøres innkjøp?
 - Hvem har ansvar?
 - Hvor ofte gjøres matinnkjøp?
5. Hvilke måltidsrutiner har dere for varmmat, brødmatt, pålegg, drikke og frukt og grønnsaker?
 - Tid, organisering og variasjon
 - Medvirkning, samt barn- og voksne deltakelse
 - Matglede og sosialt samvær
 - Oppfordres barn til å ta varierte valg?
 - Smaker og nye matvarer
 - Salt
 - Matsvinn
6. Hvilke rutiner har dere for matlaging?
7. Samarbeider dere om matlaging på tvers av avdelinger?

Matpakker

8. Hva ser dere i barns matpakker?
9. Har dere føringer for innholdet i matpakkene?
10. Hva gjør ansatte hvis de ser at matpakkene er lite næringsrike?
11. Er matpakker tema i foreldrekontakt?

Mat og drikke på tur

12. Hva spiser og drikker barna på tur?
 - Har dere føringer for mat og drikke på tur?

Bursdagsfeiringer og spesielle anledninger

13. Hvordan feires bursdager?

- Har dere føringer for mat og drikke?
 - Hva serveres og hvem tar ansvar for eventuell servering?
14. Hvor mange merkedager markeres i barnehagen?
- Hvordan markeres de?
 - Eventuelt hva serveres?

Kompetanse, motivasjon og holdninger

15. Kjenner du og dine kolleger til Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i barnehagen?
16. Har ansatte i barnehagen kompetanse innen kosthold?
- Har dere gjort tiltak for å heve kompetansen?
 - Er det noe kompetanse dere trenger mer av?
17. Hvilke holdninger har ansatte til matlaging?
18. Hvordan vil du beskrive ansattes engasjement og motivasjon i arbeidet med mat og kosthold?
19. Brukes måltidet som læringsarena?

Fysisk aktivitet

Planverk og rutiner

1. Er fysisk aktivitet nevnt i planverk?
2. Har barnehagen føringer og/eller rutiner for tilrettelagt bevegelse i løpet av dagen?
 - Når er ansatte borte fra avdeling? Hvordan påvirker dette organisert aktivitet?

Fysisk aktivitet og bevegelse

3. Hva er dere gode på når det gjelder bevegelse?
4. Hva er vanskelig eller utfordrende med bevegelse? Hva kan dere bli bedre på?
5. Kombinerer dere bevegelse med de andre fagområdene? Hvordan?
6. Har barnehagen oversikt over barn som er lite aktive, og gjøres det tiltak for at de skal bevege seg mer?
7. Tilrettelegger dere for at alle barn skal oppleve mestring i aktiviteter? Hvordan?
8. Er barnehagen bevisst sammenhengen mellom bevegelse og god psykisk helse? Hva gjøres?

Kunnskap og kompetanse

9. Helsedirektoratet anbefaler 60 minutter daglig fysisk aktivitet med moderat til høy intensitet for barn. Kjenner du og dine kolleger til disse anbefalingene?
10. Har ansatte kompetanse for å tilrettelegge for bevegelse?
 - Har dere ansatte med spesifikk kompetanse?
 - Har dere gjort tiltak for å heve kompetansen?

Motivasjon og holdninger

11. Hvordan snakker de ansatte om bevegelse eller fysisk aktivitet?
12. Hvilke holdninger har ansatte til voksendeltakelse i lek?
13. Hvordan er ansattes engasjement og motivasjon i arbeidet med bevegelse? Påvirker det barna?
14. Er ansatte gode rollemodeller for barna?
15. Er det motstand i personalgruppen?

Vedlegg 4 – Observasjonsguide

Kosthold

Observasjon av måltid

1. Hvordan er måltidet organisert?
 - Måltidsro?
2. Hvilken rolle tar de voksne under måltidet?
 - Oppfordrer voksne barna til å variere eller smake på mat?
3. Hvor mye tid har barna til å spise?
 - Er det for mye eller for lite tid?
4. Kombineres måltidet med andre fagområder?

Matpakker

5. Hva har barna i matpakken?

Matservering i barnehagen

6. Hva slags mat serveres?
7. Hva slags drikke serveres?
8. Næringsinnhold og variasjon i maten som serveres?

Tilberedning av mat

9. Har barnehagen tilgang til egnede kjøkkenlokaler?
10. Hvem har ansvar for tilberedning av maten?
11. Samarbeider avdelingene i barnehagene om matlaging?

Fysisk aktivitet

Beskrivelse av fysiske omgivelser

1. Ute
2. Inne

Observasjon av utetid

3. Hvor mange barn er ute?
4. Hvor mange voksne er ute?
5. Hvilken rolle tar de voksne i leken?
6. Observasjoner av barnas lek:
 - Tar barna selv initiativ til frilek?
 - Gruppedannelse?
 - Inkluderende lek?
7. Hvordan er aktivitetsnivået til barna?
 - Observeres barn som er lite aktive? Gjør voksne tiltak for at de skal bevege seg mer?
 - Barn i høy aktivitet?
8. Ser det ut til at utstyr eller mangel på utstyr fremmer eller hemmer aktivitet?

Observasjon av innendørs aktivitet

9. Hvilke aktiviteter gjør barna?
10. Hvor foregår aktivitet?
 - Utnyttes arealene?
11. Deles barna opp i mindre grupper?
12. Er det regler for innendørs aktivitet?
13. Hvilken rolle har de voksne?

Vedlegg 5 – Samtykkeskjema

Måling av barns aktivitetsnivå

Vi i Bydel Gamle Oslo er opptatt av at alle barn skal få en god oppvekst og like muligheter uansett hvilken barnehage de går i. Derfor vil vi kartlegge kvalitet i et utvalg barnehager i bydelen. Arbeid med fysisk aktivitet er viktig for kvaliteten i en barnehage. I første del av kartleggingen skal vi måle fysisk aktivitet hos barn født i 2013 og 2014, altså barn som er 4 og 5 år.

Navn på barnehage skal delta i kartleggingen. Er det greit for deg at vi måler aktiviteten til barnet ditt?

Praktisk informasjon

Aktiviteten måles med et akselerometer. Måleren kan du se på bildet. Fest den som et belte rundt livet.

Måleren skal være på hele dagen, også på kvelden etter barnehagen. Den tåler ikke vann. Skal barnet bade eller dusje må den derfor tas av. Den kan også tas av når barnet skal sove.

Kan du som foresatt hjelpe barnet med å sette på måleren når det står opp?

Målingen varer i tre dager, fra

24.-26. september.

Mandag morgen får barna på seg måleren når de kommer i barnehagen. Mari og Elisabeth kommer til barnehagen torsdag morgen for å hente de.

Hvilken informasjon skal vi samle inn?

Hvor aktivt barnet er (minutter moderat til høy fysisk aktivitet per dag), navn på barnehage og:

- Barnets navn
- Alder (fødselsår)
- Kjønn

Hva skjer med informasjon om barnet?

Personopplysninger om ditt barn behandles konfidensielt. Det betyr at Mari og Elisabeth er de eneste som kan se og bruke informasjonen om barnet ditt.

Barnehagen får vite hvor aktive barna er. Ingen får vite noe om akkurat ditt barn.

Hvis kartleggingen blir nevnt i aviser eller andre steder, får ingen vite at akkurat ditt barn har vært med.

Hvis vi eller noen andre skal forske, sletter Mari og Elisabeth all informasjon som gjør at barnet ditt kan kjennes igjen. Forskere får kun tilgang til anonyme data.

Vi vet ikke hvor lenge vi lagrer aktivitetsnivået og informasjonen om barnet ditt. Vil du at vi skal slette det med en gang? Ring eller send en mail, så sletter Mari og Elisabeth alt.

Frivillig å delta

Barnet bestemmer selv om det vil ha på seg en måler. Det er viktig at barnet får vite dette. Selv om foresatte sier at det er greit, kan barnet selv bestemme om det har lyst. Angrer du eller barnet ditt? Dere kan trekke dere når dere vil. Vi sletter da all informasjonen vi har fått.

Frist for innlevering av samtykkeskjema: fredag 7. september.

Har du spørsmål til kartleggingen? Ta kontakt med oss. Vi svarer deg gjerne.

Prosjektleder og koordinator for kartleggingen:

Hanne Borgersen (tlf. 468 46 495; hanne.borgersen@bgo.oslo.kommune)

Kartleggingsansvarlig:

Elisabeth Teinung (tlf. 411 08 922; elisabeth.teinung@bgr.oslo.kommune.no)

Mari Berstad Bergem (tlf. 900 81 599; mari.berstad.bergem@bgr.oslo.kommune.no)

✂.....

Navn på barnehage

Gutt: ☐ Jente: ☐

Jeg / vi samtykker til at _____ (barnets navn i blokkbokstaver)

på avdeling _____ deltar på aktivitetsmålingen. Født år: _____

_____ Underskrift foresatt

VEDLEGG 3 FORPROSJEKT LIKE MULIGHETER I BARNEHAGER I BYDEL GAMLE OSLO

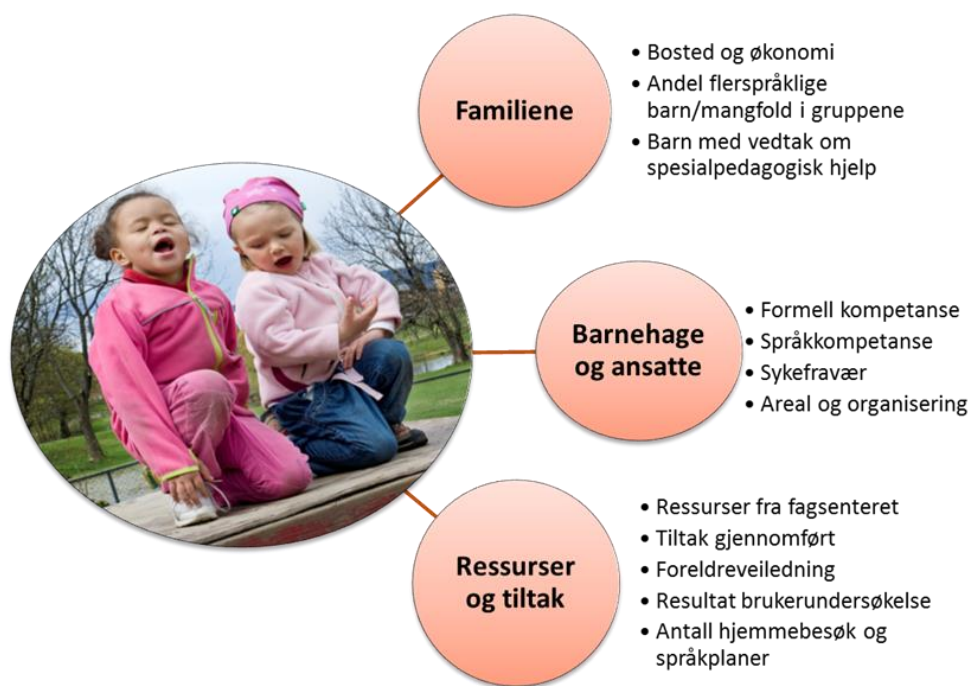
Bakgrunnen for forprosjektet var følgende vedtak fra bydelsutvalget 16. november 2017:

«Bydelsdirektøren bes gjøre en grundig undersøkelse av kvaliteten på barnehagene i de mest levekårsutsatte områdene i bydelen, foreslå tiltak for eventuelle forbedringer, og legge frem en sak for bydelsutvalget.»

Forprosjektet samlet innsikt og faktakunnskap om ulike kvalitetsområder i de kommunale barnehagene Grønland torg, Lakkegården og Sommerfryd. Følgende metode ble valgt for innhenting av kunnskap om kvalitet i dagens barnehagetilbud i levekårsutsatte områder:

Undersøkelse av kvalitet og forslag til tiltak for forbedringer skal være brukersentrert og innhente kunnskap om innbyggernes behov og de ansattes praksiserfaringer.

Innsamling av faktakunnskap/statistikk i barnehagene ble gjort etter denne modellen:

Observasjoner og intervjuer fulgte kvalitativ metode og omfattet følgende datainnsamlinger:

- Intervjuer med teamledere i tre barnehager, på pedagogisk fagsenter og i Barnehagetjenester.
- Fokusgruppemøter med pedagogiske ledere i de samme tre barnehagene.
- Gruppeintervjuer med to flerkulturelle grupper med foreldre.

Forprosjektet ble gjennomført våren/sommeren 2018. Arbeidet ble ledet av Nina Tufte, Avdeling Barn og Unge, Bydel Gamle Oslo.

Prosjekt Like muligheter

Grønland torg, Lakkegården og Sommerfryd barnehager

Faktakunnskap

Opphopning av flerspråklige barn

BESKRIVELSE AV FUNN

Grønland torg:

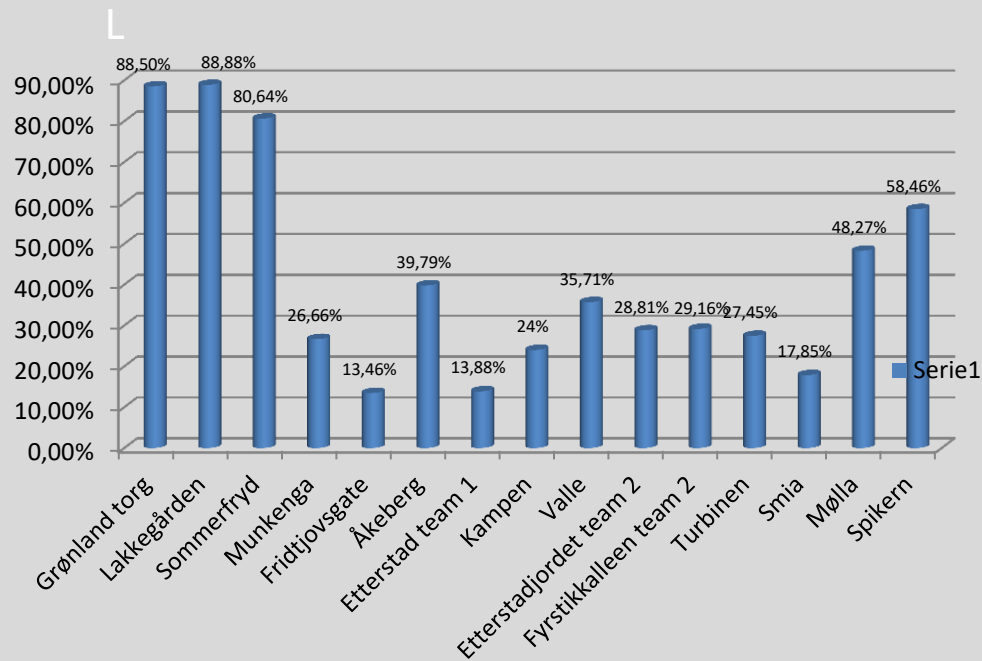
Største språkgrupper	Antall språk representert
Somalisk 19, urdu 9, arabisk 8, vietnamesisk 3	15

Lakkegården:

Største språkgrupper	Antall språk representert
Somalisk 29, arabisk 6, urdu 4, berber 3	15

Sommerfryd:

Største språkgrupper	Antall språk representert
Somalisk 39, arabisk 11, kurdisk 6, oromo 3, tigrinya 3	14

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Kan opphopningen påvirkes?

Hovedgruppe somaliske familier

Hvordan jobbe med så flerkulturelle kultur- og språkgrupper?

Designprinsipp:

Faktaopplysninger om barnehagene sammenlignet med utvalgte barnehager i bydelen

Formell kompetanse i barnehagene er god

BESKRIVELSE AV FUNN

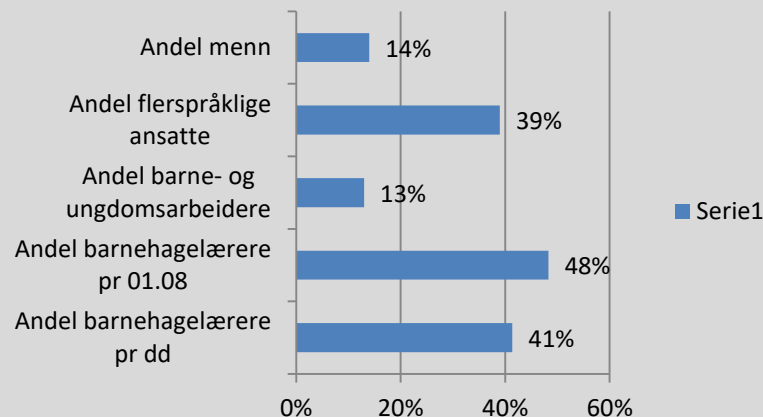
Den formelle kompetansen i de tre barnehagene er helt på høyde med de andre barnehagene i bydelen bortsett fra norskspråklig kompetanse hvor de ligger prosentvis litt lavere enn andre barnehager.

Hvordan utnyttes kompetanse hos hver enkelt og i barnehagen som helhet?

Det er god fordeling mellom «typer» ansatte bortsett fra andel menn i to av barnehagene.
Styrertettheten er høy i to av barnehagene.

Stabilitet i personalgruppene varierer, det gjør også sykefraværet som er høyt i en barnehage.

Grønland torg

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Kompetansekartlegging (fått mye men i riktig form?)

System for veiledning og refleksjon

Hvordan utnyttes ny pedagognorm?

Stabilitet i personalgruppa

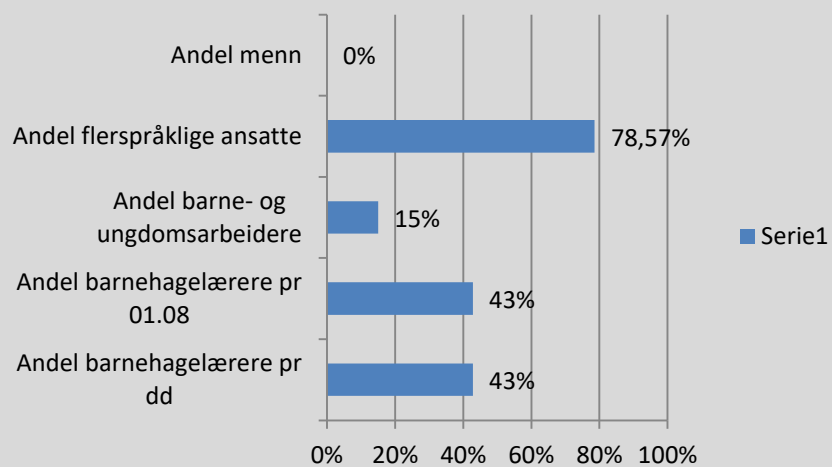
Organisering av styrerressurs

Designprinsipp:

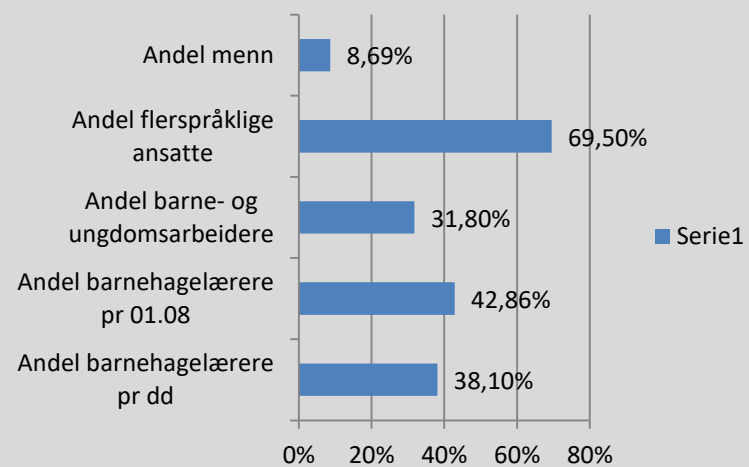
Innhenting av faktaopplysninger om barnehagene

Kompetanse

Lakkegården

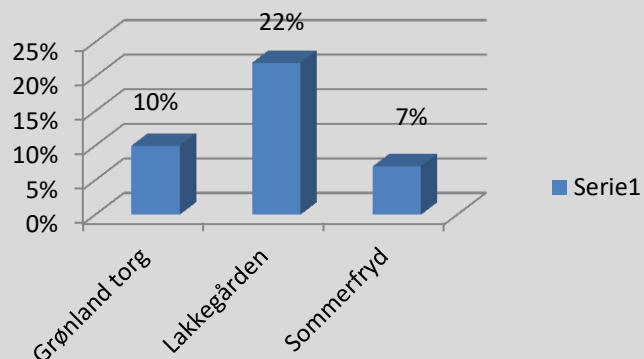

Sommerfryd

Sykefravær og språkkompetanse ansatte

Sykefravær

Kartlegging norsk språkkompetanse og opplæringsbehov*

* Mangler kartlegging av 20-25 ansatte pr. dd

	Antall ansatte som har opplæringsbehov	Løp 1 Kort vei til B2M-B1+S	Løp 2 Mål: B1	Løp 3 På vei mot løp 2	Løp 4 Individuelle behov	Ikke behov for opplæring
Grønland torg	8	2	2	4	0	0
Lakkegården	7	1	3	1	2	0
Sommerfryd	6	1	3	2	0	5
Sum prosjektbarnehagene	21	4	8	7	2	5
Antall ansatte alle barnehager inkl. prosjektbarnehagene	102	35	30	27	10	38
Prosjektbarnehagenes andel av alle kartlagte	20,58 %	11,40 %	26,60 %	25,90 %	20 %	13,5 %

Det tilføres godt med ressurser fra fagsenteret

BESKRIVELSE AV FUNN

Det gis godt med spesialpedagogisk hjelp og tospråklig assistanse i disse barnehagene. Andel barn som har behov for ekstra hjelp og støtte er høy. Barnehagene er lite fornøyd med tilrettelegging . Se videre på søknadene fra barnehagene mot innvilgning fra fagsenteret.

Det er ikke sett nærmere på innhold i tiltakene og hvordan de organiseres. Kan være utfordringer med samarbeid styrer, avdeling og fagsenter. Se på evaluering og dokumentasjon av tiltak.

Vedtak fra PP-tjenesten er store, på bakgrunn av vurdering av utfordringer og kvalitet i barnehagene.

Fagsenteret mener at det ikke bør være for mange personer som utfører tiltak i den enkelte barnehage.

Ressurser fra fagsenteret

	Grønland torg	Lakkegården	Sommerfryd
Vedtak 19a	5 barn	4 barn	6 barn
	53 t pr. uke	38 t pr. uke	81 t pr. uke
	2 spes.ped	1 spes.ped	2 spes.ped
Vedtak 19g	1 barn/9 t	0	0
Tospråklig assistanse	27 barn	31 barn	12 barn
	4 d pr uke	5 d pr. uke	1,5 d pr uke
	1 ansatt	1 ansatt	1 ansatt

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Se på organisering av ressurser fra fagsenteret

PP-tjenestens vurderinger

Få ut statistikk fra barnevernet

Designprinsipp:

Innhenting av faktaopplysninger om barnehagene og intervjuer med ansatte

Familier med levekårsutfordringer, men vil bli boende

BESKRIVELSE AV FUNN

Om familiene i vårt utvalg

Økonomi

En stor andel av familiene har redusert betaling og gratis kjernetid. Søskenmoderasjon kan spille inn her.

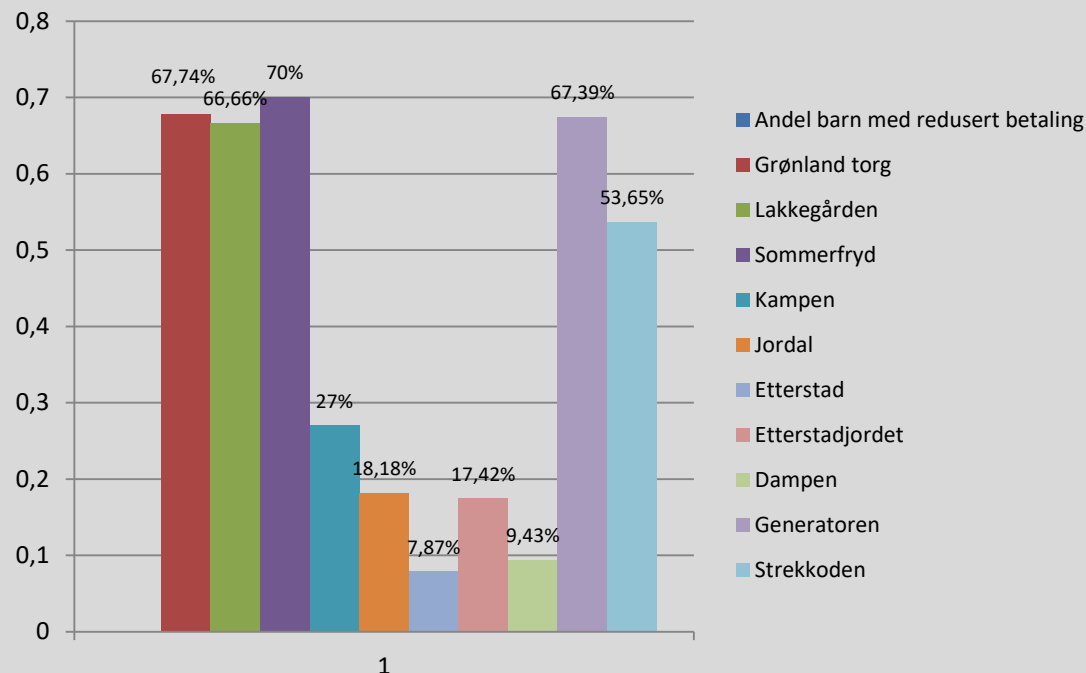
Bosted

De fleste av familiene bor nær barnehagen.

Brukertilfredshet/brukerundersøkelse

Skårer under gjennomsnittet. Foreldre med jenter mer tilfreds enn foreldre med gutter, foreldre med annet morsmål mer tilfreds enn norskspråklige foreldre.

Hjemmebesøk: Ulik grad av gjennomføring.

VIKTIG Å TA MED VIDERE

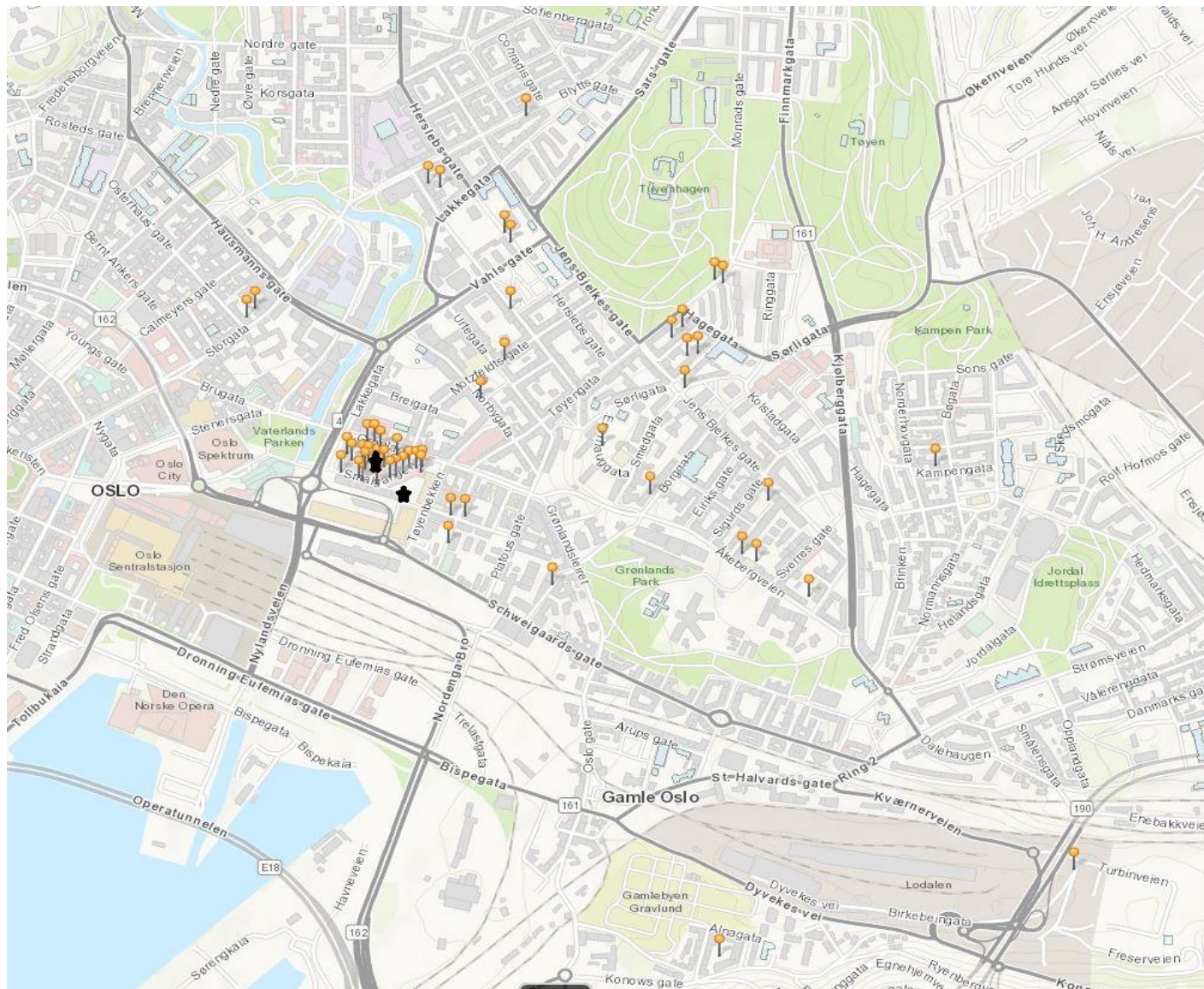
Behov:

Hjemmebesøk: Styrke kontakt barnehage – hjem
Se på hvordan levekårsutfordringer påvirker
arbeidet i barnehagen
Virkemidler i områdesatsing/nærmiljødeltagelse

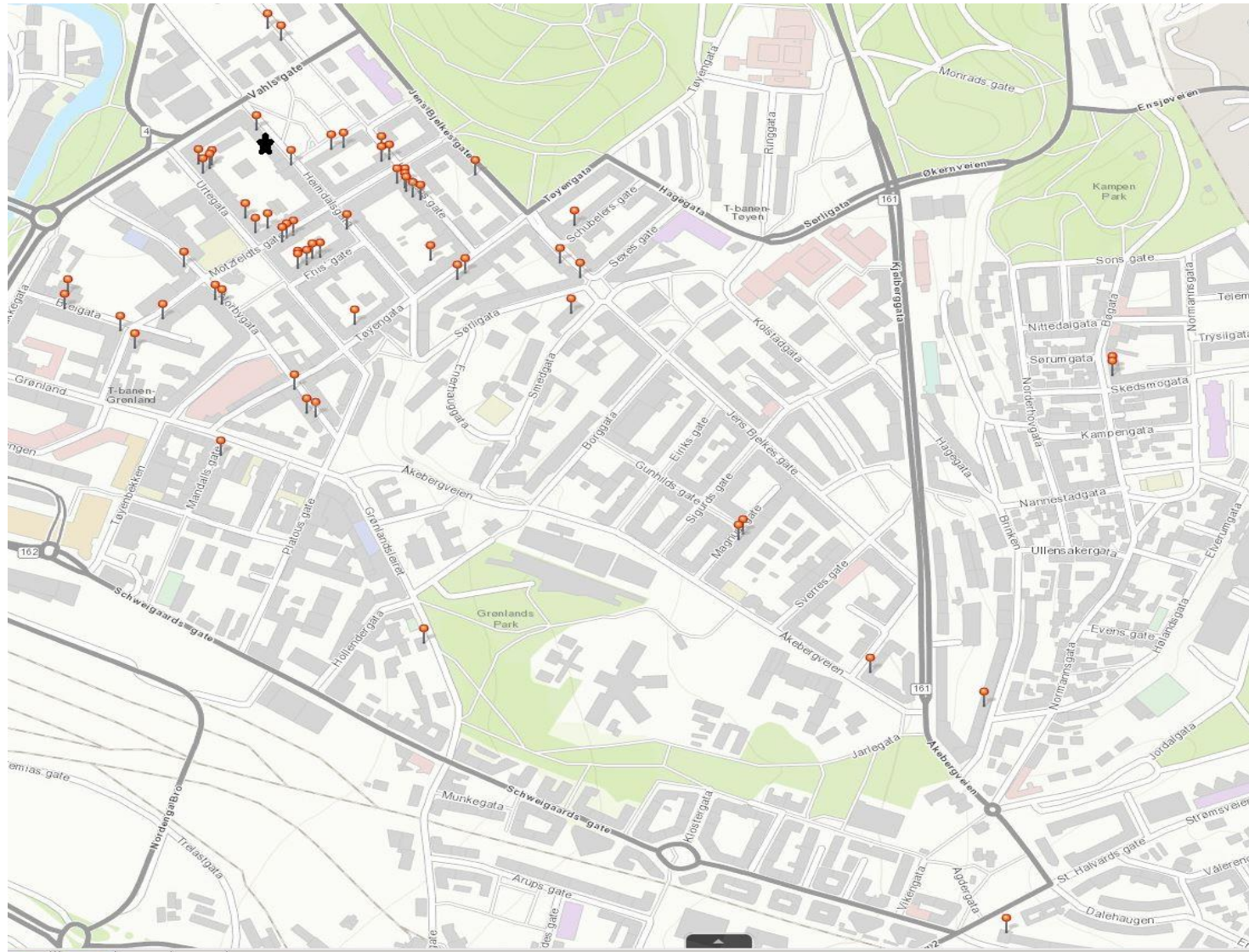
Designprinsipp:

Faktaopplysninger hentet fra statistikk
 sammenlignet med et utvalg andre
 barnehager i bydelen

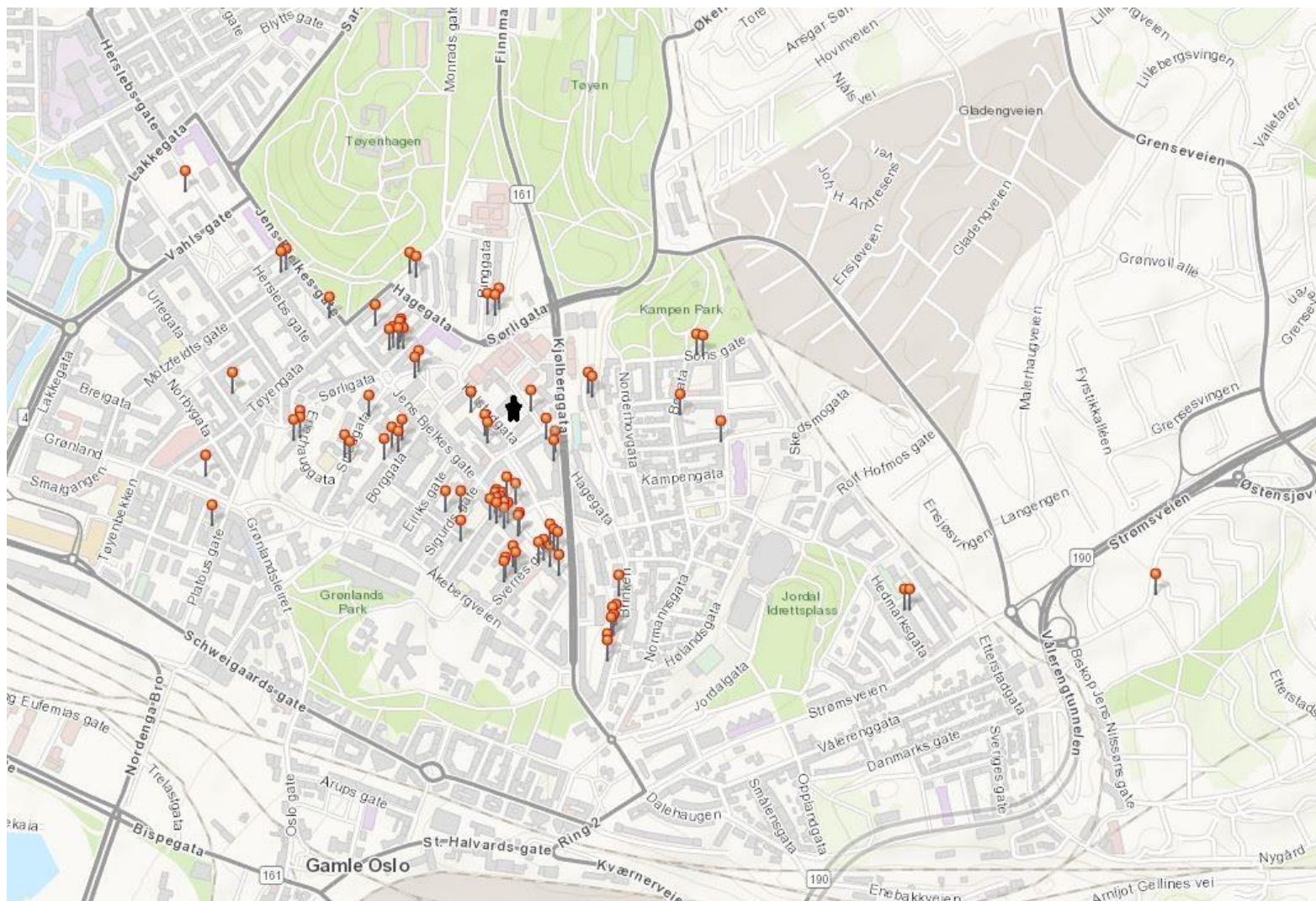
Grønland torg – familienes bosted

Lakkegården – familienes bosted

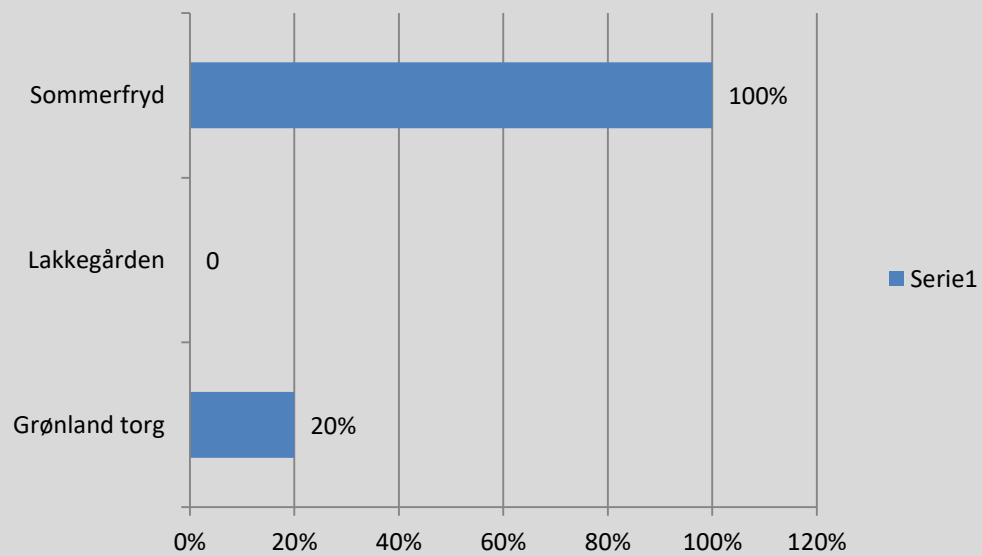
Sommerfryd – familienes bosted

Foreldreundersøkelsen 2017

	Besvarte / Inviterte	Ute- og innemiljø	Relasjon mellom barn og voksen	Barnets trivsel	Informasjon	Barnets utvikling	Medvirkning	Henting og levering	Tilvenning og skolestart	Tilfredshet
Grønland Torg barnehage	44 / 60 (73,33 %)	3,8	4,4	4,5	4,1	4,3	4,2	4,2	4,3	4,2
Sommerfryd barnehage	57 / 89 (64,04 %)	3,7	4,4	4,5	4,3	4,3	4,1	4,2	4,2	4,1
Lakkegården ikke deltatt										
Åkeberg barnehage	84 / 99 (84,85 %)	4	4,5	4,6	4,3	4,6	4,3	4,4	4,5	4,5
Enerhaugen barnehage	21 / 26 (80,77 %)	3,8	4,8	4,8	4,4	4,5	4,4	4,6	4,5	4,6
Kampen barnehage	68 / 91 (74,73 %)	3,5	4,4	4,7	3,9	4,5	4	4	4,4	4,3
Fridtjovsgate barnehage	44 / 53 (83,02 %)	3,9	4,6	4,8	4,5	4,7	4,3	4,5	4,7	4,6
Etterstad barnehage	106 / 124 (85,48 %)	4,1	4,7	4,8	4,5	4,7	4,4	4,6	4,5	4,7
Valle barnehage	33 / 41 (80,49 %)	3,8	4,5	4,6	4,4	4,5	4,1	4,1	4,4	4,3
Kværnerdalen barnehage	253 / 329 (76,90 %)	3,8	4,6	4,7	4,1	4,5	4,1	4,3	4,5	4,4
Kardemomme barnehage (P)	50 / 50 (100,00 %)	4,5	4,9	4,8	4,5	4,8	4,6	4,6	4,6	4,9

Hjemmebesøk før oppstart i barnehagen

Mange tiltak - får man brukt verktøyene godt nok? (oppfølging/ressursbruk)

BESKRIVELSE AV FUNN

Barnehagene har vært med på mange tiltak som er tilbudt gjennom Oslobarnehagen og fagsenter når det gjelder språktiltak og foreldreveiledning.

Alle barnehagene bruker verktøy for observasjon.

Andel språkplaner er lav.

Det er førskolegruppene som er med på SPROFF.

	Grønland torg	Lakkegården	Sommerfryd
Foreldrestyrkende tiltak	DUÅ 15 av 22 ansatte får opplæring 3 foreldre	DUÅ 17 av 18 ansatte på opplæring 0 foreldre	DUÅ alle ansatte 5 foreldre
Språktiltak	Lesefrø SPROFF Språkskogen	Lesefrø SPROFF	Lesefrø SPROFF
Lokal plan for observasjon	TRAS/Alle med	TRAS	TRAS
SPROFF	13 barn	8 barn	5 barn
Antall/andel språkplaner	7 (11,2 %)	11 (17,4 %)	7 (7 %)

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Prioritering av tiltak og hvordan gjennomføre

Øke andel språkplaner

Systematikk i arbeidet

Effekt av tiltakene

Designprinsipp:

Faktaopplysninger fra statistikk

Arealknapphet og tradisjonell organisering

BESKRIVELSE AV FUNN

Barnehagene er fylt opp maksimalt og har lavt leke- og oppholdsareal. En friluftsavdeling kompensere for dette på Lakkegården.

Barnehagene har en tradisjonell organisering. Sommerfryd har en egen avdeling for førskolebarn.

Grønland Torg barnehage	×	Lakkegården barnehage	×	Sommerfryd barnehage	×
🔍 Eierform: Kommunal		🔍 Eierform: Kommunal		🔍 Eierform: Kommunal	
👤 62 barn		👤 64 barn		👤 93 barn	
📏 Leke- og oppholdsareal per barn: 4.3 m ² , totalt: 264 m ²		📏 Leke- og oppholdsareal per barn: 3.9 m ² , totalt: 250 m ²		📏 Leke- og oppholdsareal per barn: 3.9 m ² , totalt: 367.1 m ²	
		🌳 En friluftsavdeling			
 Grønland Torg barnehage	5,7	 Lakkegården barnehage	6,1	 Sommerfryd barnehage	5,7

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Redusere antall barn i gruppene?

Er organiseringen optimal?

Bedre utnyttelse av ressurser som «Full Rulle»

Designprinsipp:

Faktaopplysninger fra statistikk

Grønland torg

Hagen

- 1 avd. 12 barn 0-3 år
- 1 avd. 20 barn 3-6 år

Tunet:

- 1 avd. 12 barn 0-3 år
- 1 avd. 18 barn 3-6 år

Lakkegården

4 avd:

- 1 avd. barn 1-3 år
- 2 avd. barn 1-6 år
- 1 friluft savdeling barn 4-6 år

Sommerfryd

6 avd:

- 1 avd. 15 barn 0-3 år
- 1 avd. 12 barn 0-3 år
- 2 avd. barn 3-4 år
- 1 avd. barn 4 år
- 1 avd. 23 barn 5-6 år

Prosjekt Like muligheter

Grønland torg, Lakkegården og Sommerfryd barnehager

Funn fra intervjuer og observasjoner

Refleksjon om kvalitet ikke nok på dagsorden

BESKRIVELSE AV FUNN

Når personalet beskriver hva som er kvalitet for dem blir det mer teori enn konkret praksis. Hva er kvalitet var et vanskelig spørsmål, som vi får en følelse av at barnehagene ikke utfordres på til daglig. Ofte skisseres utfordringer utenfor barnehagen selv. Det kommer frem få nye tanker om utvikling av kvalitet og behov for verktøy og arbeidsformer, men barnehagene er positive til å prøve ut nye løsninger. Barnehagene gir uttrykk for at de ønsker å arbeide mer målrettet med utvikling av barnehagen. Barnehagene preges av at de har innført mange nye verktøy og tiltak de siste årene som de muligens ikke får tid nok til å implementere godt nok og som kanskje «forstyrrer» fordypning og styrking av det allmennpedagogiske arbeidet.

Hvis vi skal måle kvalitet? Foreldreundersøkelse, barns trivsel, språk, kompetanse hos ansatte, foreldresamarbeid, innhold i barnehagen, relasjoner, ledelse, overganger, tid og ressurser, inkluderende læringsmiljø, pedagogisk dokumentasjon

«Vi svømmer med alle utfordringene»
(Pedagogisk leder)

"Hva forventer dere at
vi svarer på spørsmål
om kvalitet"
(Teamleder)

"Det
allmennpedagogiske
må på plass"
(Teamleder)

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Ønske om refleksjon rundt pedagogisk praksis/læringsmiljø
Mangler helhetlig system for utvikling av kvalitet
Stimulere til innovative løsninger

Designprinsipp:

Kvalitativt intervju med teamledere og pedagogiske ledere

Innhold: Barnehagen bør gi bedre utviklingsmuligheter for barna

BESKRIVELSE AV FUNN

Alle er samstemte om innholdet i barnehagen og de viktigste satsingsområdene: Språk, sosial kompetanse, lek, trygghet, omsorg og barns trivsel.

Utfordringer med nok ressurser, tid, ledelse, og ustabilt personale, kulturmangfoldet, kompetanse og barn med store behov.

Barnehagene ønsker mer vurdering av egen praksis, faglig refleksjon/ekstern vurdering, veiledning og systematisering av arbeidet
Kartlegging av barns utvikling/pedagogisk dokumentasjon
Bedre utviklingsmuligheter for barna

Måle effekt av tiltakene
Åpenhet for andre faggrupper inn i barnehagen.

Vi blir sugd inn i trakta med tiltak men har ikke nok ressurser til å gjennomføre godt
(Pedagogisk leder)

"Vi må kartlegge barn før og etter tiltak"
(Teamleder)

"Vi trenger verktøy som hjelper til refleksjon"
(Teamleder)

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Øke refleksjon rundt pedagogisk praksis/læringsmiljø

Samspillskvalitet-relasjoner

Motivasjon og nærvær

Åpenhet for annen fagkompetanse

Ledelse som målretter og gir oversikt over det faglige arbeidet

Designprinsipp:

Kvalitativt intervju med teamledere og pedagogiske ledere

Foreldre er fornøyd men samarbeidet kan styrkes

BESKRIVELSE AV FUNN

Foreldre har meninger om innhold og ønsker bedre utviklingsmuligheter for barna. De uttrykker bekymring i forhold til språk, fysisk aktivitet, kosthold og barns opplevelser. Opptatt av kompetanse i barnehagen i forhold til at de ser at mange barn har stort behov. Fornøyd med foreldreveiledning. Ønsker økt foreldremedvirkning og dialog, opptatt av at alle foreldre blir inkludert (imøtekommenhet).

Foreslår nye former for medvirkning og samarbeid
Bruke digital kommunikasjon for å informere
Mer dialogmøter om faglige tema og veiledning.
Språkproblemer begrenser kommunikasjonen.
Samarbeid med andre for å få flere ressurser i barnehagen (transport, utstyr mm).
Er opptatt av det fysiske miljøet og trygghet i nærmiljøet.

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Involvere foreldre mer i innhold og tiltak

Se på nye former for dialog, arenaer, møteplasser

Skaffe flere ressurser for å gi barna flere opplevelser

«Takk for at dere spurte oss, det er første gang på 14 år jeg opplever det»
(Mor)

” Når alle er utslitt av informasjon orker man ikke å spille inn på slutten av møtet»
(Mor)

”Barna må få mer aktivitet og opplevelser, de lærer språk på tur i skogen også”
(Mor)

Designprinsipp:

Intervju med utvalg av foreldre om spørsmål rundt deres opplevelse av foreldresamarbeidet

Ønske om et mer inspirerende og aktiviserende lekemiljø

BESKRIVELSE AV FUNN

Fysisk miljø: Lokalene fremmer ikke fysisk aktivitet og leker/utstyr kan være mer attraktive. Noen leker var tilgjengelige men ikke alt alle steder. Få kroker/steder å «gjemme» seg bort i for barna.

Lokaler som forstyrrer aktivitet med gjennomgang i rommene og lite lys.

Generelt litt slitent mange steder når det gjelder møbler og leker. Litt fattig estetisk uttrykk og for lite mangfolds- og barns uttrykk.

Uteområdene: Varierende kvalitet på utelekeklassene. Der det var en god plan for uteområdet fungerte det bedre. Lite utfordrende, flatt og varmt.

Ønske om å se mer på organisering og dagsprogram.

Samspill: Ulike inntrykk, noe instruksjon og mindre dialog noen ganger, veldig involvert i barna andre ganger og generelt en god stemning. Veldig god mottagelse både av barn og ansatte. Barn og ansatte var stolte av ting de hadde laget.

Hvordan barnehagen fremstår er viktig
(Pedagogisk leder)

"Ja vil gjerne jobbe med rommet som den tredje pedagog men det blir det ikke tid til"
(Pedagogisk leder)

"Barna har få muligheter til utfoldelse i nærmiljøet, så viktig for dem å ha barnehagen!"
(Teamleder)

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Gjøre en gjennomgang og løfte fysisk innemiljø, (rommet som den tredje pedagog, estetisk uttrykk)

Mer utfordrende utemiljø for økt fysisk aktivitet

Økt fokus på samspill barn og voksne

Designprinsipp:

Observasjon i barnehagene

Kultur og nærmiljø påvirker barnehagen

BESKRIVELSE AV FUNN

Optimisme på grunn av områdeløftene merkes. Alle er positive til det fargerike miljøet, men ønsker en større miks og stabilitet i barnegruppene. Barnehagen kompenserer for dårlig nærmiljø og boforhold.

Viktig med trygghet og sikkerhet i nærmiljøet.
«Barnefattigdom» er ikke så fremtredende i barnehagene mener personalet, mer utfordringer noen steder med religion.

Åpenhet for å åpne barnehagen for mer og annerledes aktivitet på kveldstid/ i helger.

Bruker ikke nærmiljøet nok.

Fra flerkulturell praksis til interkulturell praksis?
Kulturmangfold, kulturdominans, forventninger.

«Det blir kræsj mellom barnehage og hjem når de starter»
(Pedagogisk leder)

«Merker ikke så mye til barnefattigdom, synes ikke nevneverdig i barnehagen»
(Teamleder)

“Det er et nedslitt og forsøpla nærmiljø”
(Teamleder)

VIKTIG Å TA MED VIDERE

Behov:

Ta tak i kulturmangfold problemstillinger

Barnefattigdom i perspektiv- levekårsstress

Åpne barnehagen for flere tilbud

Barnehagen som en del av nærmiljøet – koble på

Designprinsipp:

Kvalitativt intervju med teamledere og pedagogiske ledere